

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ
Π.Μ.Σ. ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σοφίας Βόγκλη

«Το δικαίωμα υπαναχώρησης στις καταναλωτικές συμβάσεις»

Επιβλέπων Καθηγητής: Άγγελος Μπώλος, Λέκτορας

Αθήνα, Φεβρουάριος 2010

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βασίλειος Δούβλης, Καθηγητής

Άγγελος Μπώλος, Λέκτορας

Χριστίνα Χριστοπούλου, Λέκτορας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	2
Συντομογραφίες.....	6
ABSTRACT.....	7

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Δικαιοπολιτικός σκοπός του δικαιώματος υπαναχώρησης (στο κοινό δίκαιο και σε ειδικότερες διατάξεις).....	8
---	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ - Η ΥΠΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΚ

I. Υπαναχώρηση σύμφωνα με τις κοινές διατάξεις του ΑΚ (άρθρα 389 επ.).....	11
1. Νομική φύση του δικαιώματος της υπαναχώρησης.....	11
2. Είδη υπαναχώρησης.....	11
3. Συνέπειες άσκησης του δικαιώματος της υπαναχώρησης.....	13
4. Λόγοι αποκλεισμού του δικαιώματος υπαναχώρησης.....	14
II. Η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης στη σύμβαση πώλησης.....	14
1. Υπαναχώρηση σύμφωνα με το άρθρο 540 του ΑΚ.....	14
2. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 1999/44/ΕΚ για την καταναλωτική πώληση στον ΑΚ.....	17
3. Τρόπος ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχώρησης.....	18
4. Οι συνέπειες άσκησης της υπαναχώρησης στη συμβατική σχέση.....	19
III. Ειδικότερα: Υπαναχώρηση και αποζημίωση.....	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ - ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

I. Ηπειρωτικό δίκαιο (Γερμανία – Γαλλία).....	24
1. Το δικαίωμα υπαναχώρησης σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο.....	24
2. Το δικαίωμα υπαναχώρησης σύμφωνα με το γαλλικό δίκαιο.....	25
II. Αγγλοσαξωνικό δίκαιο (Αγγλία – Αμερική).....	27
III. Η Σύμβαση της Βιέννης για την πώληση κινητών.....	29
1. Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης.....	29
2. Το δικαίωμα της υπαναχώρησης στη Σύμβαση της Βιέννης.....	30
IV. Ενδιάμεσο συμπέρασμα.....	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

I. Συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος (Οδηγία 85/577/ΕΚ, άρθρο 3 ν. 2251/94).....	34
1. Σκοπός της Οδηγίας 85/577/ΕΚ & ενσωμάτωση στο άρθρο 3 του ν. 2251/94.....	34
2. Πεδίο εφαρμογής της προστατευτικής ρύθμισης.....	35

3. Το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	37
3.1. Νομική φύση της υπαναχώρησης.....	37
3.2. Τρόπος άσκησης της υπαναχώρησης	38
3.3. Προθεσμία υπαναχώρησης.....	40
3.4. Ενημέρωση του καταναλωτή για το δικαίωμα υπαναχώρησης - Ακυρότητα της σύμβασης εξαιτίας μη ενημέρωσης.....	40
3.5. Συνέπειες άσκησης υπαναχώρησης.....	42
3.6. Ακυρότητα λόγω μη τήρησης του εγγράφου τύπου & σχέση με την υπαναχώρηση.....	44
3.7. Παραίτηση από το δικαίωμα υπαναχώρησης – Εναλλακτικές μορφές προστασίας.....	45
3.8. Σχέση προς την υπαναχώρηση του ΑΚ.....	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΠΟΣΤΑΣΗ

I. Συμβάσεις από απόσταση (Οδηγία 97/7/ΕΚ, άρθρο 4 ν. 2251/94).....	47
1. Ενσωμάτωση της Οδηγίας 97/7/ΕΚ στο άρθρο 4 του νόμου 2251/1994 & πεδίο εφαρμογής της προστατευτικής ρύθμισης.....	47
2. Διαδικασία σύναψης της σύμβασης – Πληροφόρηση του καταναλωτή.....	49
3. Το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	50
3.1. Νομική φύση της υπαναχώρησης.....	50
3.2. Τρόπος άσκησης της υπαναχώρησης.....	52
3.3. Προθεσμία υπαναχώρησης - Ενημέρωση του καταναλωτή για το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	53
3.4. Συνέπειες άσκησης υπαναχώρησης.....	54
3.5. Παραίτηση από το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	56
II. Συμβάσεις από απόσταση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (Οδηγία 2002/65/ΕΚ, άρθρο 4 ^α ν. 2251/94).....	57
1. Στόχοι της Οδηγίας 2002/65/ΕΚ.....	57
2. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας στο άρθρο 4 ^α του νόμου 2251/1994.....	58
3. Πληροφόρηση του καταναλωτή.....	59
4. Το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	61
4.1. Προθεσμία υπαναχώρησης και χρονικό σημείο έναρξης της.....	61
4.2. Η ιδιαιτερότητα ως προς το χρονικό σημείο εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των μερών.....	62
4.3. Συνέπειες ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχώρησης.....	63
4.4. Εξαιρέσεις από το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	63
III. Ενδιάμεσο συμπέρασμα	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ - ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

I. Η υπαναχώρηση στην Καταναλωτική Πίστη.....	67
1. Η Οδηγία 87/102/ΕΚ.....	67
1.1. Σκοπός της Οδηγίας.....	67
1.2. Περιεχόμενο της Οδηγίας.....	68
2. Η νέα Οδηγία 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη.....	69
2.1. Γενικά.....	69
2.2. Πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.....	70
2.3. Καθιέρωση νέων δικαιωμάτων των καταναλωτών.....	72
2.4. Ειδικότερα: Το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	73
2.4.1. Περιεχόμενο του δικαιώματος της υπαναχώρησης.....	73
2.4.2. Άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης.....	74
2.4.3. Ειδικότερες ρυθμίσεις της Οδηγίας ως προς το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΧΡΟΝΟΜΕΡΙΣΤΙΚΗΣ ΜΙΣΘΩΣΗΣ (TIME-SHARING)

I. Η υπαναχώρηση στις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης.....	77
1. Η Οδηγία 94/47/ΕΚ.....	77
1.1. Αντικείμενο και στόχοι της Οδηγίας.....	77
1.2. Κατάρτιση της σύμβασης χρονομεριστικής μίσθωσης.....	78
1.3. Το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	79
1.3.1. Τρόπος και προθεσμία άσκησης.....	79
1.3.2. Σχέση υπαναχώρησης με το δικαίωμα καταγγελίας.....	80
1.4. Ο προγενέστερος νόμος 1652/1986.....	81
1.5. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας.....	81
II. Η νέα Οδηγία 2008/122/ΕΚ και το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	83
III. Ενδιάμεσο συμπέρασμα.....	84

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

I. Η Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών (COM (2008) 614).....	86
1. Γενικά.....	86
2. Περιεχόμενο της Πρότασης Οδηγίας.....	87
3. Ειδικότερα: Το δικαίωμα της υπαναχώρησης.....	88
3.1. Ενημέρωση του καταναλωτή και προθεσμία υπαναχώρησης.....	88
3.2. Συνέπειες άσκησης της υπαναχώρησης και υποχρεώσεις των μερών.....	89
3.3. Εξαιρέσεις από το δικαίωμα υπαναχώρησης.....	90
II. Επίλογος	91

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	92
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	95
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	96
ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	97

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Αρμ.	Αρμενόπουλος
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
επ.	επόμενα
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου
Εφ.	Εφετείο
ΙΔΔ	Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ο.π	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
π.δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Συλλογή	Συλλογή
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

ABSTRACT

An adequate legal frame for the protection of the consumers has been created as far as the national and the community level is concerned, in which the granting of a right to withdraw to the consumers holds a substantial position. The analysis of this legal frame is the subject of the present project.

Firstly, the right of withdrawal is analysed, as it provided by the general provisions of the Civil Code, as well as the more special provisions for the sale. Also, the connection of the right of withdrawal with other rights such as compensation is examined.

Next, there has been a comparative review of the Anglo-Saxon law and the Continental law as well as the international law that has been established according to the Vienna Convention.

The examine of the right of withdrawal follows, as it has been formed especially in off-premises contracts, in distance contracts, in distance marketing of consumer financial service, in credit agreements for consumers and finally in timeshare contracts.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ι. Δικαιοπολιτικός σκοπός του δικαιώματος υπαναχώρησης (στο κοινό δίκαιο και σε ειδικότερες διατάξεις)

Η υπαναχώρηση είναι το διαπλαστικό δικαίωμα, με την άσκηση του οποίου η υποσχετική σύμβαση ανατρέπεται, η υποχρέωση προς εκπλήρωση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων αποσβέννυται και γεννιέται αμοιβαία υποχρέωση των μερών προς απόδοση των παροχών που ήδη έχουν λάβει¹. Τα κύρια χαρακτηριστικά επομένως της υπαναχώρησης είναι αφενός το ότι αποτελεί μονομερή ενέργεια του ενός συμβαλλομένου και αφετέρου ότι πρόκειται για διαπλαστικό δικαίωμα, επειδή ανατρέπει την υποσχετική σύμβαση και διαπλάσσει νέα έννομη κατάσταση και κατά συνέπεια συνιστά και αποσβεστικό λόγο των ενοχών².

Η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης αποτελεί μια δυνατότητα μονομερούς λύσης μιας σύμβασης. Ο ΑΚ βέβαια γνωρίζει πολλούς τρόπους ανατροπής υποσχετικής σύμβασης, όπως για παράδειγμα την καταγγελία επί διαρκών συμβάσεων, την ανάκληση επί δωρεάς, την λύση λόγω απρόοπτης μεταβολής συνθηκών (ΑΚ 388) .

Το δικαίωμα υπαναχώρησης απορρέει είτε από ειδική διάταξη νόμου, όπως για παράδειγμα από τις διατάξεις 382, 383, 384, 385, 386 του ΑΚ, οπότε πρόκειται για νόμιμη υπαναχώρηση είτε από σχετική ρήτρα που έχει περιληφθεί στη σύμβαση, οπότε πρόκειται για συμβατική υπαναχώρηση, που ρυθμίζεται στις ΑΚ 389-401.

Με την άσκηση της υπαναχώρησης επιτυγχάνεται αφενός η προστασία του συμβαλλομένου, ο οποίος διαπιστώνει τον κίνδυνο μη προσήκουσας εκτέλεσης της σύμβασης, αφετέρου η δυνατότητα αποδέσμευσης από μία ενοχική σχέση και η επανάκτηση της ελευθερίας διάθεσης και δράσης³. Στις διατάξεις του αστικού κώδικα η υπαναχώρηση εμφανίζεται ως μηχανισμός αποκατάστασης μιας παθολογίας.

Η υπαναχώρηση όμως στο δίκαιο προστασίας του καταναλωτή έχει συγκεκριμένο σκοπό και αυτός είναι η προστασία του καταναλωτή ως του ασθενέστερου συμβαλλομένου.

Στη χώρα μας οι διατάξεις για την προστασία του καταναλωτή και ειδικότερα για το δικαίωμα υπαναχώρησης στις καταναλωτικές συμβάσεις περιλαμβάνονται στον νόμο 2251/1994⁴ για την προστασία των καταναλωτών, ο οποίος κατήργησε τον νόμο 1961/1991. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές δίνεται στον καταναλωτή δικαίωμα υπαναχώρησης, μέσα σε σύντομη προθεσμία, από τη σύμβαση, χωρίς ύπαρξη ή αναφορά οποιουδήποτε λόγου γι'αυτήν την πράξη του. Η σύμβαση παραμένει ισχυρή, δηλαδή η δέσμευση οριστικοποιείται,

-
1. Γεωργιάδης Αστ., Ενοχικό δίκαιο-Γενικό μέρος, 2000, 292 επ· Σταθόπουλος, Επιτομή γενικού ενοχικού δικαίου, 2004, 479 επ.
 2. Νικολόπουλος, Η υπαναχώρηση στην πώληση, 2007, 23 επ.
 3. Κορνηλάκης, Η αθέτηση της αμφοτεροβαρούς σύμβασης, 2009, 432 επ.
 4. ΦΕΚ/Α/191/16.11.1994.

μόνο αν ο καταναλωτής αφήσει να παρέλθει άπρακτη η προθεσμία υπαναχώρησης. Στόχος είναι να αποτραπεί ο καταναλωτής από βιαστικές συμβατικές δεσμεύσεις⁵.

Σε κοινοτικό επίπεδο άλλωστε το δικαίωμα υπαναχώρησης που παρέχεται στους καταναλωτές σύμφωνα με τις κοινοτικές οδηγίες, οι οποίες θα αναλυθούν στα επόμενα κεφάλαια, αποτελεί ένα μέσο αποκατάστασης της διαπραγματευτικής ασυμμετρίας που εμφανίζεται κατά τη συνολολόγηση μιας καταναλωτικής σύμβασης και επομένως συνιστά έναν προληπτικό μηχανισμό που χρησιμοποιείται από τον κοινοτικό νομοθέτη με στόχο την προστασία του καταναλωτή. Το δικαίωμα υπαναχώρησης επιτρέπει στον καταναλωτή, εντός μιας συγκεκριμένης περιόδου, να σκεφθεί αν θα εμμένει ή όχι στη σύμβαση.

Η θέσπιση του δικαιώματος αυτού αποσκοπεί στην ωριμότερη αντίληψη της συναλλακτικής δέσμευσης και των κατ' ιδίαν όρων της από τον καταναλωτή. Η αντίληψη αυτή αποκρυσταλλώνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά τη σύναψη της σύμβασης. Ειδικότερα στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, τότε παύει το αποτέλεσμα του αιφνιδιασμού που προξένησε ο προμηθευτής στον καταναλωτή και στις συμβάσεις από απόσταση τότε παύει η επίδραση του οργανωμένου συστήματος τεχνικών μέσων του προμηθευτή που υποκατέστησε πλήρως τη φυσική παρουσία του⁶. Γενικότερα θα λέγαμε ότι υφέρπει η ιδέα του κοινοτικού νομοθέτη ότι ο καταναλωτής δεν ενεργεί πάντοτε ορθολογικά. Αυτό μπορεί να συμβεί για παράδειγμα σε περιπτώσεις όπου ο καταναλωτής πιέζεται ψυχολογικά, όπως στη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, ιδίως όταν πρόκειται για ηλικιωμένους ή μειωμένης αντιστάσεως καταναλωτές, αλλά και όταν έχει πράγματι ανάγκη να εξετάσει το πράγμα μετά τη σύναψη της σύμβασης, ώστε να εκτιμήσει τις ιδιότητες του, οπότε χρειάζεται πιο πολύ χρόνο, όπως στις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης.

Τίθεται ωστόσο το ερώτημα ποια είναι η παράπλευρη απώλεια για τον καταναλωτή από την παροχή του δικαιώματος της υπαναχώρησης. Μήπως είναι η καθυστέρηση και η αβεβαιότητα που προκαλείται στον προμηθευτή η οποία αυξάνει και το κόστος της σύμβασης, η οποία ουσιαστικά ενεργοποιείται μετά την πάροδο της προθεσμίας υπαναχώρησης. Για παράδειγμα στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και στις συμβάσεις από απόσταση εκτός του ότι ο αγοραστής οφείλει να καταβάλει το κόστος των εξόδων επιστροφής του προϊόντος, ο πωλητής βαρύνεται με άλλα έξοδα, δεδομένου ότι πρέπει να εξετάσει την κατάσταση του επιστραφέντος πράγματος, να το επανασυσκευάσει ή ίσως να το θεωρήσει πλέον ως μεταχειρισμένο. Το κόστος όμως αυτό ο επιχειρηματίας το μετακυλίζει σχεδόν πάντοτε στον καταναλωτή, αυξάνοντας την τιμή των προϊόντων ή υπηρεσιών που προσφέρει⁷.

5. Σταθόπουλος, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο, 1995, 28 επ.

6. Λιναρίτης, Η πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου (Internet), 353 επ.

7. Χριστιανός, Κοινοτικό Δίκαιο & Εμπορικό Δίκαιο, 16^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 2007,186.

Τα μειονέκτηματα της αναγνώρισης του δικαιώματος υπαναχώρησης συνίστανται στην ευκαιριακή εκμετάλλευση του δικαιώματος, την αύξηση του κόστους και την καθυστέρηση και ανασφάλεια μέχρι την εκπνοή της προθεσμίας.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η παροχή του δικαιώματος της υπαναχώρησης στους καταναλωτές αποτελεί το μέσο εκείνο το οποίο τους επιτρέπει να αποδεσμευτούν από μία σύμβαση, κατά παρέκκλιση της αρχής *pacta sunt servanda*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ – Η ΥΠΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΚ

Ι. Υπαναχώρηση σύμφωνα με τις κοινές διατάξεις του ΑΚ (άρθρα 389 επ.)

1. Νομική φύση του δικαιώματος της υπαναχώρησης

Το δικαίωμα υπαναχωρήσεως είναι διαπλαστικό δικαίωμα, διότι με την άσκηση του διαμορφώνεται νέα νομική κατάσταση, διαφορετική από τη μέχρι τότε υπάρχουσα. Δημιουργείται μία σχέση εκκαθάρισεως, η οποία αποσκοπεί στην αμοιβαία απόδοση των παροχών που έχουν ήδη εκπληρωθεί⁸.

Παλαιότερα επικρατούσε η άποψη ότι η υπαναχώρηση προκαλούσε ολοσχερή απόσβεση της συμβατικής σχέσης με αναδρομικά αποτελέσματα. Αυτό σήμερα αμφισβητείται και γίνεται δεκτό ότι αυτό που ανατρέπεται με την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος είναι οι κύριες υποχρεώσεις προς παροχή και αντιπαροχή. Δεν εξαφανίζεται ο συμβατικός δεσμός, αλλά όπως προαναφέρθηκε, μετατρέπεται σε σχέση εκκαθάρισης, στην οποία διασώζονται στοιχεία από την αρχική συμβατική σχέση. Τέτοια στοιχεία αποτελούν οι παρεπόμενες υποχρεώσεις, π.χ. πίστης, προστασίας, οι αξιώσεις αποζημίωσης για ζημία προκαλούμενη από την καθυστέρηση εκπλήρωσης που είχε σημειωθεί πριν από την υπαναχώρηση, η αλληλεξάρτηση των ενδεχόμενων νέων αμοιβαίων υποχρεώσεων των μερών⁹.

Γίνεται, πάντως, γενικά δεκτό ότι η υπαναχώρηση ενεργεί ενοχικώς και δεν έχει εμπράγματη δύναμη. Αυτό σημαίνει ότι οι συμβαλλόμενοι για την αναζήτηση των παροχών που έχουν εκπληρωθεί έχουν ενοχική και όχι εμπράγματη αγωγή και ότι δεν ανατρέπονται, με βάση τη διαλυθείσα σύμβαση, αποκτηθέντα από τρίτους εμπράγματα δικαιώματα. Για παράδειγμα, αν ο πωλητής υπαναχωρήσει και ο αγοραστής έχει ήδη μεταβιβάσει το πράγμα σε τρίτο, καλόπιστο ή μη ως προς το δικαίωμα υπαναχωρήσεως, ο υπαναχωρήσας δεν δικαιούται να στραφεί κατά του τρίτου¹⁰.

2. Είδη υπαναχώρησης

Η υπαναχώρηση διακρίνεται σε συμβατική και νόμιμη, ανάλογα με το αν το σχετικό δικαίωμα πηγάζει από συμφωνία των συμβαλλομένων μερών ή απευθείας από τον νόμο.

Η συμβατική υπαναχώρηση ρυθμίζεται από τα άρθρα 389 επ. του ΑΚ¹¹. Καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη ή και οι δύο μπορούν να επιφυλάξουν για τον εαυτό τους το δικαίωμα

8. Σταθόπουλος (2004), 479 επ· Καράκωστας, Αστικός Κώδικας-Ερμηνεία, Σχόλια, Νομολογία, (2006), 540 επ.

9. Σταθόπουλος (2004), 479 επ.

10. Γεωργιάδης Αστ (2000), 292 επ.

11. Η διάταξη του άρθρου 389 ΑΚ είναι ενδοτικού δικαίου, βλ. ΠΠρΘεσ 4609/98, Αρμ 1998, 1065 και ΑΠ 696/82 ΝοΒ 31, 659.

της υπαναχώρησης από τη σύμβαση. Η επιφύλαξη γίνεται με συμφωνία των μερών, η οποία συνομολογείται είτε κατά την κατάρτιση της κύριας σύμβασης, την οποία αφορά η υπαναχώρηση, είτε και μεταγενέστερα. Η συμφωνία είναι καταρχήν άτυπη και μπορεί να συνάγεται και σιωπηρά. Η άσκηση του δικαιώματος συμβατικής υπαναχώρησης θα εξαρτάται από τη συνδρομή κάποιου ή κάποιων όρων, όπως για παράδειγμα την επέλευση ενός γεγονότος, την πάροδο κάποιας προθεσμίας κλπ. Αν το δικαίωμα προβλέπεται και για τους δύο συμβαλλόμενους, οι όροι αυτοί μπορεί να είναι οι ίδιοι ή και διαφορετικοί για τον κάθε συμβαλλόμενο¹².

Από την άλλη πλευρά, το δικαίωμα της νόμιμης υπαναχώρησης προβλέπεται από ειδικές νομοθετικές διατάξεις. Για παράδειγμα το δικαίωμα της νόμιμης υπαναχώρησης προβλέπεται στις περιπτώσεις υπαίτιας παράβασης αμφοτεροβαρούς σύμβασης. Ειδικότερα όσον αφορά στην υπαίτια αδυναμία παροχής, σύμφωνα με το ΑΚ 382 εάν η παροχή του ενός συμβαλλομένου είναι αδύνατη από υπαιτιότητα του, ο αντισυμβαλλόμενος έχει τη διακριτική ευχέρεια είτε να επικαλεσθεί τα δικαιώματα που παρέχονται από το άρθρο ΑΚ 380, ήτοι να θεωρήσει και τον εαυτό του απαλλαγμένο από τη δική του παροχή ή να την αναζητήσει με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, αν την έχει ήδη καταβάλει, είτε να απαιτήσει αποζημίωση είτε να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση.

Στην έννοια της αδυναμίας περιλαμβάνεται και η πλημμελής εκπλήρωση, αλλά η υπαναχώρηση θα ισχύει για το σύνολο της παροχής όταν δεν υπάρχει πλέον συμφέρον στην εκτέλεση της ή δημιουργείται βάσιμος φόβος ότι η αδυναμία θα επεκταθεί και στο υπολειπόμενο μέρος της παροχής¹³.

Όσον αφορά στην υπερημερία εκπληρώσεως του ενός μέρους στην αμφοτεροβαρή σύμβαση, ο δανειστής αντισυμβαλλόμενος του υπερήμερου οφειλέτη διαθέτει εκτός από τα δικαιώματα των άρθρων 343 και 345 ΑΚ, τα επιπρόσθετα δικαιώματα που του χορηγεί το ΑΚ 383, ήτοι να απαιτήσει αποζημίωση για τη μη εκπλήρωση ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση. Σε αντίθεση με την υπαίτια αδυναμία παροχής, στην οποία το δικαίωμα υπαναχώρησης μπορεί να ασκηθεί αμέσως από τον αντισυμβαλλόμενο του οφειλέτη που δεν εκπληρώνει την παροχή του χωρίς καμιά προαπαιτούμενη ενέργεια, στην εν λόγω περίπτωση, απαιτείται ο ορισμός εύλογης προθεσμίας στον υπερήμερο οφειλέτη για να εκπληρώσει την παροχή του με ταυτόχρονη δήλωση ότι μετά την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας θα αποκρούσει την παροχή.

Στις ανωτέρω περιπτώσεις άσκησης νόμιμης υπαναχώρησης βασική προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη πταίσματος στο πρόσωπο του οφειλέτη¹⁴. Εξαίρεση αποτελεί η άσκηση

12. Σταθόπουλος (2004), 481.

13. Νικολόπουλος (2007), 24 επ.

14. Η αντίληψη για την ύπαρξη πταίσματος ως προαπαιτούμενο της άσκησης του δικαιώματος νόμιμης υπαναχώρησης διαμορφώθηκε κατά τον 19^ο αιώνα από τη γερμανική πανδεκτιστική επιστήμη, όπου εκτιμήθηκε ότι αφού η υπαναχώρηση είναι ένα *minus* σε σχέση με την αποζημίωση θα πρέπει να υπάγεται στις ίδιες προϋποθέσεις, άρα και στην ύπαρξη πταίσματος.

υπαναχώρησης στις συμβάσεις ακριβόχρονης εκπλήρωσης (ΑΚ 401) για την οποία δεν απαιτείται η ύπαρξη πταίσματος. Στις συμβάσεις αυτές παρέχεται η δυνατότητα αυτή για το λόγο ότι ο χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να εκπληρωθεί η σύμβαση αυτή έχει τόσο ουσιώδη σημασία για τον δανειστή, ώστε η αποδέσμευση του δεν θα πρέπει να εξαρτηθεί από υπατιότητα του οφειλέτη.

Βέβαια πλέον παρατηρείται απεξάρτηση της υπαναχώρησης από το πταίσμα, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στο δίκαιο προστασίας του καταναλωτή¹⁵. Για παράδειγμα, το δικαίωμα υπαναχώρησης που παρέχεται στον καταναλωτή στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και στις συμβάσεις από απόσταση και ρυθμίζεται στα άρθρα 3, 4 και 4^α του νόμου 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, ασκείται αναίτιολόγητα. Το ειδικότερο περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού θα αναλυθεί σε επόμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας.

3. Συνέπειες άσκησης του δικαιώματος της υπαναχώρησης

Τα αποτελέσματα της υπαναχώρησης επέρχονται από την περιέλευση της σχετικής δήλωσης στον αντισυμβαλλόμενο του υπαναχωρούντα¹⁶. Εφόσον το δικαίωμα υπαναχώρησης ασκηθεί από τον δικαιούχο η συμβατική σχέση, όπως προαναφέρθηκε, τρέπεται σε σχέση εκκαθάρισης. Η υπαναχώρηση δεν εξομοιώνει τη σύμβαση με άκυρη σύμβαση, δηλαδή με σύμβαση που δεν καταρτίστηκε ποτέ. Τα αποτελέσματα που επέρχονται με την υπαναχώρηση είναι δικαιοπρακτικά, δηλαδή ηθελημένα, καθώς δεν επέρχονται από το νόμο αλλά με την άσκηση του σχετικού δικαιώματος από το δικαιούχο¹⁷.

Οι συνέπειες της άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης διακρίνονται ανάλογα με το αν είχαν εκτελεστεί οι κύριες παροχές ή όχι την στιγμή κατά την οποία ασκήθηκε η υπαναχώρηση.

Έτσι, στην πρώτη περίπτωση που οι κύριες παροχές δεν είχαν εκτελεστεί, αυτές αποσβέννυνται. Αν ωστόσο οι κύριες παροχές είχαν εκτελεστεί, αναζητούνται σύμφωνα με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (ΑΚ 904 επ.). Τα μέρη έχουν υποχρέωση απόδοσης των παροχών. Στις χρηματικές ενοχές ειδικότερα εκείνος που εισέπραξε χρηματικό ποσό και στη συνέχεια άσκησε το δικαίωμα υπαναχωρήσεως, υποχρεούται να επιστρέψει το ποσό με νόμιμο τόκο από το χρόνο άσκησης της υπαναχώρησης¹⁸.

Στη νόμιμη υπαναχώρηση, όπως προαναφέρθηκε, παρέχει ο νόμος, κατ'εξαίρεση, δικαίωμα εύλογης αποζημίωσης σε εκείνον που υπαναχωρεί.

15. Χελιδόνης (2007), 598 επ.

16. ΑΠ 1730/2001 ΧρΙΔ Β/2002, 27, ΠΠΑΘ 15362/1981 ΕλλΔνη 23, 152.

17. Καράκωστας (2006), 543 επ.

18. ΑΠ 759/86 ΝοΒ 35, 739 και ΕφΘεσ 1241/90 Αρμ 44, 540.

4. Λόγοι αποκλεισμού του δικαιώματος υπαναχώρησης

Η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης αποκλείεται σύμφωνα με τα άρθρα 391-393 ΑΚ - και συνεπώς είναι ανίσχυρο σε περίπτωση που ασκηθεί - στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) εάν η παροχή που έλαβε ο δικαιούμενος να υπαναχωρήσει καταστράφηκε από τυχαίο γεγονός ολικά ή κατά μεγάλο μέρος ή χειροτέρεψε ουσιωδώς, οπότε ο υπαναχωρών βρίσκεται σε τυχαία ολική ή μερική αδυναμία απόδοσης της (ΑΚ 391). Έτσι ο κίνδυνος της τυχαίας αδυναμίας προς απόδοση του αντικειμένου επιρρίπτεται στον δικαιούχο της υπαναχώρησης, κατ' εφαρμογή της αρχής της ισότητας, καθώς κρίνεται ότι δεν είναι επιεικές να δικαιούται, υπαναχωρώντας, να παίρνει πίσω ό,τι έδωσε, ενώ ο ίδιος αδυνατεί να αποδώσει το αντικείμενο, το οποίο βρισκόταν στην έννομη σφαίρα του, όταν επήλθε το γεγονός που συνιστά την τυχαία προς απόδοση αδυναμία, β) εάν η ληφθείσα από τον δικαιούμενο σε υπαναχώρηση παροχή καταστράφηκε ολικά ή κατά μεγάλο μέρος ή χάθηκε ή χειροτέρεψε ουσιωδώς από πταίσμα δικό του ή των προστηθέντων του (ΑΚ 392§1), γ) εάν το αντικείμενο της παροχής μεταποιήθηκε με επεξεργασία ή μετάπλαση σε άλλο πράγμα από τον δικαιούμενο σε υπαναχώρηση (ΑΚ 392§2) και δ) εάν το αντικείμενο της παροχής που έλαβε ο δικαιούχος της υπαναχώρησης το εκποίησε ή το επιβάρυνε με δικαίωμα τρίτου (π.χ. σύσταση περιορισμένου εμπραγμάτου δικαιώματος).

Η απαρίθμηση των παραπάνω περιπτώσεων είναι ενδεικτική έτσι ώστε να αποκλείεται η υπαναχώρηση κατ'αναλογία και σε άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις.

Οι διατάξεις αυτές συνεπώς εφαρμόζονται και σε περίπτωση άλλων ουσιωδών κωλυμάτων επιστροφής της ληφθείσας παροχής, δηλαδή σε κάθε περίπτωση ουσιαστικής αδυναμίας επιστροφής. Παραδείγματα αποτελούν η ουσιώδης επιβάρυνση της ληφθείσας παροχής με περιορισμένο εμπράγματο δικαίωμα, που καθιστά αδύνατη την επιστροφή της όπως ήταν κατά την εκπλήρωση, δηλαδή ελεύθερη βάρους, η μακροχρόνια μίσθωση στο μέτρο που δεσμεύει και τον αντισυμβαλλόμενο του δικαιούχου υπαναχώρησης, η ανάλωση της παροχής, η κλοπή της παροχής¹⁹.

Επίσης επειδή οι παραπάνω διατάξεις περιέχουν ενδοτικό δίκαιο, είναι δυνατή η κατάρτιση έγκυρης συμφωνίας μεταξύ των μερών ότι δεν θα αποκλείεται η υπαναχώρηση, ακόμα και αν συντρέχει μία από τις παραπάνω περιπτώσεις²⁰.

II. Η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης στη σύμβαση πώλησης

1. Υπαναχώρηση σύμφωνα με το άρθρο 540 του ΑΚ

Στο άρθρο 540 του ΑΚ ρυθμίζονται τα δικαιώματα του αγοραστή σε περίπτωση ύπαρξης πραγματικού ελαττώματος ή έλλειψης συνομολογημένης ιδιότητας του πράγματος

19. Καράκωστας (2006), 553 επ.

20. Νικολόπουλος (2007), 40 επ.

που αγόρασε και εφόσον ο πωλητής ευθύνεται γι' αυτό. Ο αγοραστής δικαιούται να επιλέξει μεταξύ των δικαιωμάτων της διόρθωσης ή αντικατάστασης του πράγματος, της μείωσης του τιμήματος και της υπαναχώρησης από την σύμβαση, τα οποία συρρέουν εκλεκτικά υπέρ του αγοραστή. Αν όμως συντρέχει μια από τις επιβαρυντικές για τον πωλητή περιπτώσεις των ΑΚ 543 ή 544, ο αγοραστής έχει επιπλέον, διαζευκτικά ή σωρευτικά υπό προϋποθέσεις, και δικαίωμα αποζημίωσης.

Ειδικότερα, όσον αφορά στο δικαίωμα υπαναχώρησης, έχουν επέλθει σημαντικές τροποποιήσεις μετά την τροποποίηση του άρθρου 540 ΑΚ με τον νόμο 3043/2002. Καταρχάς, καταργήθηκε η ορολογική διαφοροποίηση μεταξύ υπαναχώρησης και αναστροφής, και αντικαταστάθηκε για λόγους ενότητας του δικαίου από τον ενιαίο όρο υπαναχώρηση. Έτσι η αναστροφή ονομάζεται στο νέο δίκαιο υπαναχώρηση και ισχύουν σε αυτήν συμπληρωματικά, όπου δεν υπάρχει αντίθετη πρόβλεψη στα άρθρα 540 επ. ΑΚ, οι γενικοί κανόνες του δικαίου της υπαναχώρησης²¹.

Την ουσιαστική ωστόσο αλλαγή αποτελεί ο αποκλεισμός της άσκησης του δικαιώματος της υπαναχώρησης όταν πρόκειται για επουσιώδες πραγματικό ελάττωμα. Ο περιορισμός αυτός δεν ισχύει όταν πρόκειται για συνολογημένη ιδιότητα αφού δεν νοείται διάκριση μεταξύ ουσιώδους και επουσιώδους συνολογημένης ιδιότητας. Κάθε συνολογημένη ιδιότητα καθίσταται σπουδαία αφ' ης στιγμής ο πωλητής δεσμεύθηκε για την ύπαρξη της.

Η κρίση, αν το επικαλούμενο από τον αγοραστή ελάττωμα είναι ουσιώδες και δικαιολογεί την υπαναχώρηση από τη σύμβαση, είναι κρίση πραγματική και αξιολογική. Η σπουδαιότητα του ελαττώματος θα κριθεί κυρίως με βάση τις επιπτώσεις του στη χρησιμότητα και στην εν γένει εκμετάλλευση του πράγματος²². Ο πωλητής οφείλει να επικαλεσθεί και να αποδείξει ότι πρόκειται για επουσιώδες ελάττωμα.

Ο παραπάνω περιορισμός δεν υπήρχε στο παλαιό δίκαιο. Το πράγμα εθεωρείτο ελαττωματικό όταν υπήρχαν πραγματικά ελαττώματα που αναιρούσαν ή μείωναν ουσιωδώς την αξία ή την χρησιμότητα του πράγματος. Η ρύθμιση αυτή ήταν πιο ανελαστική σε σχέση με τις νέες ρυθμίσεις. Η ουσιώδης απόκλιση του πράγματος από τα επιβαλλόμενα ποιοτικά γνωρίσματα αποτελούσε εννοιολογική προϋπόθεση του ελαττώματος. Το κριτήριο περί ουσιώδους αποκλίσεως αποδείχθηκε ανεπαρκές να περιορίσει την έννοια του ελαττώματος. Ο αγοραστής είχε ελεύθερο και απεριόριστο δικαίωμα επιλογής μεταξύ των δικαιωμάτων για μείωση του τιμήματος και για υπαναχώρηση και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη ενίσχυση της επιλογής υπέρ της αναστροφής και ως εκ τούτου της ανατροπής της συμβάσεως.

21. Μπεχλιβάνης, Η τροποποίηση του δικαίου της πώλησης του ΑΚ – Σχετικά με τον Ν. 3043/2002 για την ευθύνη του πωλητή για πραγματικά ελαττώματα και έλλειψη συνολογημένων ιδιοτήτων, ΔΕΕ 6/2003, 620.

22. Ρούσσος, Χαρακτηριστικά και περιεχόμενο των αξιώσεων του αγοραστή στο νέο δίκαιο της πώλησεως, ΧρίΔ Δ/2004, 581.

Για τους λόγους αυτούς η νέα ρύθμιση του άρθρου 540 φαίνεται περισσότερο εξισορροπημένη. Ο αγοραστής έχει και πάλι τη δυνατότητα να επιλέξει καταρχήν ελεύθερα μεταξύ των δικαιωμάτων που του παρέχει η ρύθμιση, ωστόσο ο πωλητής μπορεί να αποκρούσει το δικαίωμα υπαναχώρησης του αγοραστή, αν αποδείξει ότι είναι επουσιώδες το ελάττωμα που επικαλείται για την ανατροπή της συμβάσεως και να τον περιορίσει στα άλλα δικαιώματα, τα οποία ασκούνται διατηρουμένης της συμβάσεως²³.

Να σημειωθεί ότι παρά την αντικειμενική αδυναμία σώρευσης των προαναφερόμενων δικαιωμάτων, θεωρείται ορθότερη η δυνατότητα επικουρικής σώρευσης των δικαιωμάτων αυτών, στο μέτρο που η άσκηση του ενός παραμένει αναποτελεσματική, έτσι ώστε, με τη συρροή περισσότερων νομικών βάσεων, να μπορεί να επιτευχθεί η ικανοποίηση της αξίωσης του αγοραστή με την άσκηση οποιουδήποτε από τα προβλεπόμενα στο άρθρο 540 ΑΚ δικαιώματα²⁴.

Το δικαίωμα της υπαναχώρησης καθώς και τα υπόλοιπα δικαιώματα που προβλέπονται στο ΑΚ 540 παραγράφονται μέσα σε δύο χρόνια από την παράδοση του πράγματος, αν πρόκειται για κινητό και μέσα σε πέντε χρόνια από την παράδοση αν πρόκειται για ακίνητο (ΑΚ 554-558). Ρητά διευκρινίζεται ότι η παραγραφή αρχίζει από το ανωτέρω χρονικό σημείο, ανεξάρτητα αν ο αγοραστής ανακάλυψε το ελάττωμα ή την έλλειψη της ιδιότητας αργότερα.

Τέλος, αξίζει να αναφερθούν και οι υπόλοιπες περιπτώσεις όπου αποκλείεται η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης στη σύμβαση πώλησης, ήτοι α) όταν ο αγοραστής που πρόβαλε ευθύνη του πωλητή για ελαττώματα ή για έλλειψη συνομολογημένων ιδιοτήτων, δεν ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης, μέσα στην προθεσμία που του έταξε ο πωλητής (ΑΚ 546), β) όταν το πράγμα εξ ολοκλήρου καταστράφηκε ή χάθηκε ή χειροτέρεψε ουσιωδώς από τυχαίο περιστατικό (ΑΚ 549 παρ.1), αν όμως το πράγμα καταστράφηκε ή χειροτέρεψε εξαιτίας του ελαττώματος, τότε ο αγοραστής διατηρεί βάσει της ΑΚ 548 το δικαίωμα για υπαναχώρηση ή αντικατάσταση του πράγματος, γ) όταν το πράγμα μεταποιήθηκε ή εκποιήθηκε σε μεγάλο μέρος από τον αγοραστή (ΑΚ 549 παρ. 2) και στην περίπτωση πώλησης ορισμένης έκτασης, όταν η έκταση που λείπει από τη συμφωνημένη, δεν είναι σημαντική ώστε ο αγοραστής δεν έχει συμφέρον στη σύμβαση (ΑΚ 550)²⁵.

23. Παπανικολάου/Ρούσσος, Το νέο δίκαιο της ευθύνης του πωλητή, 2003, 405 επ.

24. Στεργιαννίδου, Το δικαίωμα επιλογής μεταξύ των προβλεπόμενων στο άρθρο 540 ΑΚ αξιώσεων, Digesta 2003, 170.

25. Καράκωστας/Τριάντος, Αστικός Κώδικας, Ερμηνεία, Σχόλια, Νομολογία, 2008, 286 επ.

2. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 1999/44/EK για την καταναλωτική πώληση στον ΑΚ

Η Οδηγία 1999/44/EK²⁶ για την καταναλωτική πώληση έχει ως αντικείμενο την προσέγγιση των διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης με σκοπό την εξασφάλιση ενός στοιχειώδους ορίου ομοιόμορφης προστασίας των καταναλωτών στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς²⁷. Η Οδηγία βέβαια δεν φιλοδοξεί να ενοποιήσει το δίκαιο της πώλησης καταναλωτικών αγαθών στο σύνολό του αλλά μόνο κάποιες πτυχές αυτού. Για όσα η Οδηγία δεν διαλαμβάνει, ο εφαρμοστής του δικαίου οφείλει να προστρέξει στις λοιπές διατάξεις του εκάστοτε εθνικού δικαίου²⁸.

Η εισαγωγή ενιαίας συμβατικής υποχρέωσης του πωλητή για παροχή πράγματος που ανταποκρίνεται στους όρους της σύμβασης και η ενοποίηση των γενεσιουργών λόγων της ευθύνης του, η διεύρυνση των δικαιωμάτων του αγοραστή πράγματος ελαττωματικού ή χωρίς συνομολογημένες ιδιότητες καθώς και η επιμήκυνση του χρονικού πλαισίου για την άσκηση τους αποτελούν τους βασικούς άξονες των ρυθμίσεων της Οδηγίας.

Καταρχάς ο πωλητής υποχρεούται να παραδώσει το πωληθέν πράγμα με τις συνομολογημένες ιδιότητες και χωρίς πραγματικά ελαττώματα.

Καταργείται η διάκριση μεταξύ πωλήσεως είδους και πωλήσεως πράγματος κατά γένος ορισμένου. Έτσι πλέον και στην πώληση είδους ο αγοραστής έχει το δικαίωμα να απαιτήσει τη διόρθωση ή αντικατάσταση του ελαττωματικού πράγματος με άλλο με αποτέλεσμα η βασική διαφορά που υφίστατο στη νομοθετική μεταχείριση των δύο ειδών της πωλήσεως να εκλείπει πλέον²⁹.

Εισάγεται μαχητό τεκμήριο ότι το ελάττωμα ή η έλλειψη συνομολογημένης ιδιότητας που διαπιστώνεται μέσα σε έξι μήνες από την παράδοση του πράγματος υπήρχε ήδη κατά την παράδοση (άρθρο 5 παρ.3 Οδηγίας, ΑΚ 537 παρ. 2).

Η Οδηγία επίσης συντέλεσε στην ορολογική ενοποίηση υπαναχωρήσεως και αναστροφής με απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη. Όμως θα πρέπει να επισημάνουμε ότι για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης, όπως ακριβώς συνέβαινε και με την αναστροφή του ισχύοντος μέχρι τώρα δικαίου, ο αγοραστής δεν χρειάζεται να τάξει προηγουμένως κάποια εύλογη προθεσμία για εκπλήρωση αλλά μπορεί να χωρήσει κατευθείαν στην άσκηση του διαπλαστικού αυτού δικαιώματος, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι δεν πρόκειται για επουσιώδες πραγματικό ελάττωμα³⁰.

Στο άρθρο 3 της Οδηγίας τίθεται η βασική αρχή ότι ο πωλητής ευθύνεται αντικειμενικά για κάθε έλλειψη συμμόρφωσης που υπάρχει κατά την παράδοση του αγαθού και θέτει την

26. Οδηγία 1999/44/EK της 25^{ης} Μαΐου 1999 σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών, ΕΕ 7.7.1999, L.171/12.

27. Πουλιάδης, Η κοινοτική Οδηγία σχετικά με την πώληση καταναλωτικών αγαθών, Κριτική Επιθεώρηση 2000/1, 47.

28. Αρνοκούρος, Η Οδηγία σχετικά με τις καταναλωτικές πωλήσεις, ΔΕΕ 2/2001, 131.

29. Παπανικολάου/Ρούσσος (2003), 163 επ. Σχετική και η ΕφΑθ 4286/2002, ΔΕΕ 5/2004, 575.

30. Παπανικολάου/Ρούσσος (2003), 163 επ.

τάξη των δικαιωμάτων του καταναλωτή σε περίπτωση μη συμμόρφωσης. Ο καταναλωτής έχει τέσσερα δικαιώματα. Τα δικαιώματα για επισκευή, αντικατάσταση, μείωση του τιμήματος και υπαναχώρηση, εκ των οποίων όμως δεν μπορεί να επιλέξει κατά βούληση.

Κατά το πρώτο στάδιο, ο καταναλωτής δύναται να επιλέξει μεταξύ των δικαιωμάτων για επισκευή ή αντικατάσταση. Αν η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων είναι αδύνατη ή αν ο πωλητής δεν προέβη σε ικανοποίηση αυτών των δικαιωμάτων μέσα σε εύλογο χρόνο, τότε ο καταναλωτής δικαιούται σε άσκηση είτε του δικαιώματος υπαναχώρησης είτε του δικαιώματος της μείωσης του τιμήματος. Επίσης η Οδηγία προβλέπει ρητά ότι η έλλειψη συμμόρφωσης που είναι ασήμαντη δεν δίνει δικαίωμα προς υπαναχώρηση³¹.

Η προσαρμογή της Οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη πραγματοποιήθηκε με τον νόμο 3043/2002. Να σημειωθεί ότι ο νόμος 3043/2002 και συνακόλουθα και το νέο άρθρο 540 ΑΚ δεν διαβαθμίζει τα παραπάνω δικαιώματα. Αντίθετα, επιτρέπεται στον αγοραστή να ζητήσει μείωση του τιμήματος ή, εφόσον το ελάττωμα δεν είναι επουσιώδες, να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση, ακόμα και αν – για παράδειγμα – η άρση του ελαττώματος με διόρθωση του πράγματος είναι δυνατή χωρίς δυσανάλογες δαπάνες του πωλητή³².

Η Οδηγία υπαγορεύει ένα *minimum* προστασίας υπέρ του καταναλωτή – αγοραστή και δεν απαγορεύει στους εθνικούς νομοθέτες να εισάγουν ρυθμίσεις πιο ευνοϊκές.

Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας περιορίζεται στη πώληση καταναλωτικών αγαθών, ήτοι την πώληση που καταρτίζεται μεταξύ επαγγελματία ως πωλητή και καταναλωτή ως αγοραστή με αντικείμενο κάποιο καταναλωτικό αγαθό. Η Οδηγία ορίζει ως καταναλωτή, όπως άλλωστε και οι άλλες Οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή, κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για σκοπό μη εντασσόμενο στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας.

Από την άλλη πλευρά στα άρθρα 540 επ. του ΑΚ, αυτός που έχει την δυνατότητα να επικαλεστεί κάποιο από τα δικαιώματα που του παρέχει ο νόμος είναι γενικότερα ο "αγοραστής" ενός προϊόντος. Έτσι, αγοραστής μπορεί να είναι και κάποιος που αγοράζει κάποιο προϊόν στο πλαίσιο εμπορικής δραστηριότητας. Γενικότερα οι διατάξεις των άρθρων 540 επ. του ΑΚ εφαρμόζονται αδιακρίτως σε πωλήσεις μεταξύ εμπόρων, μεταξύ εμπόρων και καταναλωτών, καθώς και μεταξύ ιδιωτών³³. Συνεπώς η ρύθμιση του ελληνικού νόμου αποτελεί ευνοϊκότερη ρύθμιση ως προς το θέμα αυτό σε σχέση με την Οδηγία.

3. Τρόπος ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχώρησης

Το δικαίωμα της υπαναχώρησης ασκείται συνήθως με μονομερή, άτυπη και απευθυντέα στον πωλητή εξώδικη δήλωση του αγοραστή. Η άσκηση του δικαιώματος

31. Αρνοκούρος, ΔΕΕ 2/2001, 131.

32. Μπεχλιβάνης, ΔΕΕ 6/2003, 620.

33. Αρνοκούρος, ΔΕΕ 2/2001, 131.

συντελείται μόλις η σχετική δήλωση του αγοραστή περιέλθει στον πωλητή³⁴. Βέβαια η υπαναχώρηση μπορεί να ασκηθεί και με την έγερση αγωγής. Επίσης, σε περίπτωση που ο αγοραστής ασκήσει καταψηφιστική αγωγή για επιστροφή του καταβληθέντος τιμήματος μπορεί να συναχθεί κατ'εκτίμηση του δικογράφου ότι εμπεριέχει και σιωπηρή δήλωση υπαναχώρησης³⁵. Τέλος, είναι δυνατή η άσκηση υπαναχώρησης και με τη μορφή ένστασης σε περίπτωση άσκησης αγωγής του πωλητή για καταβολή του τιμήματος³⁶.

Η δήλωση υπαναχώρησης θα πρέπει να είναι καθαρή και σαφής και να μην περιέχει αιρέσεις. Επίσης θα πρέπει να αναφέρει το ελάττωμα που δικαιολογεί την άσκησή της. Η παντελής έλλειψη τηρήσεως τύπου για την άσκηση ενός τόσο δραστικού δικαιώματος προκαλεί ορισμένες αμφιβολίες. Από την άλλη, έχει γίνει δεκτό στην νομολογία, υπό το προισχύσαν δίκαιο, ότι η υπαναχώρηση μπορεί να ασκηθεί ακόμα και τηλεφωνικώς. Ωστόσο επειδή στην πράξη επικρατεί η πρακτική να δηλώνεται η υπαναχώρηση εγγράφως στον πωλητή, φαίνεται ότι η αρχή του ατύπου της δήλωσης δεν έχει δημιουργήσει κάποια πρακτικά προβλήματα. Να σημειωθεί ότι η αρχή του ατύπου ισχύει ανεξάρτητα αν για την κατάρτιση της πωλήσεως απαιτείται η τήρηση ορισμένου τύπου³⁷.

Το δικαίωμα της υπαναχώρησης είναι αδιαίρετο. Αυτό σημαίνει ότι, σε περίπτωση περισσότερων πωλητών ή αγοραστών, το δικαίωμα της υπαναχώρησης πρέπει να ασκηθεί από όλους ή εναντίον όλων, όχι όμως απαραίτητα ταυτόχρονα και από κοινού, αφού αρκεί και η διαδοχική άσκηση του. Το ίδιο ισχύει και αν ο πωλητής ή ο αγοραστής κληρονομηθεί από πολλούς (ΑΚ 553 σε συνδυασμό και με την ΑΚ 396)³⁸.

4. Οι συνέπειες άσκησης της υπαναχώρησης στη συμβατική σχέση

Η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης επιφέρει απόσβεση των υποχρεώσεων των μερών που δεν έχουν εκπληρωθεί ακόμη και υποχρέωση των μερών προς απόδοση των παροχών που τυχόν καταβλήθηκαν. Έτσι, εάν δεν είχε ακόμα παραδοθεί το πράγμα κατά τον χρόνο άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης, ο πωλητής δεν έχει πλέον υποχρέωση παράδοσης του, ενώ εάν είχε παραδοθεί, ο αγοραστής έχει πλέον υποχρέωση επιστροφής του.

Ο αγοραστής υποχρεούται να αποδώσει το πράγμα ελεύθερο από οποιοδήποτε βάρος, το οποίο ο ίδιος επέβαλε στο πράγμα, είτε ενοχικής (π.χ. μίσθωση) είτε εμπράγματης (π.χ. επικαρπία) φύσης. Επιπλέον υποχρεούται να αποδώσει το πράγμα στην κατάσταση που το παρέλαβε, μαζί με τυχόν ωφελήματα που εξήγαγε από αυτό (π.χ. καρποί).

34. Βλ. ΑΠ 160/94 ΝοΒ 43, 42, ΑΠ 1069/79 ΝοΒ 28, 489, ΕφΑθ 108/98 ΕλλΔνη 39, 1682, ΕφΑθ 1061/96 Αρμ 51, 1451.

35. Βλ. ΕφΑθ 10616/96 Αρμ 51, 1451.

36. *Καράκωστας/Τριάντος* (2008), 286 επ.

37. *Ρούσσος*, ΧρΙΔ Δ/2004, 581.

38. *Γεωργιάδης Απ.*, Το νέο δίκαιο της ευθύνης του πωλητή για ελαττώματα του πράγματος, ΧρΙΔ Δ/2004, 5.

Από την άλλη πλευρά ο πωλητής υποχρεούται να επιστρέψει στον αγοραστή το τίμημα εντόκως από την καταβολή του στον πωλητή. Οφείλει επίσης να αποδώσει στον αγοραστή τα έξοδα της πώλησης καθώς και ό,τι ο αγοραστής δαπάνησε για το πράγμα και μάλιστα εντόκως από τον χρόνο που πραγματοποιήθηκαν οι δαπάνες.

Να σημειωθεί ότι σε περίπτωση που ο αγοραστής έχει ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης, το δικαστήριο μπορεί κατόπιν αιτήσεως του πωλητή να διατάξει αντικατάσταση του πράγματος ή να αποφασίσει μόνο τη μείωση του τιμήματος, επιδικάζοντας στον αγοραστή τη διαφορά μεταξύ του αρχικώς συμφωνηθέντος και καταβληθέντος αφενός και του μειωθέντος τιμήματος αφετέρου, αν οι περιστάσεις δεν δικαιολογούν κατά την κρίση του δικαστηρίου την υπαναχώρηση (ΑΚ 542). Υποστηρίζεται και η άποψη ότι το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να επιδικάσει μόνο μείωση του τιμήματος και χωρίς υποβολή αιτήματος από τον πωλητή³⁹.

Ωστόσο αναφορικά με το αν υφίσταται ή όχι ιεραρχική διαβάθμιση των εννόμων βοηθημάτων του αγοραστή στην νομολογία πρόσφατα διατυπώθηκε μία άποψη – σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 4794/2008 απόφαση του Εφετείου Αθηνών - η οποία υιοθετεί μία αποκλίνουσα θέση σε σχέση τόσο με την κρατούσα σε θεωρία και νομολογία γνώμη, όσο και με το γράμμα της ΑΚ 540, συντασσόμενης με τμήμα της θεωρίας που υποστηρίζει την ιεραρχική καταρχήν σχέση μεταξύ των βοηθημάτων αυτών⁴⁰. Ειδικότερα, η ιεραρχική αυτή διαβάθμιση τοποθετεί το δικαίωμα υπαναχωρήσεως στη δεύτερη βαθμίδα προστασίας του αγοραστή, με την πρώτη να αποτελείται κυρίως από τις αξιώσεις διορθώσεως και αντικαταστάσεως. Η υπαναχώρηση, ως δραστικό μέτρο που προκαλεί την κατάλυση της ενοχής, πρέπει να ασκείται μετά την εξάντληση των ηπιότερων βοηθημάτων, που έχει στη διάθεση του ο δανειστής. Έτσι, παρά τη βούληση του νομοθέτη που προκύπτει από το γράμμα του νόμου να μην υπάρχει ιεραρχική διαβάθμιση των δικαιωμάτων της διάταξης του άρθρου 540 ΑΚ, η διαβάθμιση υπάρχει από την εφαρμογή στο σύστημα ευθύνης του πωλητή γενικών αρχών που διέπουν όλο το σύστημα του ΑΚ, όπως είναι η αρχή της ultima ratio (η οποία συνδέεται άρρηκτα με την θεμελιώδη αρχή της αναλογικότητας) και η αρχή της απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος. Έτσι, με τις σκέψεις αυτές πραγματοποιήθηκε μία τεολογική συστηματική ερμηνεία της ΑΚ 540.

III. Ειδικότερα: Υπαναχώρηση και αποζημίωση

Η αποζημίωση αποτελεί το βασικότερο βοήθημα, με το οποίο λαμβάνει χώρα η αποκατάσταση της παθολογίας ορισμένης δικαιοπρακτικής ενοχής. Το ζήτημα που θα μας

39. Παπανικολάου/Ρούσσος (2003), 601.

40. ΕφΑθ 4794/2008, Βλ. Καραμπατζός, Παρατηρήσεις για το δικαίωμα υπαναχώρησης στην πώληση, ΕφΑΔ 8-9/2009, 928.

απασχολήσει στο παρόν κεφάλαιο είναι αν τα βοηθήματα της υπαναχώρησης και της αποζημίωσης σωρεύονται ή αλληλοαποκλείονται.

Καταρχάς, τέτοιο ζήτημα ανακύπτει στις διατάξεις για την ανώμαλη εξέλιξη της ενοχής στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις και ειδικότερα στη διάταξη 382 του ΑΚ, η οποία ρυθμίζει την επιγενόμενη υπαίτια αδυναμία παροχής. Συγκεκριμένα, στη διάταξη αυτή προβλέπεται ότι σε περίπτωση που ο ένας από τους δύο συμβαλλόμενους δεν εκπληρώνει την παροχή του υπαίτια, τότε ο αντισυμβαλλόμενος του έχει τις εξής δυνατότητες. Είτε να ζητήσει συμβατική αποζημίωση, είτε να υπαναχωρήσει, είτε να κάνει χρήση των ευχερειών που του παρέχει η ΑΚ 380 για την ανυπαίτια αδυναμία παροχής, δηλαδή είτε να θεωρήσει την σύμβαση καταργημένη αναζητώντας την τυχόν προκαταβληθείσα αντισταροχή του με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό είτε να εμμένει στη σύμβαση καταβάλλοντας την αντισταροχή και λαμβάνοντας στη θέση της το περιελθόν.

Τα παραπάνω δικαιώματα παρέχονται στον δανειστή διαζευκτικά. Έτσι, σύμφωνα με τα ανωτέρω, όταν ο δανειστής υπαναχωρήσει δεν μπορεί να ζητήσει παράλληλα και αποζημίωση⁴¹.

Η υπαναχώρηση ωστόσο δεν αποκαθιστά άλλες αρνητικές περιουσιακές συνέπειες σε βάρος του δανειστή. Για παράδειγμα ο δανειστής δεν ικανοποιείται αν επιλέξει να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης για τη ζημία που υπέστη από άλλη σύμβαση κάλυψης (π.χ. ο αγοραστής υποχρεώθηκε να αποκτήσει μετά την επιστροφή του ελαττωματικού θερμοσίφωνα στον πωλητή άλλο παρόμοιο σε υψηλότερη τιμή)⁴².

Για την υπέρβαση αυτής της αδυναμίας ο νομοθέτης του αστικού κώδικα εισήγαγε την διάταξη ΑΚ 387 και την δυνατότητα εύλογης αποζημίωσης του δανειστή σε περίπτωση άσκησης εκ μέρους του του δικαιώματος της υπαναχώρησης. Ειδικότερα σύμφωνα με την ΑΚ 387 στις περιπτώσεις που ο δανειστής ασκεί το δικαίωμα της υπαναχώρησης μπορεί το δικαστήριο, ύστερα από αίτηση του, να του επιδικάσει εύλογη αποζημίωση για τυχόν ζημία του από την μη εκπλήρωση της σύμβασεως⁴³. Η αποζημίωση αυτή δεν θα αποτελεί το θετικό διαφέρον, δηλαδή τι θα είχε ο δανειστής αν εκπληρωνόταν η σύμβαση, αλλά θα είναι μία αποζημίωση μειωμένη για τον προσδιορισμό της οποίας ο δικαστής θα λάβει υπόψιν του τις συγκεκριμένες συνθήκες, την περιουσιακή κατάσταση των μερών, την επιείκεια κλπ⁴⁴. Πάντως γενικότερα παρατηρείται ότι η νομολογία δεν έχει διαμορφώσει ιδιαίτερα κριτήρια για την εξειδίκευση της αόριστης νομικής έννοιας της εύλογης αποζημίωσης, αλλά συχνά αρκείται στην προσφυγή σε νέες αόριστες έννοιες, όπως εκείνη της πραγματικής ζημίας⁴⁵.

41. Η γερμανική πανδεκτιστική επιστήμη του 19^{ου} αιώνα ήταν εμπνευστής της διάζευξης της υπαναχώρησης από την αποζημίωση.

42. Χελιδόνης, Υπαναχώρηση και αποζημίωση, 2007, 26 επ.

43. ΕφΑθ 8469/98 ΕλλΔνη 1999, 1193, ΕφΑθ 6731/98, ΕλλΔνη 1999, 1194, ΠΠρΑγριν 132/2001 ΕλλΔνη 2003, 272, ΕφΛαρ 105/2002 Δικογρ 2002, 411, ΕφΘεσ 1241/90 Αρμ 44, 540, ΑΠ Ολ 568/75 ΝοΒ 23, 1080.

44. ΕφΑθ 6731/98 ΕλλΔνη 1999, 1194.

45. Νικολόπουλος (2007), 233.

Η κρατούσα στην ελληνική θεωρία άποψη εκτιμά ότι η αποζημίωση της ΑΚ 387 εμπίπτει στη συλλογιστική της επιείκειας. Η ΑΚ 387 επιφέρει ένα δικαιοπολιτικό συμβιβασμό ανάμεσα στην πλήρη διάζευξη που πλήττει τον δανειστή καθώς αποκλείει κάθε συμβατική αποζημίωση και την πλήρη σώρευση των δύο βοηθημάτων, που ικανοποιεί μεν πλήρως το δανειστή αλλά προσκρούει ως λύση στην παραδοχή ενός με αναδρομική ενέργεια εξοπλισμένου καταργητικού της σύμβασης αποτελέσματος για την υπαναχώρηση.

Από την άλλη πλευρά στο δίκαιο της πώλησης και ειδικότερα στην διάταξη 543 του ΑΚ (όπως αυτή ισχύει μετά την τροποποίηση της με τον ν. 3043/2002 και θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας), προβλέπεται για το θέμα ύπαρξης πραγματικού ελαττώματος ή έλλειψης συνομολογημένης ιδιότητας του πωληθέντος πράγματος η δυνατότητα σώρευσης των δικαιωμάτων του αγοραστή και συνεπώς σώρευση υπαναχώρησης και αποζημίωσης⁴⁶. Να επισημάνουμε ότι η αποζημίωση που προβλέπεται στο ΑΚ 543 συνιστά περίπτωση θετικού διαφέροντος με στόχο την αποκατάσταση τόσο της θετικής ζημίας όσο και του διαφυγόντος κέρδους, ώστε να περιέλθει ο αγοραστής στη θέση που θα βρισκόταν εάν το πράγμα ανταποκρινόταν στους όρους της σύμβασης⁴⁷.

Η σώρευση αυτή βέβαια οδηγεί σε συστηματικές αντιφάσεις μεταξύ των ειδικών διατάξεων της πώλησης και του γενικού ενοχικού, όπως και μεταξύ της πώλησης και άλλων συμβάσεων. Σε περίπτωση για παράδειγμα που υπάρχει πραγματικό ελάττωμα του πράγματος και ο αγοραστής θέλει να υπαναχωρήσει (ΑΚ 540) το πράττει και παράλληλα με τη εφαρμογή της ΑΚ 543 αποζημιώνεται πλήρως. Αν όμως υπάρχει νομικό ελάττωμα και υπαναχωρήσει (με αναλογική εφαρμογή του ΑΚ 380, αφού δεν ισχύει κάτι ειδικότερο στο δίκαιο της πώλησης), δεδομένου ότι δεν εφαρμόζεται η ΑΚ 543 (αφού εφαρμόζεται μόνο για πραγματικό ελάττωμα ή έλλειψη συνομολογημένης ιδιότητας) θα μπορεί να διεκδικήσει μόνο την εύλογη αποζημίωση του ΑΚ 387.

Ιστορικά οι αντιφάσεις αυτές ανάγονται στη μεταβολή της αντίληψης του νομοθέτη για την ενέργεια της υπαναχώρησης. Ενώ παλαιότερα ο νομοθέτης πίστευε ότι μετά την υπαναχώρηση δεν υπάρχει πλέον σύμβαση και έτσι αποκλείεται η σώρευση υπαναχώρησης και θετικού διαφέροντος, ο νομοθέτης του 2002 πίστευε ότι η σύμβαση, ακόμη και μετά την υπαναχώρηση, παραμένει σε ισχύ και απλώς δεν εκπληρώνεται ή, αν έχει εκπληρωθεί, εκκαθαρίζεται, δηλαδή οι παροχές επιστρέφουν στα μέρη. Αφού όμως μετά την υπαναχώρηση υπάρχει ακόμη – κατά τον νομοθέτη- σύμβαση, τίποτα δεν εμποδίζει να σωρευθεί η υπαναχώρηση με το εναπομείναν θετικό διάφέρον του αγοραστή. Αυτός είναι ένας τρόπος εξήγησης της νέας ΑΚ 543⁴⁸.

Γενικότερα η σώρευση υπαναχώρησης και αποζημίωσης απο δικαιοπολιτική άποψη είναι σύμφωνη με τα συμφέροντα του υπαναχωρούντος. Αυτό που συνήθως τον ενδιαφέρει

46. Χελιδόνης, (2007), 648 επ.

47. Νικολόπουλος (2007), 243.

48. Βαλτούδης, Νομικά Χρονικά, Μάιος-Ιούνιος 2009, τ. 55.

και που ανταποκρίνεται στη βούληση του είναι η απαλλαγή του από τις δικές του συμβατικές υποχρεώσεις. Παράλληλα όμως θέλει κατά κανόνα και την κάλυψη όλων των ζημιών του από τη μη εκπλήρωση της σύμβασης. Άρα πρακτικά θέλει μερική μόνο ανατροπή της σύμβασης. Πράγματι, η υπαναχώρηση δεν είναι απαραίτητο να νοηθεί ως μέσο που εξαφανίζει τα πάντα⁴⁹. Άλλωστε, όπως αναλύθηκε ανωτέρω εκείνο που στην πραγματικότητα ανατρέπεται με την υπαναχώρηση είναι μόνο οι υποχρεώσεις προς παροχή και αντιπαροχή και η αρχική ενοχική σχέση μετατρέπεται σε σχέση εκκαθάρισεως. Έτσι δεν αποκλείεται να διασώζονται στοιχεία από την αρχική συμβατική σχέση. Συνεπώς η σώρευση υπαναχώρησης και αποζημίωσης είναι σύμφωνη και με το πνεύμα των διατάξεων για την υπαναχώρηση.

Τη σύγχρονη τάση στη σχέση της υπαναχώρησης με την αποζημίωση αποδίδουν οι προσπάθειες διεθνούς ενοποίησης του ιδιωτικού δικαίου με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Σύμβαση της Βιέννης που συνιστά ήδη νόμο των περισσότερων προηγμένων χωρών και η οποία θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

49. Σταθόπουλος, Η υπό κύρωση σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τις διεθνείς πωλήσεις κινητών και το δίκαιο του ΑΚ – Καινοτομίες επί συμβατικών παραβάσεων, ΝοΒ 1997, 1085.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ – ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Ι. Ηπειρωτικό δίκαιο (Γερμανία –Γαλλία)

1. Το δικαίωμα υπαναχωρήσεως σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο

Με αφορμή την ενσωμάτωση στο γερμανικό δίκαιο κοινοτικών Οδηγιών που αφορούσαν σε θέματα ενοχικού δικαίου και δικαίου προστασίας καταναλωτών, μεταξύ των οποίων και η Οδηγία 1999/44 για τις καταναλωτικές πωλήσεις, τέθηκε σε ισχύ νέος νόμος⁵⁰ με τον οποίο ουσιαστικά συντελέστηκε μία γενικότερη μεταρρύθμιση του ενοχικού δικαίου στην οποία περιλήφθηκε και η ειδικότερη μεταρρύθμιση του δικαίου της ευθύνης του πωλητή⁵¹.

Καταρχάς σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του ενοχικού δικαίου και ειδικότερα με τις διατάξεις 323-326 γερμΑΚ παρέχεται στον δανειστή δικαίωμα υπαναχώρησης από τη σύμβαση. Ειδικότερα υπαναχώρηση μπορεί να ασκηθεί σε περιπτώσεις καθυστέρησης εκπληρώσεως μιας ληξιπρόθεσμης παροχής⁵² καθώς και μη προσήκουσας εκπλήρωσης, συμπεριλαμβανομένης και της ελαττωματικής παροχής⁵³. Επίσης, όταν η παροχή είναι ελαττωματική, δίνεται στον πωλητή εύλογη προθεσμία να επιχειρήσει εκ νέου εκπλήρωση. Τέλος, η υπαναχώρηση αποκλείεται αν η αθετούμενη υποχρέωση είναι επουσιώδης.

Οι σημαντικότερες διαφορές με το προϊσχύσαν δίκαιο είναι η απεξάρτηση του δικαιώματος υπαναχώρησης από την προϋπόθεση του πταίσματος και η ρητή αναγνώριση της δυνατότητας σώρευσης αξίωσης αποζημίωσης και δικαιώματος υπαναχώρησης. Η § 325 γερμΑΚ αντικαθιστά την αρχή του μέχρι τότε ισχύοντος δικαίου, ότι η υπαναχώρηση λόγω της διαπλαστικής ενέργειας της αποκλείει την άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης αντί της παροχής, με την ακριβώς αντίθετη διάταξη. Έτσι, ο αγοραστής που υπαναχωρεί από τη σύμβαση, μπορεί να ασκήσει όχι μόνο τις αξιώσεις από τη δημιουργούμενη σχέση εκκαθάρισης, αλλά και αξίωση αποζημίωσης λόγω μη εκπλήρωσης της σύμβασης, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι ο οφειλέτης είναι υπεύθυνος για το λόγο της υπαναχώρησης⁵⁴.

Ειδικότερα στην πώληση, αναφορικά με τα δικαιώματα του αγοραστή σε περίπτωση ελαττωματικού πράγματος έχει υιοθετηθεί η ιεράρχηση μεταξύ διόρθωσης-αντικατάστασης αφενός και μείωσης τιμήματος-υπαναχώρησης αφετέρου⁵⁵.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης παρέχεται στον αγοραστή μόνο αφού παρέλθει ατελέσφορη η εύλογη προθεσμία που έθεσε ο αγοραστής για τη διόρθωση ή αντικατάσταση του πράγματος. Έτσι, πλέον, στο γερμανικό Αστικό Κώδικα, η διάταξη του άρθρου 437

50. Gesetz zur Modernisierung des Schuldrechts της 26.11.2001 με έναρξη ισχύος την 1.1.2002.

51. Κορνηλάκης (2009), 137 επ.

52. Ο δανειστής μπορεί να υπαναχωρήσει ακόμα και πριν το ληξιπρόθεσμο της παροχής, εάν είναι προφανές ότι θα συντρέξουν οι προϋποθέσεις της υπαναχώρησης (άρθρο 323 γερμΑΚ).

53. Πουλιάδης, Η ευθύνη του πωλητή στο σύστημα των συμβατικών παραβάσεων, 2005, 72 επ.

54. Πουλιάδης (2005), 79.

55. Νικολόπουλος (2007), 7 επ.

παρ.2 γερμΑΚ παραπέμπει στις γενικές διατάξεις για την υπαναχώρηση λόγω μη προσήκουσας εκπλήρωσης από τον οφειλέτη.

Όσον αφορά το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, στο γερμανικό δίκαιο δεν υπήρχε αξιόλογο πλαίσιο προστασίας πριν την ενσωμάτωση κοινοτικών Οδηγιών⁵⁶. Με την ενσωμάτωση των Οδηγιών για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, τις συμβάσεις από απόσταση και τις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης το γερμανικό δίκαιο παρέχει πλέον στους καταναλωτές ένα σύνολο δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα της υπαναχώρησης. Μάλιστα, λόγω του χαρακτήρα των Οδηγιών αυτών ως ελάχιστης εναρμόνισης, σε ορισμένα σημεία το γερμανικό δίκαιο έθεσε ευνοϊκότερες ρυθμίσεις. Για παράδειγμα, η προθεσμία υπαναχώρησης στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, στις συμβάσεις από απόσταση και στις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης έχει επεκταθεί στις 14 ημέρες ενώ σύμφωνα με τις Οδηγίες η προθεσμία είναι 7 ημέρες στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και στις συμβάσεις από απόσταση και 10 ημέρες στις συμβάσεις χρονομεριστικές μισθώσεις⁵⁷.

2. Το δικαίωμα υπαναχώρεσως σύμφωνα με το γαλλικό δίκαιο

Στο γαλλικό δίκαιο των συμβάσεων εμφανίζεται με ιδιαίτερη ένταση η αρχή *pacta sunt servanda*. Έκφανση της αρχής αυτής αποτελεί το γεγονός ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης (*resolution*) προβλέπεται ως το ύστατο βοήθημα του δανειστή⁵⁸.

Η πραγματοποίηση της υπαναχώρησης και η συνακόλουθη λύση του συμβατικού δεσμού δεν εξαρτάται από την βούληση του δανειστή αλλά από την κρίση του δικαστηρίου (άρθρο 1184 C.civ). Δηλαδή ο δανειστής πρέπει να απευθυνθεί στο δικαστήριο και να ζητήσει την λύση του συμβατικού δεσμού, η οποία εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, χωρίς το τελευταίο να δεσμεύεται από το αγωγικό αίτημα. Μάλιστα, το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα, παρά το αίτημα του ενάγοντος για λύση της σύμβασης, να επιδικάσει απλώς αποζημίωση ή να θέσει κάποια προθεσμία για την εκτέλεση της σύμβασης⁵⁹.

Ωστόσο υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις όπου η λύση του συμβατικού δεσμού επέρχεται με πρωτοβουλία του δανειστή, χωρίς να απαιτείται δικαστική απόφαση. Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν τα μέρη έχουν προβλέψει στη σύμβαση σχετικό όρο, ο οποίος επιτρέπει τη μονομερή λύση του συμβατικού δεσμού χωρίς προσφυγή στα δικαστήρια⁶⁰.

56. *Schulte-Nolke*, EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis, Universitat Bielefeld.

57. Να σημειωθεί επίσης ότι η έννοια του καταναλωτή στο γερμανικό δίκαιο είναι ευρύτερη, αφού καταναλωτές θεωρούνται και όσοι ενεργούν στο πλαίσιο μιας επιχείρησης.

58. *Carbonnier*, Droit civil. Les obligations, 1992, σελ. 342, το αποκαλεί ως *ultimum subsidium*, έναντι του οποίου η εκτέλεση της σύμβασης είναι πάντοτε προτιμητέα.

59. *Κορνηλάκης* (2009), 94.

60. *Κορνηλάκης* (2009), 95.

Έννομο αποτέλεσμα της υπαναχώρησης αποτελεί η αναδρομική κατάλυση του συμβατικού δεσμού σε αντίθεση με ό,τι ισχύει τόσο στο ελληνικό δίκαιο όσο και στο γερμανικό δίκαιο όπου ο συμβατικός δεσμός καταργείται για το μέλλον.

Το δικαστήριο μπορεί μαζί με τη λύση του συμβατικού δεσμού, αν κρίνει ότι αυτή δεν καλύπτει πλήρως τα εύλογα συμφέροντα του υπαναχωρούντα, να επιδικάσει και αποζημίωση η οποία δεν αποσκοπεί μόνο στην αποκατάσταση της ζημίας από τη μη εκτέλεση αλλά και στην αποκατάσταση της ζημίας από τη λύση του συμβατικού δεσμού.

Πάντως η κρίση του δικαστηρίου περί αποδοχής ή μη του αιτήματος για λύση του συμβατικού δεσμού λαμβάνει υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της εκάστοτε σύμβασης, το σκοπό της, το πιθανό πταίσμα του οφειλέτη, το είδος και την έκταση της ζημίας καθώς και το κατά πόσο θα ήταν ανεκτό για τον δανειστή να παραμείνει δεσμευμένος από τη σύμβαση. Έτσι φαίνεται ότι το τελικό κριτήριο για την αποδοχή της υπαναχώρησης, όπως άλλωστε και στο αγγλικό δίκαιο που θα δούμε παρακάτω, είναι η βαρύτητα της συμβατικής παράβασης, δηλαδή αν είναι ουσιώδης ή όχι⁶¹.

Το γαλλικό δίκαιο ήδη πριν την θέσπιση των Οδηγιών είχε καθιερώσει ένα σύστημα προστασίας καταναλωτών⁶². Αρχικά με την θέσπιση ειδικών νόμων, όπως για παράδειγμα νόμου για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, και στη συνέχεια με την θέσπιση ενός ενιαίου καταναλωτικού νόμου (French Consumer Code)⁶³. Οι Οδηγίες για την προστασία του καταναλωτή⁶⁴, ενσωματώθηκαν στον French Consumer Code.

Ειδικότερα όσον αφορά το δίκαιο της πώλησης, οι ρυθμίσεις που περιλαμβάνονταν στον Κώδικα για τις καταναλωτικές συναλλαγές παρουσίαζαν αρκετές ιδιομορφίες με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ερωτήματα για το κατά πόσο θα μπορούσε να προσαρμοστεί στις κοινοτικές διατάξεις⁶⁵. Τελικά πραγματοποιήθηκε η ενσωμάτωση της Οδηγίας για τις καταναλωτικές πωλήσεις επιφέροντας τις απαραίτητες τροποποιήσεις στον προαναφερόμενο Κώδικα.

Τα δικαιώματα του αγοραστή σε περίπτωση ελαττώματος του πράγματος θεσπίζονται σε δύο ιεραρχικά επίπεδα. Προηγείται η διόρθωση ή αντικατάσταση του ελαττωματικού πράγματος και ακολουθούν η μείωση του τιμήματος και η υπαναχώρηση⁶⁶. Προκειμένου ο αγοραστής να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης θα πρέπει να συντρέχει ο όρος του ουσιώδους της έλλειψης συμμόρφωσης.

61. Κορνηλάκης (2009), 97.

62. Schulte-Nolke, EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis, Universitat Bielefeld.

63. Νόμος 93-949/26.7.1992.

64. Για παράδειγμα η Οδηγία για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, η Οδηγία για τις συμβάσεις εξ αποστάσεως, η Οδηγία για τις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης.

65. Προβατά, Μελέτη προσαρμογής του Ελληνικού Δικαίου στην Κοινοτική Οδηγία 1999/44, με στοιχεία Συγκριτικού και Ομοιόμορφου Δικαίου, 2008, 37 επ.

66. Νικολόπουλος (2008), 13 επ.

II. Αγγλοσαξωνικό δίκαιο (Αγγλία – Αμερική)

Η κρατούσα γνώμη στην Αγγλία αντιλαμβάνεται τη σύμβαση (contract) ως το αποτέλεσμα της συμφωνίας των μερών που ανταλλάσσουν υποσχέσεις, και η οποία είναι νομικά δεσμευτική. Σε αντίθεση με την κατηγοριοποίηση των δικαίων της γερμανικής οικογένειας, το αγγλικό δίκαιο αντιμετωπίζει την αθέτηση της σύμβασης υπό την ενιαία μορφή του breach of contract⁶⁷.

Τα έννομα βοηθήματα του δανειστή σε περίπτωση αθέτησης της σύμβασης είναι η αξίωση αποζημίωσης, η υπαναχώρηση από τη σύμβαση και η αξίωση αυτούσιας εκπλήρωσης.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης (rescission/termination)⁶⁸ παρέχεται σε τρεις περιπτώσεις αθέτησης της σύμβασης, οι οποίες είναι: αποποίηση της σύμβασης⁶⁹, αδυναμία παροχής που προκλήθηκε από τον οφειλέτη και η αθέτηση όρου της σύμβασης. Στην τελευταία περίπτωση βέβαια δεν αρκεί η αθέτηση οποιουδήποτε όρου της σύμβασης, αλλά μόνο των όρων αυτών, η αθέτηση των οποίων ματαιώνει το σκοπό ολόκληρης της σύμβασης (conditions)⁷⁰.

Τα έννομα αποτελέσματα της υπαναχώρησης είναι η κατάλυση του συμβατικού δεσμού για το μέλλον. Το συμβαλλόμενο μέρος που άσκησε το δικαίωμα υπαναχώρησης απελευθερώνεται από όλες τις μελλοντικές υποχρεώσεις που είχε από τη σύμβαση. Παράλληλα μπορεί να ζητήσει επιστροφή των παροχών που κατέβαλε για την παροχή που δεν εκπληρώθηκε από τον οφειλέτη καθώς και να αξιώσει αποζημίωση για κάθε ζημία που προέκυψε από την αθέτηση της σύμβασης.

Ειδικότερα, στο δίκαιο της πώλησης, ήδη πριν την ενσωμάτωση της Οδηγίας για τις καταναλωτικές πωλήσεις⁷¹, παρέχονταν υψηλό επίπεδο προστασίας του αγοραστή μέσω του Sale of Goods Act 1979. Σύμφωνα με τον νόμο αυτό ο αγοραστής μπορούσε να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης ακόμα και στην περίπτωση επουσιώδους ελαττώματος. Δικαίωμα διόρθωσης ή αντικατάστασης δεν προβλεπόταν. Αυτά έρχονταν σε αντίθεση με την

67. Κορνηλάκης (2009), 9 επ.

68. Η σχετική ορολογία στο αγγλικό δίκαιο δεν είναι ενιαία. Ο όρος rescission χρησιμοποιείται για το δικαίωμα ακύρωσης της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης, απειλής, ακύρωση η οποία ανατρέπει αναδρομικά το συμβατικό δεσμό. Αυτό βέβαια δεν είναι σύμφωνο με το δικαίωμα υπαναχώρησης αφού αυτό σύμφωνα με το αγγλικό δίκαιο δεν δρα αναδρομικά αλλά μόνο για το μέλλον. Έτσι η χρήση του όρου termination βοηθά στο διαχωρισμό των δύο περιπτώσεων, αφού αναφέρεται στην κατάλυση του συμβατικού δεσμού που δρα μόνο για το μέλλον, δεν έχει ωστόσο επικρατήσει πλήρως.

69. Ουσιαστικά η αποποίηση της σύμβασης ταυτίζεται με την προκαταβολική αθέτηση της σύμβασης, δηλαδή την άρνηση εκπλήρωσης της παροχής.

70. Κορνηλάκης, 42 επ.

71. Η Οδηγία 1999/44/EK ενσωματώθηκε με την Sale and Supply of Goods to Consumer Regulations (2002).

Οδηγία και για τον λόγο αυτό η ενσωμάτωση της Οδηγίας πραγματοποιήθηκε με κάποιες δυσκολίες⁷².

Πλέον τα δικαιώματα του αγοραστή είναι τα εξής: διόρθωση, αντικατάσταση, μείωση του τιμήματος και η υπαναχώρηση. Το αξιοσημείωτο ως προς το δικαίωμα υπαναχώρησης που παρέχεται στον αγοραστή έγκειται στην ευχέρεια του δικαστηρίου να μειώσει το ποσό του τιμήματος που θα επιστραφεί στον αγοραστή, ανάλογα με τη χρήση του πράγματος που έκανε κατά το χρόνο που το είχε στην κατοχή του. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται η προστασία του αγοραστή κατά την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης⁷³.

Γενικότερα, η προστασία του καταναλωτή στην Αγγλία είχε αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικών ενεργειών πολύ καιρό πριν εκδηλωθούν πρωτοβουλίες σε κοινοτικό επίπεδο. Προτού θεσπιστούν οι κοινοτικές Οδηγίες υπήρχε νόμος όπως είδαμε παραπάνω για τις πωλήσεις προϊόντων, επίσης υπήρχε νόμος για τις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης (Timeshare Act 1992). Η ενσωμάτωση των αντίστοιχων Οδηγιών πραγματοποιήθηκε με αντίστοιχες τροποποιήσεις των νόμων αυτών⁷⁴. Επίσης ενσωματώθηκαν οι Οδηγίες για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και τις συμβάσεις από απόσταση.

Κατά την ενσωμάτωση των Οδηγιών στο αγγλικό δίκαιο γενικότερα δεν έγινε χρήση της ρήτρας της ελάχιστης εναρμόνισης. Για παράδειγμα, η έννοια του καταναλωτή γενικότερα είναι σύμφωνη με τον ορισμό που δίνεται στις Οδηγίες. Ωστόσο, σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται στην ενσωμάτωση της Οδηγίας για τις καταναλωτικές πωλήσεις. Καταναλωτής μπορεί να θεωρηθεί και κάποιος επαγγελματίας ή ακόμα και εταιρεία εφόσον βέβαια τα προϊόντα προορίζονται για προσωπική χρήση ή κατανάλωση.

Στο αμερικανικό δίκαιο κεντρική θέση κατέχει ο χαρακτηρισμός της αθέτησης των συμβατικών υποχρεώσεων ως σημαντικής ή λιγότερο σημαντικής. Έτσι οι λιγότερο σημαντικές συμβατικές παραβάσεις δικαιολογούν αποζημίωση, επειδή δεν θεωρείται ότι με αυτές ανατρέπεται το συνολικό συμβατικό πρόγραμμα. Στις σημαντικές συμβατικές παραβάσεις αντίθετα η λειτουργία της σύμβασης εκτιμάται ότι έχει από την ίδια τη φύση του πράγματος ανατραπεί⁷⁵.

Ειδικότερα η περίπτωση της πώλησης ρυθμίζεται στον Uniform Commercial Code. Σύμφωνα με αυτόν, ο αγοραστής δικαιούται να παραλάβει μη ελαττωματικό πράγμα και υποχρεούται να καταβάλει το τίμημα. Επίσης έχει την δυνατότητα να εξετάσει το πράγμα πριν την παραλαβή. Έτσι, στην περίπτωση ελαττωματικού πράγματος ο αγοραστής έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί να παραλάβει το πράγμα, γεγονός που σημαίνει υπαναχώρηση από τη σύμβαση⁷⁶.

72. Προβατά (2008), 37 επ.

73. Νικολόπουλος, 14 επ.

74. Schulte-Nolke, EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis, Universitat Bielefeld.

75. Χελιδόνης (2007), 330 επ.

76. Χελιδόνης (2007), 343.

III. Η Σύμβαση της Βιέννης για την πώληση κινητών

1. Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (Βιέννης) για τις διεθνείς πωλήσεις κινητών πραγμάτων κυριαρχεί στο διεθνές εμπόριο στον τομέα της πώλησης κινητών. Τέθηκε σε εφαρμογή την 1^η Ιανουαρίου 1988 και η χώρα μας την κύρωσε με τον νόμο 2532/1997⁷⁷.

Η Σύμβαση αφορά διεθνείς συμβάσεις πωλήσεως κινητών προϊόντων και ρυθμίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις αγοραστή και πωλητή. Ειδικότερα, ο πωλητής υποχρεούται να παραδώσει τα κινητά πράγματα, να εγχειρίσει τα σχετικά έγγραφα και να μεταβιβάσει την κυριότητα των πραγμάτων⁷⁸, ενώ ο αγοραστής υποχρεούται να πληρώσει το τίμημα και να παραλάβει τα πράγματα⁷⁹.

Η Σύμβαση εφαρμόζεται στις διεθνείς συμβάσεις πωλήσεως κινητών πραγμάτων μεταξύ μερών που έχουν αναγνωρίσιμη εγκατάσταση σε διαφορετικά συμβαλλόμενα κράτη. Επίσης εφαρμόζεται και όταν οι κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του *forum* υποδεικνύουν ως εφαρμοστέο το δίκαιο συμβαλλόμενου κράτους ακόμα και αν κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχει την εγκατάσταση του σε συμβαλλόμενο κράτος⁸⁰.

Ωστόσο, η Σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 6 δεν έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα, αφού παρέχεται η δυνατότητα στα συμβαλλόμενα μέρη μιας σύμβασης πώλησης, η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης, να συμφωνήσουν την *ad hoc* μη εφαρμογή της ή να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις της.

Επίσης σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 2 της Σύμβασης εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής της Σύμβασης οι πωλήσεις κινητών πραγμάτων που αγοράζονται για προσωπική, οικογενειακή ή οικιακή χρήση⁸¹ εκτός αν ο πωλητής οποτεδήποτε πριν ή μετά τη σύναψη της σύμβασης δεν γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει ότι τα πράγματα αγοράστηκαν για τέτοια χρήση. Επομένως, αν ο πωλητής γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τον σκοπό προσωπικής ιδιωτικής χρήσης του αγοραστή, δεν εφαρμόζεται η Σύμβαση, αλλά το εθνικό δίκαιο στο οποίο παραπέμπει το ΙΔΔ του *forum*. Αν όμως δεν τον γνώριζε ούτε όφειλε να τον γνωρίζει, τότε παρά το γεγονός ότι ο αγοραστής έχει σκοπό προσωπικής ιδιωτικής χρήσης, είναι δηλαδή καταναλωτής με την έννοια της Σύμβασης, τότε εφαρμόζεται η Σύμβαση.

77. ΦΕΚ/Α/227/11.11.1997.

78. Βλ. Άρθρο 30 της Σύμβασης.

79. Βλ. Άρθρο 53 της Σύμβασης.

80. Παπανικολάου/Ρούσσος, 263 επ. Δήμας, Πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για τις διεθνείς πωλήσεις κινητών πραγμάτων, ΔΕΕ 5/1998, 452.

81. Επίσης εξαιρούνται κινητά πράγματα που αγοράζονται με πλειστηριασμό, ή συνεπεία δικαστικά διατασσομένων μέτρων, πωλήσεις αξιογράφων, πλοίων, πλωτών ναυπηγημάτων, αεροσκαφών κλπ.

Σκοπός της διάταξης αυτής είναι να δοθεί προτεραιότητα στο εθνικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή και να αποφευχθούν συγκρούσεις του με τη Σύμβαση⁸².

Έτσι προκύπτει ότι η Σύμβαση περιορίζεται καταρχήν στις επαγγελματικές πωλήσεις, οι οποίες στην πλειονότητα τους θα έχουν και εμπορικό χαρακτήρα.

2. Το δικαίωμα της υπαναχώρησης στη Σύμβαση της Βιέννης

Η ευθύνη του πωλητή σε περίπτωση που παραβεί μια από τις υποχρεώσεις του που προβλέπονται στη Σύμβαση υφίσταται ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του. Καθιερώνεται δηλαδή γνήσια αντικειμενική ευθύνη του πωλητή, με την επιφύλαξη της απαλλαγής από την υποχρέωση αποζημίωσης για λόγους ανωτέρας βίας, όπως αυτοί προβλέπονται στο άρθρο 79 της Σύμβασης⁸³.

Τα δικαιώματα του αγοραστή σε περίπτωση παράβασης συμβατικής υποχρέωσης του πωλητή είναι κατά βάση κοινά με αυτά που προβλέπει ο ελληνικός αστικός κώδικας στα άρθρα 540 επ και αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Έτσι ο αγοραστής δύναται να ασκήσει τα δικαιώματα αντικατάστασης, διόρθωσης, υπαναχώρησης, μείωσης του τιμήματος και αποζημίωσης.

Ωστόσο στη Σύμβαση καθιερώνεται η υποχρέωση του αγοραστή να εξετάζει ή να δίνει προς εξέταση μέσα στη συντομότερη δυνατή προθεσμία που επιτρέπουν οι περιστάσεις τα κινητά πράγματα που του παραδόθηκαν (άρθρο 38). Και αυτό γιατί σύμφωνα με το άρθρο 39 ο αγοραστής, προκειμένου να δικαιούται να επικαλεστεί τη μη ανταπόκριση των πραγμάτων στη σύμβαση, υποχρεούται να γνωστοποιήσει τη μη ανταπόκριση αυτή στον πωλητή μέσα σε εύλογο χρόνο από το χρονικό σημείο που τη διαπίστωσε ή που όφειλε να την είχε διαπιστώσει.

Με την ρύθμιση αυτή επιδιώκεται η ταχεία και οριστική εκκαθάριση της σύμβασης πώλησης, κάτι που λειτουργεί προς το συμφέρον του πωλητή αφού αυτός δεν εκτίθεται για μεγάλο χρονικό διάστημα στις αξιώσεις του αγοραστή από την ελαττωματικότητα⁸⁴.

Βασική αρχή στη Σύμβαση της Βιέννης για την ομαλή λειτουργία των διεθνών συναλλαγών αποτελεί η αρχή της κατά το δυνατό διατήρησης των συμβάσεων σε ισχύ παρά την ενδεχόμενη ανωμαλία στην εξέλιξη τους. Για το λόγο αυτό η Σύμβαση προβλέπει ότι σε περίπτωση συμβατικών παραβάσεων ο αντισυμβαλλόμενος του αθετούντος θα πρέπει να επιδιώξει καταρχήν την ικανοποίηση του με τα ένδικο βοηθήματα της αυτούσιας εκπλήρωσης, της μείωσης του τιμήματος και κυρίως της αξίωσης αποζημίωσης. Το δικαίωμα υπαναχώρησης παρέχεται ως *ultima ratio* μόνο σε ακραίες περιπτώσεις συμβατικών

82. Νικολαΐδης, Η διεθνής πώληση κινητών κατά τη Σύμβαση της Βιέννης, 2000, 31 επ.

83. Δημητριάδης, Το δίκαιο της πώλησης στον ΑΚ και τη διεθνή σύμβαση για την πώληση κινητών πραγμάτων (CISG), Αρμ. 8/2006, 1183.

84. Δημητριάδης, Αρμ. 8/2006, 1183.

παραβάσεων ενόψει του ότι η λύση της σύμβασης συνεπάγεται, στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές, βαρύτατες οικονομικές συνέπειες για τον αθετούντα, όπως σημαντικά έξοδα και κινδύνους μεταφοράς ή και αποθήκευσης των επιστρεφόμενων αγαθών, συναλλαγματικές διατυπώσεις⁸⁵.

Η Σύμβαση της Βιέννης παρέχει το δικαίωμα υπαναχώρησης τόσο στον αγοραστή όσο και στον πωλητή καταρχήν σε περίπτωση ουσιώδους συμβατικής παράβασης εκ μέρους του αντισυμβαλλομένου τους (άρθρα 49 παρ.1, 64 παρ.1).

Σε περίπτωση αθέτησης της σύμβασης από τον πωλητή, ο αγοραστής, σύμφωνα με το άρθρο 49 της Σύμβασης, δικαιούται να υπαναχωρήσει υπό την προϋπόθεση ότι η παράβαση κάποιας υποχρέωσης που απορρέει είτε από τη δικαιοπραξία της σύμβασης πώλησης είτε από την ίδια τη Σύμβαση της Βιέννης συνιστά ουσιώδη αθέτηση της σύμβασης. Ως ουσιώδης αθέτηση σύμφωνα με το άρθρο 25 της Σύμβασης προσδιορίζεται η αθέτηση εκείνη, η οποία επιφέρει τέτοια βλάβη στον αντισυμβαλλόμενο, ώστε να του αποστερεί ουσιαστικά ό,τι αυτός δικαιούτο να προσδοκά από τη σύμβαση, εκτός αν ο αθετών δεν προέβλεψε μια τέτοια συνέπεια και ένας συνετός συναλλασόμενος της ίδιας κατηγορίας και υπό τις ίδιες περιστάσεις επίσης δεν θα την είχε προβλέψει⁸⁶. Με άλλα λόγια απαιτείται αφενός να υποστούν βλάβη τα συμφέροντα του δανειστή από το ότι δεν λαμβάνει ουσιαστικά αυτό που εύλογα κατά τη σύμβαση πώλησης ανέμενε να λάβει και αφετέρου ο οφειλέτης να είχε προβλέψει ή να όφειλε να προβλέψει τις παραπάνω εύλογες συμβατικές προσδοκίες του δανειστή.

Επίσης δικαίωμα υπαναχώρησης παρέχεται στον αγοραστή και όταν ο πωλητής δεν παραδώσει ολικά ή μερικά το πράγμα (ή τα συνοδευτικά έγγραφα) μέσα στην πρόσθετη (μετά το ληξιπρόθεσμο) προθεσμία που τυχόν του έταξε ο αγοραστής⁸⁷ ενώ το ίδιο δικαίωμα παρέχεται στον πωλητή και όταν ο αγοραστής δεν καταβάλει το τίμημα ή δεν παραλάβει το πράγμα μέσα στην προθεσμία που τυχόν του έταξε ο πωλητής.

Τέλος ο αγοραστής έχει ένα δικαίωμα προτερόχρονης θα λέγαμε υπαναχώρησης, όταν καθίσταται πρόδηλο, ότι ο πωλητής κατά την μέλλουσα εκπλήρωση των υποχρεώσεων του θα υποπέσει σε ουσιώδη συμβατική παράβαση.

Σύμφωνα με το άρθρο 82, το οποίο είναι ευνοϊκά προσανατολισμένο προς τον πωλητή, ο αγοραστής χάνει το δικαίωμα υπαναχώρησης αν δεν είναι σε θέση να επιστρέψει τα πράγματα στην κατάσταση στην οποία ουσιαστικά τα παρέλαβε, δηλαδή αν δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει τη δική του υποχρέωση που απορρέει από τη μετατροπή της σύμβασης πώλησης σε σχέση εκκαθάρισης⁸⁸.

85. Κορνηλάκης (2009), 60.

86. Schwenzer, Υπαναχώρηση του αγοραστή από τη σύμβαση πώλησης, λόγω μη συμφωνίας του πράγματος ή του εγγράφου με τη σύμβαση, στο διεθνές εμπόριο, Αρμ. 2006/5, 689.

87. Κορνηλάκης (2009), 149.

88. Αντίθετα διατηρεί το δικαίωμα αυτό αν η αδυναμία επιστροφής των πραγμάτων ή επιστροφής τους στην ίδια κατάσταση που τα παρέλαβε δεν οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη του, αν τα

Το δικαίωμα της υπαναχώρησης ασκείται με άτυπη, σαφή, έστω και σιωπηρά συναγόμενη, μονομερή και απευθυντέα μέσα σε εύλογο χρόνο στον αντισυμβαλλόμενο δήλωση βούλησης. Αρκεί η αποστολή της δήλωσης να έχει πραγματοποιηθεί μέσα σε εύλογο χρόνο χωρίς να ενδιαφέρει το αν, πότε και πως παραλήφθηκε από τον αποδέκτη της.

Οι συνέπειες ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχώρησης ρυθμίζονται στα άρθρα 81 επ. της Σύμβασης. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι με την άσκηση του δικαιώματος αυτού και οι δύο συμβαλλόμενοι απαλλάσσονται από τις μη εκπληρωθείσες κύριες συμβατικές τους υποχρεώσεις και γεννάται υποχρέωση επιστροφής για τις ήδη εκπληρωθείσες. Έτσι ο αγοραστής υποχρεούται να επιστρέψει το πράγμα που τυχόν έχει λάβει καθώς και την αξία των ωφελημάτων που απέκτησε και ο πωλητής οφείλει να επιστρέψει το τίμημα που κατέβαλλε ο αγοραστής εντόκως από την ημέρα καταβολής⁸⁹.

Η άσκηση της υπαναχώρησης αποκλείει την άσκηση των άλλων ένδικων βοηθημάτων, εκτός της αξίωσης αποζημίωσης (άρθρο 45 παρ.2). Αντίθετα, η άσκηση της αξίωσης για αυτούσια εκπλήρωση δεν εμποδίζει τη μεταγενέστερη άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης, εφόσον βέβαια πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις⁹⁰.

Έτσι η άσκηση της υπαναχώρησης δεν επηρεάζει την ενδεχόμενη αξίωση αποζημίωσης ενώ διατηρούνται σε ισχύ οι τυχόν περιεχόμενες στη σύμβαση συμφωνίες για την επίλυση των διαφορών ή για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών σε περίπτωση υπαναχώρησης.

Συνεπώς, συμπεραίνουμε ότι και μετά την άσκηση της υπαναχώρησης διατηρούνται ή γεννιούνται υποχρεώσεις των μερών που αποσκοπούν στην πλήρη εκκαθάριση των μεταξύ τους σχέσεων. Έτσι και η Σύμβαση της Βιέννης καταδεικνύει τον χαρακτήρα της υπαναχώρησης ως αιτία που δεν καταργεί την σύμβαση πωλήσεως αλλά την μετατρέπει σε σχέση εκκαθάρισεως.

Τέλος, σε περίπτωση σωρευτικής άσκησης υπαναχώρησης και αποζημίωσης τίθεται το ερώτημα της έκτασης της αποζημίωσης. Υποστηρίζεται ότι η αποζημίωση που οφείλεται έχει χαρακτήρα θετικού διαφέροντος λόγω της οφειλόμενης στην υπαναχώρηση μη εκπλήρωσης της σύμβασης. Έτσι ο δανειστής θα πρέπει να περιοριστεί οικονομικώς στη θέση που θα βρισκόταν αν δεν είχε μεσολαβήσει η αθέτηση και η ματαίωση εκπλήρωσης της σύμβασης λόγω της υπαναχώρησης⁹¹.

πράγματα έχουν καταστραφεί ή χειροτερεύσει ως αποτέλεσμα της εξέτασης που προβλέπεται στο άρθρο 36 της Σύμβασης ή αν τα πράγματα τα μεταπώλησε στο πλαίσιο των συνήθων συναλλαγών, ή τα κατανάλωσε ή τα μεταποίησε σύμφωνα με τη συνήθη χρήση τους πριν από το χρονικό σημείο κατά το οποίο διαπίστωσε ή όφειλε να είχε διαπιστώσει τη μη ανταπόκριση τους στη σύμβαση. Βλ. Δημητριάδης, Αρμ. 8/2006, 1183.

89. Κορνηλάκης (2009), 67 επ.

90. Κορνηλάκης (2009), 67.

91. Κορνηλάκης (2009), 69.

IV. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

Η Σύμβαση της Βιέννης, παρά τις όποιες ελλείψεις της, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς μία κατά το δυνατόν ομοιόμορφη και εναρμονισμένη ρύθμιση των συμβάσεων διεθνούς πωλήσεως. Οι ερμηνείες δεν μπορούν να μείνουν απολύτως ανεπηρέαστες από τα εθνικά νομικά συστήματα και θεωρίες. Είναι αξιοσημείωτη η αναγνώριση της σωρευτικής άσκησης των δικαιωμάτων υπαναχώρησης και αποζημίωσης.

Η Σύμβαση της Βιέννης παρουσιάζει ομοιότητες με την Οδηγία 1999/44/EK για τις καταναλωτικές πωλήσεις στο πεδίο των εννόμων βοηθημάτων του αγοραστή. Εντούτοις, υπάρχουν κάποιες διαφοροποιήσεις. Ειδικότερα ως προς το δικαίωμα της υπαναχώρησης η Σύμβαση εμφανίζεται αυστηρότερη της Οδηγίας προβλέποντας ότι το δικαίωμα αυτό παρέχεται μόνον επί ουσιώδους συμβατικής παραβάσεως. Ενώ στην Οδηγία χρησιμοποιείται αρνητική διατύπωση σύμφωνα με την οποία ορίζεται ότι αυτό δεν παρέχεται σε περίπτωση επουσιώδους παραβάσεως. Από την άλλη πλευρά η Σύμβαση είναι φιλικότερη προς τον αγοραστή σε σχέση με την Οδηγία κατά το ότι δεν προβλέπει καταρχήν ιεραρχική σχέση μεταξύ των εννόμων βοηθημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ι. Συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος (Οδηγία 85/577/ΕΟΚ, άρθρο 3 ν. 2251/94)

1. Σκοπός της Οδηγίας 85/577/ΕΟΚ & ενσωμάτωση στο άρθρο 3 του ν. 2251/94

Η Οδηγία 85/577/ΕΟΚ⁹² περιέχει διατάξεις για προστασία των καταναλωτών κατά την σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος. Οι διατάξεις αυτές έχουν σκοπό να προστατεύσουν τα συμφέροντα του καταναλωτή, που τίθενται σε κίνδυνο, όταν ακολουθούνται συγκεκριμένες πρακτικές του εμπορίου, οι οποίες απευθύνονται άμεσα στον κάθε συγκεκριμένο υποψήφιο πελάτη κατόπιν πρωτοβουλίας των προμηθευτών και όχι των πελατών, σε τόπους έξω από εμπορικά καταστήματα (όπως για παράδειγμα στο σπίτι ή στο γραφείο του καταναλωτή – υποψήφιου πελάτη).

Οι εν λόγω πρακτικές συνιστούν ένα είδος φιλικής επίθεσης, αιφνιδιάζουν τον καταναλωτή, επιδιώκοντας να τον παρασύρουν να συνάψει μια σύμβαση χωρίς επαρκή περίσκεψη. Έτσι συχνά ο καταναλωτής οδηγείται στη σύναψη συμβάσεων με αντικείμενο προϊόντα ή υπηρεσίες, τα οποία δεν έχει ανάγκη και δεν θα προμηθευόταν υπό άλλες περιστάσεις ή τα οποία του δημιουργούν δυσβάστακτη οικονομική επιβάρυνση⁹³.

Τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα την σύναψη σύμβασης υπό περιστάσεις περιορισμού και δικαιοπρακτικής αυτοδιάθεσης του ενός μέρους, δηλαδή του καταναλωτή, γεγονός που δημιουργεί ανάγκες προστασίας. Οι παραπάνω ανάγκες προστασίας υποδεικνύουν ουσιαστικά ως διέξοδο τη δυνατότητα του καταναλωτή να αποδεσμευθεί από τη σύμβαση.

Η προαναφερθείσα Οδηγία καθιερώνει ένα σύστημα προστασίας του καταναλωτή το οποίο έχει ως βασικούς άξονες την πρόβλεψη δικαιώματος υπαναχώρησης, τη θέσπιση υποχρέωσης πληροφόρησης του σχετικά με το δικαίωμα αυτό και την απαγόρευση συμβατικού αποκλεισμού των δικαιωμάτων που του παρέχει η Οδηγία. Να σημειωθεί ότι η Οδηγία έχει χαρακτήρα ελάχιστης εναρμόνισης και δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών στο επίπεδο που καλύπτει η Οδηγία.

Με τη διάταξη του άρθρου 3 του νόμου 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή η χώρα μας ενσωμάτωσε την παραπάνω Οδηγία. Ο νόμος ισχύει σήμερα, όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο 3587/2007⁹⁴.

92. Οδηγία 85/577/ΕΟΚ της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1985 για την προστασία των καταναλωτών κατά την σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, ΕΕ 31.12.1985, L. 372/31.

93. Αλεξανδρίδου/Ελευθεριάδης, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, 2008, 146 επ.

94. ΦΕΚ/Α/152/10.7.2007.

2. Πεδίο εφαρμογής της προστατευτικής ρύθμισης

Προκειμένου μία σύμβαση να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 του νόμου 2251/1994 θα πρέπει να πληρούνται δύο βασικά κριτήρια.

Το πρώτο βασικό κριτήριο είναι ότι ο τόπος της συναλλακτικής επαφής και της σύναψης της σύμβασης δεν είναι το εμπορικό κατάστημα ή το γραφείο του προμηθευτή (δηλαδή ο συνήθης χώρος σύναψης τέτοιων συμβάσεων), αλλά ο τόπος κατοικίας, διαμονής ή εργασίας του καταναλωτή ή γενικότερα κάποιος χώρος επιλογής του προμηθευτή έξω από το εμπορικό του κατάστημα, στον οποίο βρίσκεται ο καταναλωτής χωρίς να έχει σκοπό να προμηθευτεί το προϊόν ή την υπηρεσία.

Το δεύτερο βασικό κριτήριο είναι ότι την πρωτοβουλία για τη σύναψη της σύμβασης πρέπει να την έχει αναλάβει ο προμηθευτής. Συνεπώς δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής η σύμβαση, η οποία συνήφθη εκτός του καταστήματος του προμηθευτή κατόπιν όμως ρητής πρόσκλησης του καταναλωτή καθώς στην περίπτωση αυτή ελλείπει το στοιχείο του αιφνιδιασμού του καταναλωτή, αφού είναι αυτός που ανέλαβε την πρωτοβουλία για τη σύναψη της συγκεκριμένης σύμβασης⁹⁵.

Εκτός πεδίου εφαρμογής του κανόνα βρίσκεται η περίπτωση κατά την οποία στον τόπο κατοικίας, διαμονής ή εργασίας του καταναλωτή έγινε απλά και μόνο επίδειξη ή διαφήμιση προϊόντος ή υπηρεσίας, καθώς στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει καν πρόταση για κατάρτιση σύμβασης, παρά μόνο πρόσκληση προς υποβολή πρότασης.

Στην προστατευτική ρύθμιση εμπίπτουν καταρχήν οι αμφοτεροβαρείς συμβάσεις παροχής αγαθών και υπηρεσιών χωρίς καμία διάκριση ως προς το είδος ή τη φύση του αγαθού ή της υπηρεσίας, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι τα αγαθά αυτά ή οι υπηρεσίες αυτές προορίζονται για ιδιωτική κατανάλωση⁹⁶.

Αν και δεν συνάγεται ευθέως από τον νόμο, στην επιστήμη κρατεί η άποψη ότι στη ρύθμιση εμπίπτουν οι επαχθείς συμβάσεις. Αυτό συνάγεται και από την αναφορά της Οδηγίας και του νόμου σε καταβολή τιμήματος. Ωστόσο, και η μονομερής ανάληψη υποχρεώσεων (π.χ. αντιπροσώπευση) εμπίπτει στο προστατευτικό πεδίο του νόμου⁹⁷.

Ζήτημα υπάρχει για το αν η εγγύηση υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και συνακόλουθα και του νόμου. Όπως προαναφέραμε στο πρώτο κεφάλαιο, το ΔΕΚ κλήθηκε να αποφανθεί γι' αυτό στην υπόθεση Dietzinger, όπου έκρινε ότι ο εγγυητής παρότι δεν μπορεί λειτουργικά να εξομοιωθεί με τον καταναλωτή υπέρ του οποίου εγγυάται, απολαμβάνει τη νομική μεταχείριση αυτού εξαιτίας του παρεπόμενου χαρακτήρα της εγγυητικής του ευθύνης. Βέβαια στη συγκεκριμένη υπόθεση το δάνειο ήταν για επαγγελματικούς λόγους, συνεπώς

95. *Καράκωστας*, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 2008, 143.

96. *Μπώλος*, σε: *Δούβλης/Μπώλος*, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτών, 2008, 319.

97. *Μπώλος*, σε: *Δούβλης/Μπώλος* (2008), 320.

δεν θεωρείται καταναλωτής ο δανειολήπτης και ο εγγυητής δεν διαθέτει δικαίωμα υπαναχώρησης.

Βασικές εξαιρέσεις της προστατευτικής ρύθμισης του νόμου και συνεπώς μη παροχής του δικαιώματος υπαναχώρησης αποτελούν οι εξής συμβάσεις:

A) Οι πωλήσεις μικροπωλητών χωρίς μόνιμη εγκατάσταση. Θεωρείται ότι στις συμβάσεις αυτές ο κίνδυνος αιφνιδιασμού και προσβολής της δικαιοπρακτικής ελευθερίας του καταναλωτή είναι μηδαμινός λόγω του αντικειμένου των εν λόγω πωλήσεων ή υπηρεσιών και λόγω έλλειψης σύνδεσης με οργανωμένη επιχείρηση.

B) Συμβάσεις που αφορούν ακίνητα. Οι συμβάσεις για την κατασκευή, πώληση ή μίσθωση ακινήτων, καθώς και οι συμβάσεις που αφορούν άλλα δικαιώματα σχετικά με τα ακίνητα δεν αποτελούν συναλλαγές της καθημερινότητας, αλλά δικαιοπραξίες εξαιρετικού χαρακτήρα και κατά κανόνα μεγάλης οικονομικής σημασίας. Τεκμαίρεται λοιπόν ότι καταρτίζονται από καταναλωτές σε κάθε περίπτωση κατόπιν ώριμης σκέψης, ώστε η ανάγκη προστασίας να παρίσταται μειωμένη σε σχέση με άλλες συμβάσεις συναπτόμενες εκτός εμπορικού καταστήματος.

Σχετική με το θέμα αυτό απόφαση του ΔΕΚ αποτελεί η απόφαση Heining⁹⁸. Το κύριο ζήτημα που τέθηκε ανάγεται στο αν το προβλεπόμενο από την Οδηγία 85/577 δικαίωμα υπαναχώρησης μπορεί να ασκηθεί και από το πρόσωπο που έλαβε από Τράπεζα, αφού προσεγγίσθηκε κατ'οίκον για το σκοπό αυτό από κτηματομεσίτη-συνεργάτη της Τράπεζας χωρίς να ενημερωθεί για το δικαίωμα υπαναχώρησης του, στεγαστικό δάνειο ασφαλισμένο με εμπράγματο βάρος επί του αποκτώμενου ακινήτου. Το ΔΕΚ έκρινε ότι αν και η εν λόγω σύμβαση δανείου συνδέεται με δικαίωμα σχετικό με ακίνητο αυτό δεν είναι αρκετό προκειμένου να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στις εξαιρέσεις από την προστατευτική ρύθμιση. Και αυτό γιατί για τους καταναλωτές, στην προστασία των οποίων αποσκοπεί η Οδηγία, το αντικείμενο μιας σύμβασης πιστώσεως έγκειται στη χορήγηση χρηματικού ποσού και στην αντίστοιχη υποχρέωση του ποσού αυτού και καταβολής τόκων. Το γεγονός όμως ότι η σύμβαση πιστώσεως εξασφαλίζεται με εμπράγματα ασφάλεια επί ακινήτου δεν μπορεί να καταστήσει λιγότερο αναγκαία την προστασία του καταναλωτή, ο οποίος σύναψε τέτοια σύμβαση εκτός του καταστήματος του εμπόρου⁹⁹. Συνεπώς η Οδηγία εφαρμόζεται και σε συμβάσεις δανείου με εμπράγματα ασφάλεια έτσι ώστε ο καταναλωτής που συνήψε σύμβαση τέτοιου είδους να διαθέτει και δικαίωμα υπαναχώρησης.

Γ) Συμβάσεις για την προμήθεια αγαθών τρέχουσας οικιακής κατανάλωσης. Τα αντικείμενα των εξαιρουμένων συμβάσεων είναι αναλώσιμα αγαθά, τα οποία φθείρονται εύκολα και γρήγορα, ούτως ώστε ενδεχόμενη υπαναχώρηση από την σύμβαση να είναι συχνά άνευ οικονομικού αντικειμένου και οπωσδήποτε ιδιαίτερα επαχθής για τον προμηθευτή.

⁹⁸. ΔΕΚ 13.12.2001 C-481/99 Συλλ. 2001, I-9945.

⁹⁹. Δέλλιος, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, 2005, 83 επ.

Δ) Συμβάσεις με αντικείμενο αγαθά και υπηρεσίες, η τιμή των οποίων εξαρτάται από διακυμάνσεις της κεφαλαιαγοράς. Η εξαίρεση αυτή αφορά το δικαίωμα υπαναχώρησης. Ο νομοθέτης παραπέμπει στην αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 4^α για τις συμβάσεις από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, η οποία και θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο.

3. Το δικαίωμα υπαναχώρησης

3.1. Νομική φύση της υπαναχώρησης

Καταρχάς η αναγνώριση του δικαιώματος υπαναχώρησης αιτιολογείται πλήρως αν ληφθεί υπόψη το συμβατικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συναλλάχθηκαν προμηθευτής και καταναλωτής. Ο αιφνιδισμός που χρησιμοποίησε ο προμηθευτής κατά την προσέγγιση του με τον καταναλωτή περιόρισε ως ένα βαθμό την αυτονομία του καταναλωτή κατά το σχηματισμό της δικαιοπρακτικής του βούλησης, με αποτέλεσμα τη νόθευση της βασικής αρχής, στην οποία βασίζεται το δίκαιο των ενοχών, δηλαδή της ελευθερίας των συμβάσεων.

Κατά συνέπεια, τα συμβαλλόμενα μέρη δεν συναλλάχθηκαν μέσα σε συναλλακτικό πλαίσιο, που έχει υπόψη της η θεμελιώδης διάταξη του άρθρου 361 ΑΚ, αλλά κάτω από ένα καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας του καταναλωτή, που οδηγεί σε υπονόμευση της ισότητας των συμβαλλομένων μερών. Πράγμα το οποίο αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη αφού παραβιάζει και εντέλει αποδυναμώνει τις θεμελιώδεις αρχές στις οποίες στηρίζεται το ιδιωτικό δίκαιο. Συνεπώς η υπαναχώρηση λειτουργεί ως ασφαλιστική δικλείδα η οποία έχει σκοπό να προστατέψει τον ασθενέστερο από τους συμβαλλόμενους δίνοντας του την ευκαιρία να απαλλαγεί από τις δεσμεύσεις μιας σύμβασης, την οποία ενδεχομένως έχει συνάψει χωρίς να προηγηθεί μια ώριμη σκέψη¹⁰⁰.

Για την ειδικότερη νομική φύση του δικαιώματος της υπαναχώρησης, για το αν δηλαδή πρόκειται για διαπλαστικό δικαίωμα ή για απλή ευχέρεια ματαίωσης της δέσμευσης, έχουν υποστηριχθεί αποκλίνουσες απόψεις.

Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, τα έννομα αποτελέσματα της σύμβασης επέρχονται ήδη με την κατάρτιση της. Η μεταγενέστερη άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης έχει ως αποτέλεσμα την εκ των υστέρων ανατροπή του συμβατικού δεσμού, με συνέπεια την απόσβεση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων. Έτσι επέρχεται διάπλαση και ειδικότερα αναδρομική ανατροπή της έννομης σχέσης και συνεπώς η υπαναχώρηση αποτελεί άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος¹⁰¹.

Σύμφωνα με τη δεύτερη άποψη τα έννομα αποτελέσματα της σύμβασης δεν επέρχονται πριν την πάροδο της προθεσμίας για υπαναχώρηση, διότι ελλείπει όρος του

100. Μπεχρή, Ο καταναλωτής και η σύμβαση που καταρτίζεται εκτός εμπορικού καταστήματος, ΕπισκεΔ Α/1995, 273.

101. Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου, Η προστασία του καταναλωτή στη σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος, 1999, 151 επ.

ενεργού της σύμβασης, ο οποίος είναι η μη άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης στην προβλεπόμενη προθεσμία. Το χρονικό διάστημα για την άσκηση της υπαναχώρησης εμποδίζει την εκπλήρωση των συμβατικών παροχών. Η σύμβαση κατά το χρονικό αυτό διάστημα παραμένει ανολοκλήρωτη. Συνεπώς η υπαναχώρηση έχει τον χαρακτήρα απλής ευχέρειας ματαίωσης της εκκρεμούσας δέσμευσης¹⁰².

Ωστόσο, είτε υιοθετηθεί η πρώτη άποψη είτε η δεύτερη δεν υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές στις έννομες συνέπειες αφού ο καταναλωτής παραμένει στον ίδιο βαθμό προστατευμένος. Αυτό συμβαίνει γιατί σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 3 του νόμου, κατά την μεταβατική χρονική περίοδο, κατά την οποία είναι δυνατή η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης δεν υπάρχει υποχρέωση του καταναλωτή για εκπλήρωση, ολική ή μερική, της παροχής του¹⁰³.

Ωστόσο, η εκδοχή της υπαναχώρησης ως απλής ευχέρειας και η άποψη ότι πριν την πάροδο της προθεσμίας υπαναχώρησης η σύμβαση είναι ανολοκλήρωτη, συνάδει περισσότερο προς τον σκοπό του νόμου ενόψει του ότι οι συμβατικές υποχρεώσεις δεν είναι εκπληρωτέες στη μεταβατική αυτή περίοδο.

3.2. Τρόπος άσκησης της υπαναχώρησης

Καταρχάς, για την άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης δεν απαιτείται προβολή, επίκληση ή δήλωση οποιουδήποτε λόγου υπαναχώρησης. Ο καταναλωτής έχει την δυνατότητα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση απλά και μόνο επειδή μετάνιωσε από τη συμβατική δέσμευση¹⁰⁴.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης ασκείται με μονομερή απευθυντέα δήλωση βουλήσεως. Το ζήτημα είναι αν απαιτείται έγγραφος τύπος για την άσκηση της ή αρκεί η προφορική δήλωση της υπαναχώρησης. Η Οδηγία προβλέπει ρητά ότι η υπαναχώρηση ασκείται με αποστολή ειδοποίησης. Ο νόμος 2251/1994 πριν την τροποποίηση του με τον νόμο 3587/2007, προέβλεπε ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης ασκείται με συστημένη επιστολή. Εισήχθη λοιπόν έγγραφος τύπος ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχώρησης με σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερης σαφήνειας ως προς την ύπαρξη της δήλωσης και τη διευκόλυνση της απόδειξης προς όφελος του καταναλωτή.

Εντούτοις, εφόσον ο νόμος δεν το διευκρίνιζε, γινόταν δεκτό ότι ο τύπος της υπαναχώρησης είναι αποδεικτικός και όχι συστατικός, διότι στην αντίθετη περίπτωση η

102. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται κυρίως από τη γερμανική θεωρία, π.χ. Fischer-Machunsky, HausTWG §1, αρ.282 επ., επίσης σύμφωνη και η Παντελίδου, Αυτοδέσμευση και αποδέσμευση στις συμβάσεις που καταρτίζονται εκτός εμπορικού καταστήματος, Σύγχρονα Ζητήματα ΑΔ, σελ. 154 επ.

103. Σταθόπουλος (1995), 62.

104. Μπώλος, Το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος στην πρόσφατη νομολογία του ΔΕΚ, ΕλΔνη 47(2006), 687. Το ίδιο ισχύει στο γερμανικό και γαλλικό δίκαιο, MünchKomm-Ulmer, HausTWG παρ.1 αρ.5.

υποχρεωτική τήρηση του θα ήταν συχνά δυσχερής, ενόψει και του επιπέδου του μέσου καταναλωτή, γεγονός που θα αναιρούσε τη σημασία του παρεχόμενου δικαιώματος και θα ερχόταν ασφαλώς σε αντίθεση προς το συμφέρον του καταναλωτή¹⁰⁵. Άρα ήταν έγκυρη η υπαναχώρηση που ασκείτο προφορικά, αρκεί να την αποδείκνυε ο καταναλωτής ή εφόσον προέκυπτε έμμεσα από τη συμπεριφορά του, όταν για παράδειγμα επέστρεφε το πράγμα που του έστειλε ο προμηθευτής¹⁰⁶. Εντούτοις η προφορική δήλωση στερεί από τον καταναλωτή την αποδεικτική ευχέρεια που παρέχει η τήρηση εγγράφου τύπου. Για το λόγο αυτό η άσκηση της υπαναχώρησης με συστημένη επιστολή αποτελεί ασφαλέστερη επιλογή για τον καταναλωτή, αφού χρησιμεύει για ενίσχυση της απόδειξης ότι ασκήθηκε υπαναχώρηση¹⁰⁷.

Με την νέα ρύθμιση του ν. 3587/2007 απλουστεύεται η διαδικασία άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης του καταναλωτή, με την κατάργηση του τύπου της συστημένης επιστολής¹⁰⁸. Πλέον αρκεί η απλή αποστολή εγγράφου, εντύπου ή ηλεκτρονικού¹⁰⁹.

Η δήλωση βουλήσεως του καταναλωτή αφού είναι απευθυντέα θα πρέπει να περιέλθει στον προμηθευτή για να επιφέρει τα αποτελέσματα της. Στη περίπτωση έγγραφης δήλωσης της υπαναχώρησης όμως γεννάται το ερώτημα αν η επιστολή πρέπει όχι μόνο να έχει αποσταλεί αλλά και να έχει ληφθεί εντός της προθεσμίας ή αρκεί να έχει αποσταλεί. Αν δεχτούμε ότι απαιτείται και η λήψη της εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας τότε επιβραχύνεται ανεπίτρεπτα η προθεσμία, αφού για να φτάσει η επιστολή στη σφαίρα επιρροής του προμηθευτή εντός αυτού του διαστήματος, θα πρέπει να αποσταλεί αρκετές μέρες προηγουμένως.

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 3 του ν. 2251/94, σε περίπτωση έγγραφης δήλωσης της υπαναχώρησης, με έντυπη ή με ηλεκτρονική μορφή ή με άλλο σταθερό μέσο¹¹⁰, για την επέλευση των αποτελεσμάτων της υπαναχώρησης, αρκεί ο καταναλωτής να έχει αποστείλει το σχετικό έγγραφο πριν λήξει η προθεσμία που προβλέπεται για την άσκηση της υπαναχώρησης.

Επίσης η Οδηγία αναφέρεται ρητά σε αποστολή της ειδοποίησης υπαναχώρησης πριν από τη λήξη της προθεσμίας. Έτσι γίνεται δεκτό ότι αρκεί μόνο η αποστολή της ειδοποίησης να γίνεται εντός της προθεσμίας.

105. Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου (1999), 157.

106. Σταθόπουλος (1995), 58.

107. Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου (1999), 158.

108. Καράκωστας, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 2008, 154.

109. Μπώλος, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 350.

110. Σύμφωνα με το άρθρο 4^ο παρ. 1 στοιχ. στ' σταθερό μέσο είναι κάθε μέσο που επιτρέπει στον καταναλωτή να αποθηκεύει πληροφορίες απευθυνόμενες προσωπικά σε αυτόν κατά τρόπο προσπελάσιμο για μελλοντική αναφορά επί χρονικό διάστημα επαρκές για τους σκοπούς που εξυπηρετούν οι πληροφορίες, και το οποίο επιτρέπει την ακριβή αναπαραγωγή των αποθηκευμένων πληροφοριών.

3.3. Προθεσμία υπαναχώρησης

Η προθεσμία που προβλέπεται για τη άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης λειτουργεί ως περίοδος διάσκεψης, στη διάρκεια της οποίας ο καταναλωτής μπορεί να εξετάσει τα δεδομένα με ηρεμία και νηφαλιότητα και να αντιληφθεί ενδεχομένως ότι η σύμβαση που συνήψε δεν είναι προς το συμφέρον του.

Σύμφωνα με την Οδηγία ο καταναλωτής έχει δικαίωμα να υπαναχωρήσει εντός διαστήματος επτά ημερών από την παραλαβή της υπόμνησης για το δικαίωμα αυτό.

Από τη άλλη ο νόμος καθιερώνει προθεσμία διάσκεψης δεκατεσσάρων ημερολογιακών ημερών για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης. Σύμφωνα με το νόμο σημείο εκκίνησης της προθεσμίας αυτής αποτελεί η ημέρα παραλαβής του εγγράφου της σύμβασης ή η ημέρα της τυχόν μεταγενέστερης παραλαβής του προϊόντος. Έτσι, η παραλαβή του προϊόντος αποβαίνει κρίσιμη μόνο αν είναι μεταγενέστερη της παράδοσης του εγγράφου. Άρα η προθεσμία αρχίζει να τρέχει από την παραλαβή του εγγράφου της σύμβασης, εκτός αν μεσολαβήσει η παράδοση του πράγματος από τον προμηθευτή εντός της ήδη εκκινήσας προθεσμίας, οπότε αυτή παρατείνεται για ακόμα δεκατέσσερις μέρες από την ημέρα παράδοσης του πράγματος¹¹¹.

Πάντως, όταν αντικείμενο των συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος είναι υπηρεσίες, είναι ευνόητο ότι σημείο αφετηρίας της προθεσμίας υπαναχώρησης είναι η παράδοση του εγγράφου της σύμβασης.

3.4. Ενημέρωση του καταναλωτή για το δικαίωμα υπαναχώρησης - Ακυρότητα της σύμβασης εξαιτίας μη ενημέρωσης

Καταρχήν το άρθρο 3 του νόμου 2251/1994 καθιερώνει έγγραφο τύπο για την κατάρτιση των συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος. Ο προβλεπόμενος έγγραφος τύπος είναι συστατικός και όχι απλά αποδεικτικός αφού σε περίπτωση μη τήρησης του επέρχεται ακυρότητα της σύμβασης. Ωστόσο η ακυρότητα είναι σχετική υπέρ του καταναλωτή, μπορεί δηλαδή να την επικαλεσθεί μόνο αυτός και όχι ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτής¹¹².

Ο νόμος ορίζει επίσης το ελάχιστο περιεχόμενο των συμβάσεων αυτών στο οποίο πρέπει να συμπεριλαμβάνεται υποχρεωτικά η ενημέρωση για το δικαίωμα υπαναχώρησης και, σε χωριστό έντυπο, υπόδειγμα δήλωσης υπαναχώρησης του καταναλωτή από τη σύμβαση. Στο άρθρο 4 της Οδηγίας αναφέρονται οι ελάχιστες πληροφορίες που οφείλει να παρέχει ο έμπορος προς τον καταναλωτή σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης. Ειδικότερα αναφέρει ότι ο έμπορος οφείλει να ενημερώσει τον καταναλωτή για το χρονικό

¹¹¹. Σκορίνη-Παπαρηγοπούλου (1999), 165.

¹¹². Αλεξανδρίδου/Ελευθεριάδης (2008), 162.

διάστημα εντός του οποίου μπορεί να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση καθώς και να του γνωστοποιήσει το όνομα και τη διεύθυνση του προσώπου έναντι του οποίου μπορεί να ασκηθεί το δικαίωμα αυτό. Η υπόμνηση αυτή φέρει ημερομηνία και αναφέρει χαρακτηριστικά στοιχεία που επιτρέπουν να αναγνωρίζεται η συγκεκριμένη σύμβαση. Ο έμπορος πρέπει να παράσχει τις ελάχιστες αυτές πληροφορίες εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος, ήτοι το αργότερο κατά τη σύναψη της σύμβασης ή όταν ο καταναλωτής υποβάλλει την προσφορά.

Τέλος, η Οδηγία αναφέρει ότι σε περίπτωση που δεν παρασχεθούν οι προαναφερόμενες πληροφορίες τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν για την πρόβλεψη κατάλληλων μέτρων προστασίας των καταναλωτών στην εθνική τους νομοθεσία. Έτσι η πρόβλεψη ακυρότητας για την περίπτωση παράλειψης παροχής κρίσιμων πληροφοριών στον καταναλωτή, και μάλιστα για την περίπτωση παράλειψης ενημέρωσης του για το δικαίωμα υπαναχώρησης, αποτελεί πρωτοβουλία του έλληνα νομοθέτη.

Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθούν ορισμένες υποθέσεις που απασχόλησαν το ΔΕΚ σχετικά με την ενημέρωση για το δικαίωμα της υπαναχώρησης και την προθεσμία άσκησης του.

Ειδικότερα, στην υπόθεση *Heininger*¹¹³ το ΔΕΚ κλήθηκε να απαντήσει σε δύο ερωτήματα. Πρώτον, εάν η Οδηγία εφαρμόζεται σε συμβάσεις δανείου, που εξασφαλίζονται με εμπράγματη ασφάλεια, και η απάντηση στο ερώτημα αυτό ήταν θετική και συνεπώς το ζεύγος *Heininger* διέθετε το δικαίωμα υπαναχώρησης που προβλέπει η Οδηγία. Δεύτερον, εάν και τότε αποσβέννεται το δικαίωμα υπαναχώρησης, δεδομένου ότι οι *Heininger* επιθυμούν να ασκήσουν το δικαίωμα υπαναχώρησης πέντε χρόνια αφότου υπέγραψαν την σύμβαση ισχυριζόμενοι ότι δεν έλαβαν ποτέ την απαραίτητη πληροφόρηση για το δικαίωμα υπαναχώρησης. Να σημειωθεί ότι ο γερμανικός νόμος προβλέπει προθεσμία υπαναχώρησης ενός έτους από τη σύναψη της σύμβασης. Το ΔΕΚ αποφάσισε ότι η Οδηγία απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να εφαρμόζει προθεσμία ενός έτους από τη σύναψη της σύμβασης για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης που θεσπίζεται στο άρθρο 5 της Οδηγίας, στην περίπτωση που δεν παρασχέθηκαν στον καταναλωτή οι πληροφορίες που προβλέπει το άρθρο 4 της Οδηγίας¹¹⁴.

Επίσης στις υποθέσεις *Schulte*¹¹⁵ και *Crailsheimer Volksbank*¹¹⁶, στις οποίες τα προδικαστικά ερωτήματα προς το ΔΕΚ εστιάζονται στις συνέπειες της υπαναχώρησης που ασκήθηκε από τον καταναλωτή, έγινε αναφορά και στις έννομες συνέπειες για την Τράπεζα σε περίπτωση υπαναχώρησης του καταναλωτή χωρίς την τήρηση των υποχρεώσεων ενημέρωσης εκ μέρους της. Συγκεκριμένα, έκανε σαφές ότι αν η Τράπεζα είχε πληροφορήσει εγκαίρως τους καταναλωτές για το δικαίωμα υπαναχώρησης τους, εκείνοι θα είχαν την

113. Αποφ. 13.12.2001, υπόθ. C-481/99, *Heininger*, Συλλογή 2001, I-9945 επ.

114. *Μπώλος*, ΕΛΛΔνη 47(2006), 687.

115. Αποφ. 25.10.2005, υπόθ. C-350/03, *Schulte*, Συλλ. 2005, I-9215 επ.

116. Αποφ. 25.10.2005, υπόθ. C-229/04, *Volksbank*, Συλλ. 2005, I-9273 επ.

προβλεπόμενη από το νόμο προθεσμία να αναθεωρήσουν την απόφαση τους περί της συνάψεως της σύμβασης. Επομένως, με την έγκαιρη πληροφόρηση για το δικαίωμα της υπαναχώρησης ο καταναλωτής θα μπορούσε να είχε αποφύγει να εκτεθεί σε κινδύνους.

Νομολογιακή συνέχεια των προαναφερόμενων αποφάσεων του ΔΕΚ αποτελεί η απόφαση επί της υποθέσεως *Hamilton*¹¹⁷. Στην υπόθεση αυτή το υπό εξέταση ερώτημα αποτελεί ο χρονικός περιορισμός της άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης στο πλαίσιο της Οδηγίας για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος. Η *Hamilton* ισχυρίστηκε ότι σχετικά με σύμβαση πιστώσεως η οποία καταρτίστηκε στην οικία της δεν ενημερώθηκε σωστά για το δικαίωμα υπαναχώρησης. Το Δικαστήριο καταρχάς δέχτηκε ότι η χορήγηση γραπτώς στον καταναλωτή εσφαλμένων πληροφοριών σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης πρέπει να εξομοιώνεται με έλλειψη κάθε σχετικής πληροφόρησης, δεδομένου ότι στις δύο αυτές περιπτώσεις ο καταναλωτής παραπλανάται εξίσου ως προς το δικαίωμα του υπαναχώρησης.

Ωστόσο στη συνέχεια το Δικαστήριο θεώρησε ότι στην εν λόγω υπόθεση, λόγω της πλήρους εκπληρώσεως των εκατέρωθεν υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, δικαιολογείται διαφορετική αντιμετώπιση από αυτήν που επιφύλαξε στην υπόθεση *Heininger*. Έτσι δεν δέχτηκε ότι η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης ισχύει στο διηνεκές αν και ο καταναλωτής ενημερώθηκε εσφαλμένα για το δικαίωμα αυτό. Η Οδηγία παρέχει απόλυτη προστασία στον καταναλωτή μόνο εφόσον το δικαίωμα υπαναχώρησης ασκηθεί κατά τη διάρκεια της σύμβασης, όχι όμως και μετά το πέρας αυτής και την εκπλήρωση των σχετικών συμβατικών υποχρεώσεων¹¹⁸.

Έτσι, με την απόφαση αυτή περιορίζεται η αρχικώς διαμορφωθείσα νομολογιακή προστασία του καταναλωτή, προσπαθώντας να εξισορροπήσει τα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ καταναλωτών και προμηθευτών.

3.5. Συνέπειες άσκησης υπαναχώρησης

Καταρχάς, αν παρέλθει η προθεσμία υπαναχώρησης και ο καταναλωτής δεν ασκήσει το σχετικό δικαίωμα, δεσμεύεται πλέον οριστικά από τη σύμβαση και δεν μπορεί να απαλλαγεί από τις συμβατικές του υποχρεώσεις παρά μόνο επικαλούμενος τις γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα (π.χ. ΑΚ 140 επ., 178-179).

Σε περίπτωση όμως άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης από την πλευρά του καταναλωτή το άρθρο 7 της Οδηγίας αφήνει τον καθορισμό των έννομων συνεπειών της υπαναχώρησης στους εθνικούς νομοθέτες. Στην προκειμένη περίπτωση, ελλείψει σχετικών ρυθμίσεων στον ν.2251/94, εφαρμόζονται αναλογικά οι γενικές διατάξεις του ΑΚ για την

¹¹⁷. Αποφ. 10.4.2008, υπόθ. C-412/06, *Hamilton*, ΧρΙΔ 2009, 460.

¹¹⁸. Μπώλος, Χρονικός περιορισμός του δικαιώματος υπαναχώρησης - Παρατηρήσεις επί της C-412/06 υπόθεσης του ΔΕΚ, ΧρΙΔ 2009, 460.

συμβατική υπαναχώρηση (ΑΚ 389 επ.). Έτσι, η υπαναχώρηση επιφέρει την απόσβεση των συμβατικών υποχρεώσεων προς παροχή και την αμοιβαία υποχρέωση για απόδοση των παροχών που τυχόν έχει λάβει το κάθε μέρος σύμφωνα με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Βέβαια η ιδιαιτερότητα της σύμβασης εκτός εμπορικού καταστήματος, κατά την οποία διαρκούσης της προθεσμίας υπαναχώρησης η σύμβαση παραμένει ανενεργός, περιορίζει πολύ την πιθανότητα να έχουν εκπληρωθεί οι παροχές. Εξάλλου, σύμφωνα με την παρ.5 του άρθρου 3 του νόμου 2251/1994 απαγορεύεται ο καταναλωτής να εκπληρώσει την παροχή του έναντι του προσφερόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας όσο διαρκεί η προθεσμία υπαναχώρησης.

Έτσι, απαγορεύεται η είσπραξη από τον προμηθευτή οποιουδήποτε ποσού, όποιος και αν είναι ο νομικός χαρακτηρισμός του (τίμημα, αρραβών, εγγυοδοσία) ή το χρησιμοποιούμενο μέσο πληρωμής (μετρητοίς, με έκδοση ή αποδοχή αξιογράφων ή με άλλη μορφή) ακόμα και όταν ο καταναλωτής το καταβάλλει οικειοθελώς.

Η απαρίθμηση των τρόπων καταβολής είναι ενδεικτική και άρα η απαγόρευση καταλαμβάνει κάθε είδους συμφωνηθείσα παροχή ή αντάλλαγμα εκ μέρους του καταναλωτή¹¹⁹.

Η ανωτέρω διάταξη αποτελεί αναγκαστικό δίκαιο και άρα είναι άκυρη οποιαδήποτε αποκλίνουσα συμφωνία, όπως για παράδειγμα συμφωνία ότι το παρασχεθέν θα παρακρατείται από τον προμηθευτή σε περίπτωση υπαναχώρησης. Αν, παρά την παραπάνω απαγόρευση, ο καταναλωτής εκπληρώσει την υποχρέωση του, γεννάται υποχρέωση, όπως προαναφέρθηκε, για απόδοση της παροχής κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (ΑΚ 904 επ.).

Από την άλλη πλευρά ο πωλητής έχει τη δυνατότητα, όσο διαρκεί η προθεσμία της υπαναχώρησης, να αποστείλει στον καταναλωτή το προϊόν περιοριστικά όμως υπό την μορφή δείγματος ή για δοκιμή ή εξέταση. Στη περίπτωση αυτή, ο καταναλωτής δεν έχει υποχρέωση φύλαξης ή επιστροφής του προϊόντος αυτού με την προϋπόθεση βέβαια να μην είχε ζητήσει ο ίδιος την αποστολή ή είχε συμφωνηθεί κάτι διαφορετικό.

Επομένως, η παράλειψη αυτών των ενεργειών δεν τον περιάγει σε υπερημερία¹²⁰. Επίσης δεν ευθύνεται ούτε ως θεματοφύλακας, ούτε για την τυχαία καταστροφή του προϊόντος. Βέβαια η έλλειψη ευθύνης ως προς τη φύλαξη ή την επιστροφή του προϊόντος δεν σημαίνει και πλήρη απαλλαγή από οποιαδήποτε υποχρέωση του καταναλωτή. Ο καταναλωτής στερείται από το δικαίωμα περαιτέρω ελεύθερης διάθεσης του προϊόντος σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (ΑΚ 200, 288) ενώ ευθύνεται μόνο για δόλο και βαρεία αμέλεια σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες (ΑΚ 914, 919). Επίσης, αν ο καταναλωτής καταστρέψει ή προκαλέσει τη χειροτέρευση του

¹¹⁹. Σκορίνη-Παπαρηγοπούλου (1999), 167

¹²⁰. Σκορίνη-Παπαρηγοπούλου (1999), 170 επ.

πράγματος με θετικές ενέργειες μπορεί και σε αυτή τη περίπτωση να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης, υποχρεούνται όμως να αποζημιώσει τον προμηθευτή για τη ζημία, την απώλεια ή την μείωση της αξίας του πράγματος, βάσει των διατάξεων για τις αδικοπραξίες¹²¹.

Αντιθέτως, ο καταναλωτής έχει υποχρέωση φύλαξης του προϊόντος και λήψης των αναγκαίων μέτρων προστασίας του, εφόσον είχε ζητήσει ο ίδιος την αποστολή του. Σε αυτή τη περίπτωση, αν το πράγμα καταστραφεί, απολεσθεί ή χειροτερεύσει ουσιαδώς από πταίσμα του καταναλωτή τότε αποκλείεται η δυνατότητα άσκησης υπαναχώρησης¹²².

Πάντως, σε κάθε περίπτωση η αποστολή του προϊόντος για δοκιμή ή εξέταση δίνει στον καταναλωτή την ευχέρεια να αποκτήσει μια κατά το δυνατόν πληρέστερη εικόνα για το προϊόν, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει ενδεχομένως την αγοραστική του απόφαση, αλλά και το σχετικό δικαίωμά του να μην υπαναχωρήσει από τη σύμβαση εντός της προβλεφθείσας από το νόμο προθεσμίας¹²³.

3.6. Ακυρότητα λόγω μη τήρησης του εγγράφου τύπου & σχέση με την υπαναχώρηση

Αν ο συστατικός τύπος του εγγράφου της σύμβασης εκτός εμπορικού καταστήματος δεν τηρηθεί, η σύμβαση, όπως προαναφέρθηκε, είναι άκυρη. Ο καταναλωτής μπορεί να επικαλεστεί την ακυρότητα χωρίς καταρχήν χρονικό περιορισμό. Επομένως, σε αυτή την περίπτωση είναι περιττή η άσκηση υπαναχώρησης. Αν παρόλαυτα ο καταναλωτής ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης, η υπαναχώρηση θα παραμείνει σαν τέτοια ανενεργός, αφού στη δήλωση της υπαναχώρησης θα περικλείεται η βούληση αποδέσμευσης, που εξομοιώνεται πρακτικά με την επίκληση της μη ισχύος της, δηλαδή της ακυρότητας της¹²⁴.

Στην αντίστροφη περίπτωση, κατά την οποία ο καταναλωτής, ενώ η σύμβαση είναι έγκυρη, προβαίνει από λάθος ή άγνοια, σε επίκληση της ακυρότητας, οι συνέπειες είναι οι εξής. Αν μεν η δήλωση γίνεται εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας υπαναχώρησης, τότε είναι ορθό να ερμηνευθεί η δήλωση αυτή, σύμφωνα με την ΑΚ 173 και τη βούληση του καταναλωτή, ως υπαναχώρηση. Αντίθετα, εάν η δήλωση είναι εκπρόθεσμη, μπορεί να γίνει δεκτή ως υπαναχώρηση, μόνο εφόσον η επίκληση του εκπροθέσμου από τον προμηθευτή αντιμετωπισθεί ως καταχρηστική¹²⁵.

121. Αντίθετα ο *Καράκωστας* (2008), σελ. 157, υποστηρίζει ότι ο καταναλωτής σε αυτή τη περίπτωση χάνει το δικαίωμα υπαναχώρησης και ενδεχομένως ευθύνεται με τις ΑΚ 904, 914 επ.

122. *Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου* (1999), 172 επ.

123. *Μπώλος*, σε: *Δούβλης/Μπώλος*, 351.

124. *Σταθόπουλος* (1995), 66.

125. *Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου* (1999), 182.

3.7. Παραίτηση από το δικαίωμα υπαναχώρησης – Εναλλακτικές μορφές προστασίας

Η ρύθμιση για την παροχή του δικαιώματος υπαναχώρησης στον καταναλωτή έχει χαρακτήρα αναγκαστικού δικαίου, με την έννοια ότι, κατά ρητή νομοθετική πρόβλεψη, συμβατική παραίτηση του καταναλωτή από το δικαίωμα υπαναχώρησης είναι άκυρη.

Άκυρη εξάλλου είναι κάθε συμφωνία που περιορίζει με οποιοδήποτε τρόπο την άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης είτε θέτοντας όρους στην άσκηση του είτε προβλέποντας σύντμηση της προθεσμίας υπαναχωρήσεως.

Βέβαια, η παροχή του δικαιώματος της υπαναχώρησης στον καταναλωτή στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, δεν του στερεί άλλα προϋπάρχοντα μέσα, που το αστικό δίκαιο αναγνωρίζει στους συμβαλλομένους για τον ίδιο σκοπό. Συνεπώς, τυγχάνουν εφαρμογής, εφόσον βέβαια πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις, κυρίως οι παρακάτω διατάξεις του ΑΚ. Οι διατάξεις για την πλάνη, την απάτη και την απειλή (ΑΚ 140, 147, 150), οι διατάξεις για την κατάχρηση δικαιώματος και την καλή πίστη (ΑΚ 281, 288), οι διατάξεις για την ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις (ΑΚ 197, 198) και από τις αδικοπραξίες (ΑΚ 914, 919) και οι διατάξεις για την ευθύνη λόγω ύπαρξης νομικών ή πραγματικών ελαττωμάτων στην πώληση (ΑΚ 540 επ.).

3.8. Σχέση προς την υπαναχώρηση του ΑΚ

Στον ΑΚ, όπως προαναφέρθηκε, η υπαναχώρηση εμφανίζεται είτε ως νόμιμη είτε ως συμβατική, αναλόγως αν γενεσιουργός της λόγος είναι ο νόμος ή η σύμβαση.

Η υπαναχώρηση του άρθρου 3 του ν. 2251/1994 αποτελεί καταρχήν είδος υπαναχώρησης που τη θεσπίζει ο νόμος, επιβάλλοντας όμως συγχρόνως και στα μέρη να την καταστήσουν όρο της σύμβασης¹²⁶.

Η υπαναχώρηση του άρθρου 3 παρουσιάζει ομοιότητες προς την συμβατική υπαναχώρηση του ΑΚ ως προς την θεμελίωση και αιτιολόγηση της άσκησης τους. Πιο συγκεκριμένα, για την άσκηση της συμβατικής υπαναχώρησης δεν απαιτείται υπαιτιότητα και συνεπώς αυτή μπορεί να συμφωνηθεί ανεξάρτητα από οποιοδήποτε πταίσμα του προμηθευτή. Ομοίως, και η άσκηση της υπαναχώρησης σύμφωνα με το άρθρο 3 εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του καταναλωτή ο οποίος δεν έχει υποχρέωση να αιτιολογήσει την ενέργεια του αυτή.

Αντίθετα, στις περιπτώσεις αδυναμίας παροχής, υπερημερίας ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής (ΑΚ 382 επ.), όπου προβλέπεται υπαναχώρηση από τον νόμο, απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση της συνιστά η υπαιτιότητα του οφειλέτη¹²⁷.

¹²⁶. Σταθόπουλος (1995), 56.

Μια εμφανής διαφορά της υπαναχώρησης στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος συνιστά ο ορισμός προθεσμίας εντός της οποίας μπορεί να ασκηθεί το δικαίωμα, μετά την πάροδο του οποίου αποσβένεται. Αντίθετα, τόσο στην νόμιμη όσο και στην συμβατική υπαναχώρηση, δεν τίθεται καταρχήν κάποιος ανάλογος περιορισμός¹²⁸.

Επίσης, η υπαναχώρηση του άρθρου 3 του ν.2251/94 προσιδιάζει και προς την φύση της υπαναχώρησης του ΑΚ 230. Το ΑΚ 230, το οποίο εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου τη σύμβαση για το ένα μέρος συνάπτει αντιπρόσωπος χωρίς πληρεξουσιότητα, δίνει το δικαίωμα στον αντισυμβαλλόμενο να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση, εφόσον κατά τη συνολομολόγηση της δεν γνώριζε την έλλειψη της πληρεξουσιότητας. Και στην περίπτωση της ΑΚ 230 πρόκειται για μια σύμβαση από την οποία λείπει ο όρος του ενεργού της έγκρισης της από τον αντιπροσωπευόμενο. Η σύμβαση δεν είναι άκυρη, αλλά απλώς δεν μπορεί να επιφέρει τα αποτελέσματα της.

Καταλήγοντας βέβαια να επισημάνουμε ότι οι διατάξεις του ΑΚ για την υπαναχώρηση μπορούν, τουλάχιστον αναλογικά, να εφαρμοστούν για την πλήρωση των κενών του άρθρου 3 στο μέτρο που οι διατάξεις αυτές προσιδιάζουν στο πνεύμα του άρθρου 3. Για παράδειγμα η ΑΚ 396, η οποία ρυθμίζει το θέμα της υπαναχώρησης σε περίπτωση περισσοτέρων, είτε από την πλευρά του καταναλωτή είτε από την πλευρά του αντισυμβαλλομένου του, κρίνεται εφαρμοστέα και σε μία σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος¹²⁹.

127. Εξαίρεση αποτελεί η υπαναχώρηση στη σύμβαση ακριβόχρονης εκπλήρωσης (ΑΚ 401), όπου ο δανειστής έχει την δυνατότητα να υπαναχωρήσει για μόνη την καθυστέρηση εκπλήρωσης της οφειλής εντός του συμφωνηθέντος χρόνου ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του οφειλέτη.

128. Σκορίνη-Παπαρηγοπούλου (1999), 153 επ.

129. Σταθόπουλος (1995), 56.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΠΟΣΤΑΣΗ

Ι. Συμβάσεις από απόσταση (Οδηγία 97/7/ΕΚ, άρθρο 4 ν. 2251/94)

1. Ενσωμάτωση της Οδηγίας 97/7/ΕΚ στο άρθρο 4 του νόμου 2251/1994 & πεδίο εφαρμογής της προστατευτικής ρύθμισης

Η Οδηγία 97/7/ΕΚ¹³⁰ για την προστασία των καταναλωτών στις συμβάσεις από απόσταση έχει ως πρωταρχικό στόχο την αποτροπή των κινδύνων που ελλοχεύουν κατά την κατάρτιση των συμβάσεων από απόσταση για τον καταναλωτή, λόγω ιδίως της χρησιμοποίησης τεχνικών μέσων και της έλλειψης δυνατότητας διαπραγμάτευσης που είναι εκτός της σφαίρας επιρροής του καταναλωτή¹³¹.

Οι διατάξεις της Οδηγίας εισήχθηκαν στο εσωτερικό μας δίκαιο με την Υπουργική Απόφαση Ζ1-496/2000¹³² και περιέχονται στο άρθρο 4 του ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, όπως αυτός ισχύει μετά την τροποποίηση του από τον ν. 3587/2007.

Στο άρθρο 4 παρ.1 του νόμου 2251/1994, η σύμβαση από απόσταση ορίζεται ως κάθε σύμβαση που αφορά αγαθό ή υπηρεσία, η οποία συνάπτεται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή, χωρίς την ταυτόχρονη φυσική παρουσία τους, στο πλαίσιο ενός συστήματος προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών από απόσταση, που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος χρησιμοποιεί, αποκλειστικά, ένα ή περισσότερα μέσα τεχνικής επικοινωνίας από απόσταση μέχρι και τη σύναψη της σύμβασης.

Για να θεωρηθεί δηλαδή μια σύμβαση ως σύμβαση από απόσταση κατά την έννοια του νόμου πρέπει να πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις¹³³: Τόσο η πρόταση για τη σύναψη της σύμβασης όσο και η αποδοχή της πρέπει να διαβιβάζονται με τη χρήση τεχνικών μέσων. Στο άρθρο 4 αναφέρονται ενδεικτικά κάποια μέσα τεχνικής επικοινωνίας μέσω των οποίων πραγματοποιούνται οι συναλλαγές από απόσταση. Τέτοια μέσα είναι το τηλέφωνο, τα διαφημιστικά έντυπα, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο κ.α. Βέβαια ο νόμος δεν συγκαταλέγει ρητά στα μέσα σύναψης της σύμβασης από απόσταση το ίδιο το διαδίκτυο με τις υπόλοιπες υπηρεσίες του, πλην του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ωστόσο, λόγω του ενδεικτικού χαρακτήρα της απαρίθμησης των μέσων στον νόμο σε συνδυασμό με την συστηματική και τελολογική ερμηνεία της διάταξης οδηγεί στην διασταλτική ερμηνεία της διάταξης, ώστε να περιλάβει και όλες τις υπηρεσίες όχι μόνο του διαδικτύου, αλλά και κάθε άλλου δικτύου

130. Οδηγία 97/7/ΕΚ της 20.5.1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις, ΕΕ 4.6.1997, L. 144/19.

131. Παπαντώνη, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 362 επ.

132. Η οποία ισχύει όπως τροποποιήθηκε από την ΥΑ Ζ1-629/2005.

133. Καράκωστας (2008) 162.

αμφίδρομης διαβίβασης δεδομένων¹³⁴. Στην εποχή μας εξάλλου την πλειονότητα των συμβάσεων από απόσταση αποτελούν οι ηλεκτρονικά καταρτιζόμενες συμβάσεις¹³⁵.

Να σημειωθεί ότι ενδεχόμενη προηγηθείσα διαπραγμάτευση χωρίς χρησιμοποίηση τεχνικής επικοινωνίας δεν εμποδίζει την υπαγωγή της στο νομικό καθεστώς των συμβάσεων από απόσταση. Αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά από τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, οι οποίες καταρτίζονται μεταξύ παρόντων.

Την πρωτοβουλία για τη σύναψη της σύμβασης πρέπει να την έχει αναλάβει είτε αποκλειστικά ο προμηθευτής είτε και αυτός. Έτσι δεν εμπίπτουν στην προστατευτική ρύθμιση του νόμου συμβάσεις που συνάπτονται από απόσταση μετά από αποκλειστική πρωτοβουλία του καταναλωτή, αφού στη περίπτωση αυτή η δήλωση βούλησης του τελευταίου δεν είναι αποτέλεσμα επηρεασμού του από τον προμηθευτή, αλλά αποτέλεσμα ελεύθερης και ώριμης σκέψης του.

Οι συμβάσεις πρέπει να συνάπτονται στο πλαίσιο ενός συστήματος προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών από απόσταση, που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος θα πρέπει να έχει προσανατολίσει το σύνολο ή έστω σημαντικό τμήμα της επιχειρηματικής του δραστηριότητας στη διενέργεια συναλλαγών από απόσταση, ώστε να διαθέτει και την αναγκαία υποδομή από άποψη τεχνικών μέσων και προσωπικού¹³⁶.

Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας οριοθετείται αρνητικά με μία σειρά εξαιρέσεων. Το άρθρο 4 του ν.2251/1994 περιλαμβάνει την πλειοψηφία των εξαιρέσεων αυτών. Ειδικότερα ιδίως δεν εμπίπτουν στις προστατευτικές διατάξεις του άρθρου 4:

1) Η σύναψη συμβάσεων στους αυτόματους διανομείς, δηλαδή σε συσκευές που επιτρέπουν την αυτοδύναμη εξυπηρέτηση του πελάτη μετά την καταβολή του τιμήματος (π.χ. αυτόματοι διανομείς αναψυκτικών).

2) Η σύναψη συμβάσεων στους εμπορικούς χώρους αυτόματης πώλησης, δηλαδή στα καταστήματα που δεν διαθέτουν προσωπικό και στα οποία οι πελάτες αυτοεξυπηρετούνται με τη χρήση συσκευών αυτόματης πληρωμής και παράδοσης προϊόντων ή παροχής υπηρεσιών (π.χ. δημόσια πλυντήρια ρούχων).

3) Οι συμβάσεις που συνάπτονται με του φορείς των τηλεπικοινωνιών δια της χρήσης των δημόσιων τηλεφωνικών θαλάμων.

Επίσης οι διατάξεις του άρθρου 4 εφαρμόζονται εν μέρει στις συμβάσεις για την προμήθεια αγαθών που προορίζονται για την τρέχουσα οικιακή κατανάλωση και παραδίδουν

134. Αλεξανδρίδου/Γιοβαννόπουλος (2008), 185 επ.

135. Για τις ηλεκτρονικά καταρτιζόμενες συμβάσεις βέβαια υπάρχει ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο, που αποτελείται από την Οδηγία 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο καθώς και το π.δ. 131/2003 που ενσωμάτωσε την Οδηγία αυτή στη χώρα μας. Ωστόσο, για θέματα που δεν ρυθμίζονται στα προαναφερόμενα νομοθετήματα, όπως είναι η υπαναχώρηση, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 4 του ν.2251/94 για τις συμβάσεις από απόσταση. Βλ. Αλεξανδρίδου, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 53 επ.

136. Επίσης κάθε προμηθευτής που προτίθεται να συνάψει συμβάσεις εξ αποστάσεως, υποχρεούται πριν την έναρξη δραστηριότητας του να ζητήσει την καταχώριση του στο ειδικό μητρώο του Υπουργείου Ανάπτυξης.

κατ' οίκον διανομείς σε τακτά ή συχνά διαστήματα, καθώς και τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών με κράτηση που έχουν ως αντικείμενο μεταφορές, κατάλυμα, σίτιση και ψυχαγωγία.

Οι προαναφερόμενες εξαιρέσεις δικαιολογούνται από τη φύση των παρεχόμενων αγαθών ή υπηρεσιών, το μικρό κατά κανόνα οικονομικό αντικείμενο της σύμβασης και την περιορισμένη διακινδύνευση των συμφερόντων του καταναλωτή σε αντιδιαστολή με τους αναλαμβανόμενους από τον προμηθευτή κινδύνους.

Τέλος, πρέπει να πρόκειται για επαχθείς συμβάσεις. Το αντάλλαγμα το οποίο καλείται να καταβάλλει ο καταναλωτής μπορεί να συνίσταται σε οποιοδήποτε αγαθό και δεν είναι απαραίτητο να συνίσταται σε χρήμα.

2. Διαδικασία σύναψης της σύμβασης – Πληροφόρηση του καταναλωτή

Τόσο στην Οδηγία όσο και στο άρθρο 4 του ν.2251/94 θεσπίζεται ένα αυτόνομο σύστημα προστασίας με στόχο να αντισταθμιστεί το έλλειμμα πληροφόρησης του συμβαλλόμενου από απόσταση καταναλωτή. Στο πλαίσιο αυτό η διασφάλιση ενός ελαχίστου επιπέδου σαφούς και έγκαιρης πληροφόρησης του καταναλωτή επιτυγχάνεται με την αναγνώριση της υποχρέωσης του προμηθευτή να ενημερώσει προσυμβατικά τον καταναλωτή αναφορικά με τους ουσιώδεις όρους της σύμβασης και να επιβεβαιώσει γραπτά τους όρους αυτούς μετά την κατάρτισή της.

Ειδικότερα, ο προμηθευτής στο στάδιο πριν την κατάρτιση της σύμβασης¹³⁷, οφείλει να ενημερώσει τον καταναλωτή, με τα μέσα της χρησιμοποιούμενης τεχνικής επικοινωνίας από απόσταση κατά τρόπο ευκρινή, σαφή και κατανοητό, τηρουμένων των αρχών της καλής πίστης κατά τις εμπορικές συναλλαγές και των διατάξεων που διέπουν το κύρωσι των δικαιοπραξιών, ιδίως για τα ακόλουθα στοιχεία¹³⁸: Την ταυτότητα και την διεύθυνση του προμηθευτή, τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του αγαθού ή της υπηρεσίας, την τιμή, την ποσότητα και τις δαπάνες για τη μεταφορά του προϊόντος, τον τρόπο πληρωμής, παράδοσης και εκτέλεσης, το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή στο οποίο θα γίνει εκτενής αναφορά παρακάτω.

Η απαρίθμηση των παραπάνω στοιχείων είναι ενδεικτική. Συνεπώς ο προμηθευτής έχει το βάρος να ενημερώσει τον καταναλωτή και για κάθε άλλο στοιχείο ή όρο της σύμβασης που θα μπορούσε να τον επιβαρύνει με οποιονδήποτε τρόπο, οικονομικώς ή άλλως¹³⁹.

Στη συνέχεια, σε δεύτερο στάδιο, ο προμηθευτής οφείλει να μεριμνήσει, ώστε ο καταναλωτής να λάβει σε εύθετο χρόνο, κατά την εκτέλεση της σύμβασης και το αργότερο

137. Το άρθρο 4 του ν. 2251/94 δεν προβλέπει πλέον συγκεκριμένο χρονικό σημείο για την πληροφόρηση του καταναλωτή, αλλά επιτρέπει στον προμηθευτή να εκπληρώσει τη σχετική υποχρέωση οποτεδήποτε πριν την σύναψη της σύμβασης από απόσταση.

138. Αλεξανδρίδου/Γιοβαννόπουλος (2008), 195 επ.

139. Καράκωστας (2008), 165.

κατά τη στιγμή της παράδοσης, εφόσον η σύμβαση αφορά αγαθά που θα παραδοθούν στον ίδιο, τουλάχιστον τις πληροφορίες που προβλέπονται στην διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 4 του νόμου. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να παρασχεθούν στη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε στην πρόταση σύναψης της σύμβασης είτε εγγράφως είτε με ισοδύναμο προς το έγγραφο, σταθερό μέσο, στο οποίο ο καταναλωτής έχει πρόσβαση¹⁴⁰. Ειδικότερα, η πληροφόρηση αυτή περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ήδη παρασχέθηκαν στον καταναλωτή κατά το προσυμβατικό στάδιο και αναφέρθηκαν παραπάνω καθώς και τις πρόσθετες πληροφορίες που περιέχονται στην παρ.9 (στοιχεία β – στ), δηλαδή την επωνυμία και τη διεύθυνση του πιο προσιτού για τον καταναλωτή καταστήματος του προμηθευτή, τον τρόπο καταβολής του τιμήματος, τους όρους άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης και σε χωριστό έντυπο υπόδειγμα δήλωσης υπαναχώρησης του καταναλωτή από τη σύμβαση κλπ¹⁴¹.

Το βάρος απόδειξης σχετικά με την προηγούμενη ενημέρωση του καταναλωτή το φέρει ο προμηθευτής. Ο καταναλωτής, ο οποίος δεν ενημερώθηκε για κάποιο από τα προαναφερόμενα στοιχεία ή ενημερώθηκε ελλιπώς, δύναται να επικαλεσθεί την ακυρότητα της σχετικής σύμβασης, αφού όπως και στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος δημιουργείται σε τέτοιες περιπτώσεις σχετική υπέρ του καταναλωτή ακυρότητα της σύμβασης.

3. Το δικαίωμα υπαναχώρησης

3.1. Νομική φύση της υπαναχώρησης

Όπως στις συμβάσεις που συνάπτονται εκτός εμπορικού καταστήματος, έτσι και στις συμβάσεις από απόσταση το βασικό μέσο προστασίας του καταναλωτή είναι η δυνατότητα υπαναχώρησης από τη σύμβαση. Έτσι, το μειονέκτημα στις συμβάσεις από απόσταση ότι η άμεση επαφή και γνώση των χαρακτηριστικών του αγαθού ή της υπηρεσίας έπεται της κατάρτισης της σύμβασης αντισταθμίζεται με την παροχή ενός δικαιώματος ανατροπής της συμφωνίας εκ μέρους του καταναλωτή εντός μιας χρονικής περιόδου¹⁴².

Το δικαίωμα υπαναχώρησης στις συμβάσεις από απόσταση αποσκοπεί στην επανεξέταση της απόφασης σύναψης της σύμβασης έχοντας λάβει γνώση του αντικειμένου της παροχής και των επαγόμενων υποχρεώσεων, ενδεχομένως και μετά από δοκιμή του προϊόντος ή της υπηρεσίας. Σε αυτό το σημείο παρατηρείται διαφορά σε σχέση με την υπαναχώρηση στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, η οποία συνίσταται σε

¹⁴⁰. Για παράδειγμα, με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

¹⁴¹. Να σημειωθεί ότι σε περίπτωση που ο καταναλωτής έχει λάβει τις παραπάνω πληροφορίες με τον προβλεπόμενο τύπο σε προηγούμενο χρονικό σημείο, φυσικά δεν απαιτείται επαναποστολή τους από τον προμηθευτή, εκτός και αν στο μεταξύ τα στοιχεία στα οποία αφορούν έχουν υποστεί τροποποιήσεις.

¹⁴². Καράκωστας (2008), 167.

χορήγηση προθεσμίας διάσκεψης προκειμένου να λάβει χώρα ήρεμη και ψύχραιμη αποτίμηση και να αντισταθμιστεί ο κίνδυνος απερίσκεπτων παραγγελιών στις οποίες προβαίνει ο καταναλωτής κάτω από την πίεση που του ασκεί ο προμηθευτής¹⁴³.

Όσον αφορά τη νομική φύση του δικαιώματος της υπαναχώρησης επικρατεί η άποψη ότι η σύμβαση καταρτίζεται εγκύρως με την επίτευξη της συμφωνίας ανάμεσα στα μέρη και συνεπώς η υπαναχώρηση αποτελεί διαπλαστικό δικαίωμα, η άσκηση του οποίου ανατρέπει εκ των υστέρων τον συμβατικό δεσμό¹⁴⁴.

Ωστόσο διατυπώθηκε και η άποψη ότι η σύναψη της σύμβασης δεν ολοκληρώνεται πλήρως για όσο χρονικό διάστημα παρέχεται στον καταναλωτή η δυνατότητα να υπαναχωρήσει. Κατά το διάστημα αυτό η σύμβαση είναι μετέωρης ισχύος και ο καταναλωτής με την άσκηση της υπαναχώρησης έχει απλώς την ευχέρεια να ματαιώσει την εκκρεμούσα δέσμευση, καθιστώντας τη σύμβαση οριστικά άκυρη¹⁴⁵. Συνεπώς η υπαναχώρηση σύμφωνα με την άποψη αυτή αποτελεί όρο του ενεργού της σύμβασης. Όμως αυτή η άποψη δεν μπορεί να γίνει δεκτή, γιατί σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, στις συμβάσεις από απόσταση οι αμοιβαίες παροχές είναι εκπληρωτές πριν την παρέλευση της προθεσμίας υπαναχώρησης.

Ειδικότερα, το άρθρο 4 του νόμου επιβάλλει την εκπλήρωση τουλάχιστον των υποχρεώσεων του προμηθευτή, αφού μόνο με την εκπλήρωση αυτή μπορεί να αρχίσει η προθεσμία άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης. Με την εκπλήρωση, όμως, των υποχρεώσεων του προμηθευτή, δηλαδή την παράδοση των αγαθών στον καταναλωτή, καθίσταται απαιτητό και το τίμημα. Και αυτό, γιατί η παρ. 7 του άρθρου 4 απαγορεύει την εκπλήρωση της παροχής του καταναλωτή μόνο μέχρι την παράδοση των αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών (απαγόρευση προεκπλήρωσης). Από το σημείο όμως αυτό και μετά, ο καταναλωτής μπορεί να καταβάλει και ο προμηθευτής μπορεί να απαιτήσει το τίμημα. Συνεπώς η μη αναστολή της υποχρέωσης εκπλήρωσης των εκατέρωθεν παροχών κατά τη διάρκεια της προθεσμίας υπαναχώρησης συνηγορεί υπέρ της απόψεως ότι η υπαναχώρηση στη σύμβαση από απόσταση αποτελεί διαπλαστικό δικαίωμα.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης αποτελεί *sui generis* δικαίωμα που παρουσιάζει ομοιότητες προς την συμβατική υπαναχώρηση του άρθρου 389 ΑΚ κατά την έλλειψη προϋπόθεσης αιτιολογίας και προς την νόμιμη υπαναχώρηση (ΑΚ 382, 383), δεδομένου ότι προβλέπεται ρητά σε διάταξη νόμου¹⁴⁶. Αυτό σημαίνει ότι η εφαρμογή των παραπάνω

143. Παπαϊωάννου, Η σύμβαση από απόσταση κατά το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ΔΕΕ 2/2003, 153.

144. Υπέρ αυτής της άποψης Αλεξανδρίδου/Γιοβαννόπουλος (2008), 2005· Παπαϊωάννου, ΔΕΕ 2/2003, 153.

145. Έτσι ιδίως Δεσποτίδου, Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις από απόσταση κατά το άρθρο 4 ν. 2251/94, ΕπισκεΔ Γ/2005, 588· Σταθόπουλος (1995), 55. Την ίδια άποψη ως προς τη νομική φύση της υπαναχώρησης στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος εκφράζει όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο η Σκορίνη-Παπαρηγοπούλου.

146. Παπαϊωάννου, ΔΕΕ 2/2003, 153.

διατάξεων δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί, αλλά να χωρήσει επιλεκτικά και αναλογικά, για την πλήρωση των κενών του άρθρου 4 του νόμου και στο μέτρο που οι διατάξεις του ΑΚ προσιδιάζουν στο πνέυμα της ειδικής αυτής διάταξης.

3.2. Τρόπος άσκησης της υπαναχώρησης

Καταρχάς, το δικαίωμα υπαναχώρησης ασκείται αναίτιολογήτως. Ο καταναλωτής μπορεί να υπαναχωρήσει χωρίς να παράσχει καμία εξήγηση ή αιτιολόγηση της απόφασης του, στην ουσία δηλαδή, επειδή μετανόησε που δεσμεύθηκε ή, απλά, επειδή άλλαξε γνώμη. Δεν χρειάζεται για παράδειγμα να επικαλεστεί ελαττώματα της σύμβασης ή πραγματικά ελαττώματα ή έλλειψη συμφωνημένων ιδιοτήτων των παραδοθέντων αγαθών προκειμένου να αιτιολογήσει την μεταμέλεια του.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης ασκείται με μονομερή απευθυντέα δήλωση του καταναλωτή προς τον προμηθευτή. Έτσι η δήλωση υπαναχώρησης θα αποκτά νομική ισχύ και θα θεωρείται εμπρόθεσμη, αφ' ής στιγμή περιέρχεται στη σφαίρα επιρροής του προμηθευτή. Ωστόσο αυτή η παραδοχή καταλήγει σε βάρος του καταναλωτή, στο μέτρο που αυτός φέρει τον κίνδυνο της καθυστερημένης διαβίβασης ή της απώλειας του εγγράφου της υπαναχώρησης. Έτσι, κατά αναλογία της ερμηνείας που δόθηκε ανωτέρω στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, κρίσιμος χρόνος για την τήρηση τη αποσβεστικής προθεσμίας είναι ο χρόνος, κατά τον οποίο ο καταναλωτής προβαίνει στη δήλωση υπαναχώρησης και όχι αυτός της περιέλευσης της δήλωσης υπαναχώρησης στον προμηθευτή¹⁴⁷.

Σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 4 του νόμου, η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης του καταναλωτή πρέπει να κοινοποιείται εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο, στο οποίο ο προμηθευτής έχει πρόσβαση. Πρόκειται για την έννοια του σταθερού μέσου του άρθρου 4^α του νόμου για τις συμβάσεις από απόσταση χρηματοοικονομικών προϊόντων, το οποίο ενσωμάτωσε την Οδηγία 2002/65/EK. Συνεπώς η έννοια του σταθερού μέσου αποτελεί κοινοτική έννοια και αναφέρεται σε κάθε υλικό απόβαθρο μόνιμου χαρακτήρα αποτύπωσης πληροφοριών σε ηλεκτρονική μορφή. Δεν απαιτείται χρησιμοποίηση τεχνολογιών ηλεκτρονικών υπογραφών, απλών ή προηγμένων κατά την έννοια του άρθρου 3 του ΠΔ 150/2001. Να σημειωθεί ότι ο τύπος του σταθερού μέσου δεν είναι σε θέση να διασφαλίσει όλες τις λειτουργίες του ιδιωτικού εγγράφου (σύμφωνα με το ΑΚ 160) υπέρ του καταναλωτή αφού στο διαδικτυακό περιβάλλον το ιδιωτικό έγγραφο με την έννοια του ΑΚ 160 εξομοιούται μόνο με τις αυξημένες τεχνολογικές διατυπώσεις του άρθρου 3 του ΠΔ 150/2001 για τις ηλεκτρονικές υπογραφές¹⁴⁸. Σταθερό μέσο αποτελεί και ο διακομιστής του προμηθευτή, όπως και ο διακομιστής ηλεκτρονικής αλληλογραφίας του φορέα που παρέχει

¹⁴⁷. Αλεξανδρίδου/Γιοβαννόπουλος (2008), 206.

¹⁴⁸. Δεσποτίδου, ΕπίσκΕΔ Γ/2005, 563

στον προμηθευτή τη σχετική διαδικτυακή υπηρεσία, με αποτέλεσμα η δήλωση υπαναχώρησης να μπορεί να κοινοποιηθεί στον προμηθευτή και μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μέσω αποθήκευσης σχετικής δήλωσης του καταναλωτή στην ιστοσελίδα του προμηθευτή¹⁴⁹. Να σημειωθεί ότι πριν την τροποποίηση του νόμου με την ΚΥΑ Ζ1-629/2005, η υπαναχώρηση μπορούσε να ασκηθεί ατύπως.

Επίσης, στην Οδηγία 2002/65/EK και συνακόλουθα στο άρθρο 4^α, όπου προβλέπεται και εκεί άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο, γίνεται δεκτό, όπως αναλυτικότερα θα δούμε παρακάτω, ότι ο προβλεπόμενος τύπος εξυπηρετεί αποδεικτικούς σκοπούς. Η άποψη υπέρ του αποδεικτικού χαρακτήρα του προβλεπόμενου τύπου συνάδει και προς τον σκοπό της προστασίας του καταναλωτή, που διαπνέει ολόκληρο το άρθρο 4, ενώ αντίστροφα αν υποστηριχθεί ο συστατικός χαρακτήρας αυτό συνεπάγεται δυσχέραση της άσκησης της υπαναχώρησης, αποβαίνοντας τελικά σε βάρος του καταναλωτή¹⁵⁰.

Κατόπιν των ανωτέρω, μπορεί να υποστηριχθεί ότι και στις συμβάσεις από απόσταση είναι δυνατή η άσκηση της υπαναχώρησης άτυπα, αρκεί βέβαια να λάβει χώρα εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας.

3.3. Προθεσμία υπαναχώρησης – Ενημέρωση του καταναλωτή για το δικαίωμα υπαναχώρησης

Η Οδηγία 97/7/EK προβλέπει προθεσμία επτά εργάσιμων ημερών προκειμένου να υπαναχωρήσει ο καταναλωτής. Ωστόσο ο ν.2251/1994 περιέχει ευνοϊκότερη ρύθμιση για το θέμα αυτό. Έτσι σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 4 ο καταναλωτής δικαιούται να υπαναχωρήσει εντός δεκατεσσάρων (14) ημερών. Η προθεσμία αυτή αρχίζει προκειμένου για αγαθά από την ημερομηνία παραλαβής τους¹⁵¹, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι έχει ήδη προσηκόντως παρασχεθεί στον καταναλωτή η απαιτούμενη πληροφόρηση, και προκειμένου για υπηρεσίες από την ημερομηνία παραλαβής των εγγράφων που ενημερώνουν τον καταναλωτή ότι έχει συναφθεί η σύμβαση, δηλαδή ουσιαστικά από την λήψη των πληροφοριών της παρ.9 του άρθρου 4, που αναλύθηκαν παραπάνω.

Παράλληλα, ορίζεται και μία τρίμηνη προθεσμία υπαναχώρησης, η οποία λειτουργεί ως κύρωση σε περίπτωση πλημμελούς εκ μέρους του προμηθευτή εκπλήρωσης της υποχρέωσης ενημέρωσης του καταναλωτή μετά την κατάρτιση της σύμβασης. Ειδικότερα, σε

¹⁴⁹. Αλεξανδρίδου/Γιοβαννόπουλος (2008), 206.

¹⁵⁰. Δεσποτίδου, ΕπισκεΔ Γ/2005, 563.

¹⁵¹. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η έννοια της παραλαβής των αγαθών ερμηνεύεται διαφορετικά στα διάφορα κράτη μέλη. Έτσι υπάρχει προβληματισμός σχετικά με το πότε συντελείται η παραλαβή των αγαθών όταν για παράδειγμα, σε περίπτωση απουσίας του παραλήπτη, ο ταχυδρόμος αφήνει σημείωμα ότι έγινε προσπάθεια παράδοσης του αγαθού. Είναι λογικότερο να υποστηριχθεί ότι απαιτείται η φυσική παραλαβή του αγαθού και δεν αρκεί το σημείωμα. Βλ. Παπαντώνη, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 384 επ.

περίπτωση που ο προμηθευτής δεν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στην παρ.9 του άρθρου 4, δεν έχει δηλαδή παράσχει τις εκεί προβλεπόμενες πληροφορίες και με τον προσήκοντα τρόπο, η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης – τόσο επί αγαθών όσο και επί υπηρεσιών- ορίζεται τρίμηνη. Εφόσον, όμως, οι υποχρεώσεις αυτές εκπληρωθούν εντός της προθεσμίας των τριών μηνών, ο καταναλωτής μπορεί μέσα στις επόμενες δεκατέσσερις ημέρες να υπαναχωρήσει αναιτιολόγητα από τη σύμβαση. Η τρίμηνη, δηλαδή, προθεσμία μετατρέπεται εφεξής σε προθεσμία δεκατεσσάρων ημερών.

Να σημειωθεί ότι η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης είναι δυνατή και σύνηθες και πριν την έναρξη της προθεσμίας, πριν δηλαδή ο καταναλωτής λάβει το αγαθό ή ενημερωθεί για την συμφωνία προς λήψη της υπηρεσίας.

Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 4, ο καταναλωτής διαθέτει το αυτονόητο δικαίωμα να υπαναχωρεί από κάθε σύμβαση από απόσταση εάν παρέλθει η προθεσμία των τριάντα ημερών από τη διαβίβαση στον προμηθευτή της παραγγελίας, εντός της οποίας υποχρεούται αυτός, εκτός αντίθετης συμφωνίας, να εκπληρώσει την παροχή του, χωρίς ο προμηθευτής να την εκπληρώσει.

3.4. Συνέπειες άσκησης υπαναχώρησης

Η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης συνεπάγεται την απόσβεση των αμοιβαίων και ακόμα ανεκπλήρωτων υποχρεώσεων προς παροχή και την γέννηση αμοιβαίων αξιώσεων για επιστροφή των παροχών που έχουν ήδη εκπληρωθεί. Με την υπαναχώρηση δεν ανατρέπεται αναδρομικά η σύμβαση από απόσταση, αλλά επέρχεται απόσβεση των ανεκπλήρωτων παροχών για το μέλλον και γεννάται μια σχέση εκκαθάρισης για την αμοιβαία επιστροφή των παροχών που εκπληρώθηκαν, όπως γίνεται κατά κρατούσα πλέον άποψη δεκτό για την συμβατική υπαναχώρηση του ΑΚ¹⁵². Έτσι, τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό και συγκεκριμένα για αιτία που έληξε (ΑΚ 904 επ.).

Ο προμηθευτής είναι υποχρεωμένος να αποδώσει στον καταναλωτή ο,τιδήποτε αυτός του κατέβαλε ως αντάλλαγμα, για την πώληση ενός αγαθού ή την παροχή μιας υπηρεσίας από απόσταση, αντάλλαγμα το οποίο κατά κανόνα θα συνίσταται σε κάποιο χρηματικό ποσό. Μάλιστα, σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρου 4, ο προμηθευτής πρέπει να επιστρέψει στον καταναλωτή τα καταβληθέντα ποσά εντός 30 ημερών, προφανώς από την περιέλευση σ'αυτόν της δήλωσης υπαναχώρησης. Η αξίωση αυτή του καταναλωτή ισχύει παράλληλα με την αξίωση του σύμφωνα με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Ο καταναλωτής υποχρεούται να επιστρέψει το αγαθό στην αρχική του κατάσταση εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Ο ίδιος επιβαρύνεται με τα έξοδα επιστροφής των

¹⁵². Αλεξανδρίδου/Γιοβαννόπουλος (2008), 207.

αγαθών, αποκλείεται όμως η επιβάρυνση με πρόσθετες δαπάνες, όπως για παράδειγμα ποινική ρήτρα. Ο καταναλωτής φέρει καθ' όλη τη διάρκεια της προθεσμίας υπαναχώρησης το βάρος φύλαξης του πράγματος και της λήψης κάθε αναγκαίου μέτρου για τη διατήρηση του στην αρχική κατάσταση. Κατά συνέπεια, εάν το αντικείμενο της σύμβασης χαθεί, καταστραφεί ή χειροτερέψει ουσιωδώς από πταίσμα του καταναλωτή, αυτός δεν θα δικαιούται πλέον να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση. Αντίθετα, τον κίνδυνο της τυχαίας καταστροφής του πράγματος φέρει ο προμηθευτής¹⁵³.

Στην περίπτωση που η υπαναχώρηση αφορά σε σύμβαση παροχής υπηρεσίας αξίζει να σημειωθεί το εξής. Αν η οφειλόμενη υπηρεσία παρασχέθηκε από τον προμηθευτή πριν την εκπνοή της προθεσμίας άσκησης της υπαναχώρησης, στο μέτρο που λόγω της φύσης της η αυτούσια απόδοση της είναι αδύνατη, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι οφείλεται η αγοραία αξία της υπηρεσίας κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό. Ωστόσο κρίνεται ορθότερο στις περιπτώσεις αυτές να αποκλείεται η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης, ως αντικείμενη στα συναλλακτικά ήθη και την καλή πίστη. Κάτι τέτοιο εξάλλου είναι σύμφωνο και προς την διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 6 της Οδηγίας 97/7/EK, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται υπαναχώρηση για τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, η εκτέλεση των οποίων άρχισε, κατόπιν συμφωνίας του καταναλωτή, πριν από τη λήξη της προβλεπόμενης προθεσμίας¹⁵⁴.

Τέλος, στην περίπτωση που το τίμημα ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας καλύπτεται ολικά ή μερικά, από πίστωση χορηγούμενη στον καταναλωτή από τον προμηθευτή ή από τρίτον δυνάμει συμφωνίας μεταξύ του τρίτου και του προμηθευτή, εφόσον ο καταναλωτής ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης από τη σύμβαση, μπορεί να καταγγεληθεί κατά τις διατάξεις του ΑΚ και η σύμβαση πίστωσης χωρίς καταβολή αποζημίωσης (α.4 παρ.11). Η παροχή της δυνατότητας αυτής είναι ιδιαίτερα σημαντική για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών στις συμβάσεις που συνάπτονται μέσω διαδικτύου στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου¹⁵⁵.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπ' αριθμόν C-489/2007 απόφαση του ΔΕΚ¹⁵⁶ η οποία ασχολείται με το ζήτημα της δυνατότητας του προμηθευτή να ζητήσει αποζημίωση από τον καταναλωτή για τη χρήση ενός αγαθού, στην περίπτωση που ο τελευταίος υπαναχωρήσει εμπρόθεσμα στο πλαίσιο μιας εξ αποστάσεως σύμβασης. Το ΔΕΚ έκρινε ως ασύμβατες με το κοινοτικό δίκαιο εθνικές ρυθμίσεις που επιβάλλουν στον καταναλωτή γενική υποχρέωση αποζημίωσης για τη χρήση του αγαθού κατά τη διάρκεια της προβλεπόμενης από το εθνικό δίκαιο περιόδου υπαναχώρησης. Κάτι τέτοιο θα στερούσε μεταξύ άλλων τον καταναλωτή να κάνει ελεύθερη χρήση της προθεσμίας εξέτασης που του παρέχει η σχετική διάταξη της

153. Δεσποτίδου, ΕπισκεΔ Γ/2005, 563· Παπαϊωάννου, ΔΕΕ 2/2003, 153.

154. Δεσποτίδου, ΕπισκεΔ Γ/2005, 563.

155. Μακρή, Η προστασία του καταναλωτή στα πλαίσια του ηλεκτρονικού εμπορίου μετά τη μεταφορά των Οδηγιών 97/7/EK και 2000/31/EK στο ελληνικό δίκαιο, ΔΕΕ 8-9/2004, 882.

156. Αποφ. 3.9.2009, υποθ. C-489/2007, Kruger, ΔΕΕ 11/2009, 1253.

Οδηγίας (άρθρο 6). Συνεπώς ο καταναλωτής κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής έχει την δυνατότητα να κάνει χρήση του αγαθού στο πλαίσιο του συγκεκριμένου σκοπού που εξυπηρετεί το προβλεφθέν δικαίωμα υπαναχώρησης, δηλαδή να έχει τον απαιτούμενο χρόνο προκειμένου να εξετάσει το αγαθό ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που θα έκανε αν βρισκόταν μέσα σε ένα εμπορικό κατάστημα.

Εντούτοις, η παραπάνω γενική απαγόρευση δεν αποκλείει την επιβολή υποχρεώσεως καταβολής αποζημιώσεως εκ μέρους του καταναλωτή για τη χρήση του αγαθού, στην υποθετική περίπτωση που ο τελευταίος χρησιμοποιήσει το εν λόγω αγαθό κατά τρόπο μη συνάδοντα προς τις αρχές του αστικού δικαίου, όπως αυτές της καλής πίστεως ή του αδικαιολόγητου πλουτισμού, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται ο σκοπός της εν λόγω Οδηγίας και ιδίως η χρησιμότητα και η αποκλειστικότητα του δικαιώματος υπαναχώρησεως, στοιχείο που εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει. Συνεπώς ο προμηθευτής μπορεί να ζητήσει αποζημίωση στις περιπτώσεις που διαπιστωθεί χρήση του αγαθού κατά τη διάρκεια της προθεσμίας υπαναχώρησης, πέρα από εκείνη που εξυπηρετεί τις ανάγκες ενεργοποίησης του σχετικού δικαιώματος, εφόσον βέβαια εκείνος μπορέσει να αποδείξει – φέροντας το βάρος απόδειξης- ότι η χρήση εκφεύγει των σχετικών ορίων και αίρει τη χρησιμότητα του πράγματος ή την εμπορική του αξία¹⁵⁷.

3.5. Παραίτηση από το δικαίωμα υπαναχώρησης

Παραίτηση του καταναλωτή από το δικαίωμα υπαναχώρησης ή περιορισμός της άσκησης του δεν επιτρέπεται. Εννοείται βέβαια η εκ των προτέρων, δηλαδή η πριν από την εκπνοή της προθεσμίας, παραίτηση. Διότι η μη άσκηση του δικαιώματος εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας είναι φυσικά δυνατή και επιφέρει την απόσβεση του δικαιώματος. Αυτό έχει ως συνέπεια ο καταναλωτής να φέρει πλέον τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις οποιουδήποτε κοινού αντισυμβαλλομένου του προμηθευτή.

Ανατροπή της σύμβασης από τον καταναλωτή θα είναι εφεξής δυνατή μόνο με βάση τις γενικές διατάξεις του ΑΚ (π.χ ακύρωση λόγω πλάνης, υπαναχώρηση σύμφωνα με το ΑΚ 382) εφόσον βέβαια πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής τους.

157. Μπώλος, Αποζημίωση χρήσης σε σύμβαση από απόσταση - Σημείωση επί της C-489/2007 υπόθεσης του ΔΕΚ, ΔΕΕ 11/2009, 1253.

II. Συμβάσεις από απόσταση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (Οδηγία 2002/65/ΕΚ, άρθρο 4^α ν. 2251/94)

1. Στόχοι της Οδηγίας 2002/65/ΕΚ

Σύμφωνα με τα άρθρα 95 παρ. 3 και 153 της ΕΚ, στόχος, στα πλαίσια της εγκαθίδρυσης της εσωτερικής αγοράς, είναι να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την επίτευξη του μέγιστου δυνατού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή.

Ειδικά στον χώρο των χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών, λόγω των ειδικών τους χαρακτηριστικών, της πολυμορφίας τους, της πολυπλοκότητας τους και της διαρκούς διεύρυνσης του φάσματος τους, καθώς και της εμφανώς ασθενούς θέσης σε σχέση με τον προμηθευτή, στην οποία βρίσκεται ο ευρωπαίος καταναλωτής χρηματοοικονομικών προϊόντων, είναι αναγκαία η εξασφάλιση ειδικών όρων συναλλαγής, ούτως ώστε, ο καταναλωτής – επενδυτής, αφ' ενός να έχει εύκολη πρόσβαση σε οποιονδήποτε προμηθευτή προϊόντων ή παροχέα υπηρεσιών και αφ' ετέρου να τυγχάνει τέτοιας προστασίας, η οποία να εξασφαλίζει την ταχεία και δίκαιη αντιμετώπιση του στις διασυννοριακές συναλλαγές¹⁵⁸.

Η παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση έχει γνωρίσει μεγάλη άνθηση στην εποχή μας. Σε αυτό έχουν συντελέσει αποφασιστικά τόσο η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας και της πληροφορικής και της γενικευμένης χρήσης των υπηρεσιών του Διαδικτύου όσο και το γεγονός ότι οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, λόγω του άυλου χαρακτήρα τους, προσφέρονται για την εξ αποστάσεως παροχή, με πώληση ή άλλους τρόπους. Οι συναλλαγές αυτές ωστόσο εμπερικλείουν σημαντικούς κινδύνους για τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών.

Οι καταναλωτές βρίσκονται σε κατάσταση διαπραγματευτικής μειονεξίας έναντι των προμηθευτών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Η μειονεξία αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην οργανωτική και οικονομική ανωτερότητα των προμηθευτών σε συνδυασμό με το εν γένει γνωσιολογικό τους προβάδισμα. Από την άλλη πλευρά η έλλειψη εξοικείωσης του μέσου καταναλωτή με τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές επιτείνει το προβάδισμα αυτό. Την συναλλακτική ανισότητα μεταξύ των μερών επιτείνει ακόμα περισσότερο το γεγονός ότι η διαπραγμάτευση όσο και η παροχή των υπηρεσιών αυτών διενεργούνται από απόσταση, δηλαδή χωρίς να υπάρχει προσωπική επαφή του καταναλωτή με τον προμηθευτή και ιδίως με το αντικείμενο της συναλλαγής. Ως εκ τούτου, ο καταναλωτής στερείται τη δυνατότητα προσεκτικής και ενδελεχούς εκ των προτέρων εξέτασης της προσφερόμενης χρηματοοικονομικής υπηρεσίας καθώς και πραγματικής σύγκρισης της με άλλες ομοειδείς

¹⁵⁸. Κουτσούμπας, Προστασία καταναλωτή στην εξ αποστάσεων εμπορεία χρηματοοικονομικών προϊόντων σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό και Εθνικό Δίκαιο, ΧρίΔ Ε/2005, 953.

υπηρεσίες, του ίδιου ή άλλου προμηθευτή, ώστε να μπορεί να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά της και να επιλέξει συνειδητά¹⁵⁹.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η θέσπιση ειδικού νομοθετικού πλαισίου, καταρχήν σε κοινοτικό και στη συνέχεια σε εθνικό επίπεδο, για την προστασία των καταναλωτών που καταρτίζουν συμβάσεις χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση κρίθηκε επιβεβλημένη. Σκοπός των ειδικών προστατευτικών ρυθμίσεων, που αναλύονται στη συνέχεια, είναι να εδραιωθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στην αξιοπιστία των χρησιμοποιούμενων τεχνικών μέσων, να διασφαλιστεί η διαφάνεια των σχετικών συναλλαγών και ως εκ τούτου να αμβλυνθεί η συναλλακτική ανισότητα μεταξύ των μερών. Η παροχή δικαιώματος υπαναχώρησης αποτελεί την βασική προστατευτική ρύθμιση για τους καταναλωτές.

Σε κοινοτικό επίπεδο θεσπίστηκε η Οδηγία 2002/65/EK για την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών προϊόντων¹⁶⁰.

2. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας στο άρθρο 4^α του νόμου 2251/1994

Η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2002/65/EK πραγματοποιήθηκε με την ΚΥΑ Ζ1 629/2005¹⁶¹ με την οποία προστέθηκε στον νόμο 2251/1994 το άρθρο 4^α για την εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Έτσι, ρητά πλέον εξαιρείται από τη ρύθμιση του άρθρου 4 η εξ αποστάσεως παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Σύμφωνα με το ορισμό που δίδεται στο άρθρο 4^α του νόμου, σύμβαση από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών είναι κάθε σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, η οποία συνάπτεται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή, χωρίς την ταυτόχρονη φυσική παρουσία τους, στο πλαίσιο συστήματος εξ αποστάσεως πώλησης ή παροχής υπηρεσιών που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος χρησιμοποιεί αποκλειστικά, για τη σύμβαση αυτή, ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας εξ αποστάσεως, μέχρι και τη στιγμή σύναψης της σύμβασης. Όπως είναι φανερό, ο ορισμός αυτός ομοιάζει προς τον ορισμό του άρθρου 4 για τις συμβάσεις από απόσταση, γι' αυτό και οι ιδιαίτερες συνθήκες και οι προϋποθέσεις σύναψης των εξ αποστάσεως συμβάσεων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών συμπίπτουν απόλυτα με τις συνθήκες υπό τις οποίες συνάπτονται οι κοινές συμβάσεις από απόσταση, οι οποίες αναλύθηκαν παραπάνω.

Η διαφορά βεβαίως έγκειται στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής, αφού αυτό περιλαμβάνει μόνο χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Ως χρηματοοικονομική υπηρεσία νοείται

159. Αλεξανδρίδου/Δεσποτίδου (2008), 271 επ.

160. Οδηγία 2002/65/EK της 23^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές, ΕΕ 9.10.2002 L. 271/16.

161. ΦΕΚ/Β/720/30.5.2005.

κάθε υπηρεσία τραπεζικής, πιστωτικής, ασφαλιστικής ή επενδυτικής φύσης ή υπηρεσία σχετικά με ατομικές συντάξεις ή πληρωμές. Κοινό χαρακτηριστικό των υπηρεσιών αυτό αποτελεί η ιδιαίτερη νομική τους φύση, και ειδικά ο άυλος χαρακτήρας τους, η περιπλοκότητα τους καθώς και η σπουδαιότητα των δεσμεύσεων και των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να συνεπάγονται για τους καταναλωτές¹⁶².

Παραδείγματα συμβάσεων από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών αποτελούν οι συμβάσεις χορήγησης πιστωτικής κάρτας μέσω τηλεφώνου, οι συμβάσεις παροχής χρηματοοικονομικών πληροφοριών, οι αγοραπωλησίες μετοχών καθώς και άλλες τραπεζικές συναλλαγές μέσω Διαδικτύου όπως κινήσεις κεφαλαίων, διεξαγωγές πληρωμών, ενημέρωση λογαριασμών.

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι οι διατάξεις του άρθρου 4^α εφαρμόζονται στην αρχική συμφωνία, για παράδειγμα στην σύμβαση έκδοσης πιστωτικής κάρτας, και όχι στις μεμονωμένες πράξεις που θα διεξαχθούν στο πλαίσιο της αρχικής συμφωνίας (π.χ. στις επιμέρους αναλήψεις, πληρωμές κλπ.).

]

3. Πληροφόρηση του καταναλωτή

Η Οδηγία 2002/65/EK θεσπίζει για την προστασία του καταναλωτή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση την υποχρέωση αναλυτικής προσυμβατικής ενημέρωσης του εκ μέρους του προμηθευτή των υπηρεσιών αυτών προκειμένου ο καταναλωτής να διαμορφώσει μια σαφή εικόνα της συναλλαγής που πρόκειται να πραγματοποιήσει. Ο έλληνας νομοθέτης θέσπισε αντίστοιχο πλαίσιο προστασίας, μεταφέροντας σχεδόν αυτολεξεί τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας. Ειδικότερα, καταρχάς θεσπίζεται υποχρέωση προσυμβατικής πληροφόρησης με βάση την παρ. 3 του άρθρου 4^α.

Οι πληροφορίες αυτές αφορούν στην ταυτότητα και στην κύρια δραστηριότητα του προμηθευτή καθώς και στην διεύθυνση στην οποία είναι εγκατεστημένος. Αν ο προμηθευτής έχει αντιπρόσωπο στον τόπο συνήθους διαμονής του λήπτη, θα πρέπει να παρέχονται και τα στοιχεία του αντιπροσώπου αυτού¹⁶³. Η καταχώρηση του προμηθευτή σε κάποιο εμπορικό ή αντίστοιχο δημόσιο μητρώο συνιστά ένα πρόσθετο αδιαμφισβήτητο στοιχείο, μέσω του οποίου είναι δυνατό να διαπιστωθεί η επαγγελματική του ύπαρξη καθώς και η ακρίβεια των δηλώσεων του. Για το λόγο αυτό, η γνωστοποίηση στον καταναλωτή του αριθμού καταχώρησης στο ως άνω μητρώο είναι υποχρεωτική για τον προμηθευτή. Τέλος, όταν η δραστηριότητα του υπόκειται σε καθεστώς έγκρισης, ο προμηθευτής οφείλει να ανακοινώνει στον καταναλωτή τα στοιχεία της αρμόδιας εποπτεύουσας αρχής (π.χ της Τράπεζας της Ελλάδος).

¹⁶². Αλεξανδρίδου/Δεσποτίδου (2008), 263.

¹⁶³. Αλεξανδρίδου/Δεσποτίδου (2008), 275 επ· Κουτσούμπας, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 1423 επ.

Κατά δεύτερο λόγο ο προμηθευτής υποχρεούται να ενημερώσει τον καταναλωτή για τα κύρια χαρακτηριστικά της χρηματοοικονομικής υπηρεσίας την οποία προτείνει προς τον καταναλωτή, για τα χαρακτηριστικά δηλαδή εκείνα τα οποία είναι κρίσιμα για τη διαμόρφωση της δικαιοπρακτικής βούλησης του. Επίσης οφείλει να τον ενημερώσει για το συνολικό τίμημα που θα επωμιστεί για την παροχή της συγκεκριμένης υπηρεσίας μαζί με όλα τα έξοδα, τέλη, επιβαρύνσεις, δαπάνες και φόρους. Αν η προσφερόμενη υπηρεσία ή προϊόν συνδέεται με κινδύνους και με ειδικές μορφές επενδυτικών μέσων, οι οποίες ενέχουν κινδύνους λόγω διακυμάνσεων αγορών κλπ, τότε ο προμηθευτής οφείλει να το γνωρίσει στον καταναλωτή, παρέχοντας κάθε δυνατή διευκρίνιση. Ακόμα πρέπει να παρασχεθούν στον καταναλωτή πληροφορίες αναφορικά με την υπό διαπραγμάτευση σύμβαση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση¹⁶⁴.

Τέλος, ο προμηθευτής οφείλει καταρχήν να πληροφορήσει τον καταναλωτή ως προς την ύπαρξη ή μη δικαιώματος αναιτιολόγητης υπαναχώρησης του από τη σύμβαση που προτίθεται να καταρτίσει. Ο καταναλωτής θα πρέπει να γνωρίζει ήδη κατά το προκαταρκτικό στάδιο τις εξαιρετικές περιπτώσεις στις οποίες η άσκηση του δικαιώματος αυτού αποκλείεται, προκειμένου να διαμορφώσει ανάλογα τη δικαιοπρακτική του απόφαση.

Σε περίπτωση που ο καταναλωτής έχει δικαίωμα υπαναχώρησης, θα πρέπει να ενημερωθεί για την προθεσμία, τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες άσκησης ή μη του δικαιώματος αυτού. Επίσης θα πρέπει να παρασχεθούν στον καταναλωτή λεπτομερείς οδηγίες για τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης και ιδίως υπόδειγμα δήλωσης υπαναχώρησης, όπου θα αναγράφεται και η διεύθυνση αντικλήτου του προμηθευτή για την αποστολή της εν λόγω δήλωσης.

Ο προμηθευτής οφείλει να ενημερώσει κατά τρόπο σαφή και κατανοητό τον καταναλωτή για όλα τα προαναφερόμενα στοιχεία χρησιμοποιώντας κάποιο τεχνικό μέσο επικοινωνίας από απόσταση και κατά κανόνα αυτό που ο καταναλωτής επέλεξε για την επικοινωνία του με αυτόν. Συνεπώς, δεν απαιτείται τήρηση συγκεκριμένου τύπου¹⁶⁵. Σε περίπτωση πλημμελούς ή ελλιπούς ενημέρωσης για τα παραπάνω στοιχεία δημιουργείται σχετική ακυρότητα της συμβάσεως.

Στη συνέχεια, προβλέπεται ένα δεύτερο στάδιο ενημέρωσης του καταναλωτή, το οποίο περιλαμβάνει όλους τους όρους τη σύμβασης καθώς και όλες τις πληροφορίες που προαναφέρθηκαν, και πρέπει να παρέχεται πριν από την συμβατική δέσμευση του καταναλωτή. Η βασική διαφορά με το προηγούμενο στάδιο έγκειται στον τύπο της

164. Ο προμηθευτής οφείλει επίσης να ενημερώσει τον καταναλωτή για την τυχόν ύπαρξη εξωδικαστικών μηχανισμών επίλυσης των διαφορών, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, καθώς και για την ύπαρξη ή μη κεφαλαίων εγγύησης για την παροχή αποζημιώσεων για περιπτώσεις οι οποίες δεν καλύπτονται από το σύστημα εγγύησης καταθέσεων και αποζημιώσεων των επενδυτών.

165. Αλεξανδρίδου/Δεσποτίδου (2008), 275.

πληροφόρησης αφού σ' αυτό απαιτείται παροχή των πληροφοριών γραπτώς ή με άλλο σταθερό μέσο, στο οποίο ο καταναλωτής έχει πρόσβαση.

4. Το δικαίωμα υπαναχώρησης

4.1. Προθεσμία υπαναχώρησης και χρονικό σημείο έναρξης της

Όπως και στις συμβάσεις από απόσταση γενικότερα έτσι και στις συμβάσεις από απόσταση χρηματοοικονομικών προϊόντων ειδικότερα παρέχεται στον καταναλωτή η δυνατότητα να αποδεσμευτεί μονομερώς από τη σύμβαση, εντός ορισμένης προθεσμίας, χωρίς να καταβάλει αποζημίωση και χωρίς να αναφέρει οποιαδήποτε αιτιολογία.

Στις εν λόγω συμβάσεις η αναγνώριση δικαιώματος υπαναχώρησης δικαιολογείται από τη διαπίστωση ότι στις συμβάσεις αυτές ο καταναλωτής αποφασίζει να δεσμευτεί υπό όρους πρόδηλης διαπραγματευτικής μειονεξίας, που εμποδίζουν το σχηματισμό συνειδητής και τεκμηριωμένης βούλησης και θέτουν σε κίνδυνο τη δικαιοπρακτική του αυτοδιάθεση. Οι ιδιαίτερες συνθήκες σύναψης των παραπάνω συμβάσεων σε συνδυασμό με τα σύνθετα χαρακτηριστικά και τις εκτεταμένες οικονομικές συνέπειες των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, καθιστούν αναγκαία την παροχή βραχύχρονης ευχέρειας στον καταναλωτή να επανεξετάσει την σκοπιμότητα της συμβατικής του δέσμευσης και να αποστεί από αυτήν, εφόσον το επιθυμεί¹⁶⁶.

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 4^α του νόμου 2251/1994 ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει αναίτιολογήτως εντός 14 ημερολογιακών ημερών. Ειδικά εφόσον πρόκειται για ασφαλίσεις ζωής ή ατομικές συνταξιοδοτικές παροχές μέσω Διαδικτύου, προβλέπεται προθεσμία 30 ημερολογιακών ημερών. Γενικώς, η προθεσμία υπαναχώρησης αρχίζει από την ημέρα σύναψης της σύμβασης. Δεδομένων των χαρακτηριστικών της συναλλαγής μέσω Διαδικτύου, είναι ορθότερο να δεχθούμε ότι η προθεσμία στις περιπτώσεις αυτές, δεν μπορεί να ξεκινήσει, πριν ο καταναλωτής λάβει ηλεκτρονικά τη βεβαίωση του προμηθευτή για τη σύναψη της συμφωνίας¹⁶⁷. Ειδικά στην περίπτωση των ασφαλίσεων ζωής, η εν λόγω προθεσμία αρχίζει από την ημέρα που ο καταναλωτής πληροφορήθηκε τη σύναψη της σύμβασης.

Σε περίπτωση ωστόσο που ο καταναλωτής παρέλαβε τους συμβατικούς όρους και τις πληροφορίες σύμφωνα με την παρ. 5 του παρόντος άρθρου σε ημερομηνία μεταγενέστερη της ημέρας σύναψης της σύμβασης, τότε η προθεσμία υπαναχώρησης αρχίζει από τη μεταγενέστερη αυτή ημερομηνία.

Η αποδέσμευση του καταναλωτή από τη χρηματοοικονομική συμφωνία μέσω Διαδικτύου εντός της προθεσμίας υπαναχώρησης, δεν προϋποθέτει την επίκληση οποιουδήποτε λόγου.

¹⁶⁶. Αλεξανδρίδου/Δεσποτίδου (2008), 297 επ.

¹⁶⁷. Λιναρίτης (2005), 388.

Η δήλωση υπαναχώρησης διαπλάσσεται καταρχήν ως μονομερής, ανατιολόγητη, απευθυντέα δικαιοπρακτική δήλωση του καταναλωτή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τον προμηθευτή. Ο καταναλωτής ασκεί το δικαίωμα αυτό σύμφωνα με τις οδηγίες που του έχουν δοθεί. Σύμφωνα με την παρ. 6, εδ. γ του άρθρου 4^α η δήλωση υπαναχώρησης ασκείται εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο το οποίο τίθεται στη διάθεση του αποδέκτη και στο οποίο αυτός έχει πρόσβαση. Οι ανωτέρω διατάξεις είναι ορθότερο να θεωρηθεί ότι δεν θέτουν τυπικές προϋποθέσεις του κύρους της δήλωσης υπαναχώρησης. Σκοπός του κοινοτικού νομοθέτη είναι να υπογραμμίσει τη σημασία των οδηγιών του προμηθευτή για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης. Τυχόν απόκλιση του καταναλωτή από τις οδηγίες αυτές δεν θα θίγει το κύρος της υπαναχώρησης.

Η υποχρέωση διατύπωσης σε έγγραφο ή άλλο σταθερό μέσο εξυπηρετεί αποδεικτικούς σκοπούς. Τυχόν μη πλήρωση του τύπου αυτού δεν θα καθιστά άκυρη τη δήλωση υπαναχώρησης, αλλά θα επιβαρύνει τον καταναλωτή με το βάρος της απόδειξης της περιέλευσης της δήλωσης του στον προμηθευτή¹⁶⁸.

4.2. Η ιδιαιτερότητα ως προς το χρονικό σημείο εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των μερών

Στις υπό εξέταση συμβάσεις υπάρχει μια ιδιαιτερότητα σχετικά με το εκτελεστό των υποχρεώσεων των μερών ενόσω διαρκεί η προθεσμία υπαναχώρησης.

Σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 4^α του νόμου, η εκπλήρωση της σύμβασης χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση αρχίζει μόνο μετά από γραπτή δήλωση του καταναλωτή, με την οποία παρέχεται η σχετική συναίνεση του. Επίσης η παράγραφος 3 του άρθρου 7 της Οδηγίας ρητά συσχετίζει τα αποτελέσματα της υπαναχώρησης με την τυχόν δήλωση βούλησης του καταναλωτή για άμεση εκτέλεση της χρηματοοικονομικής συμφωνίας, μεσοσύσης της προθεσμίας υπαναχώρησης.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι οι εκατέρωθεν αναληφθείσες υποχρεώσεις εκπληρώνονται μόλις παρέλθει άπρακτη η προθεσμία υπαναχώρησης. Κατ'εξαίρεση, η εκπλήρωση τους μπορεί και πρέπει να αρχίσει πριν την εκπνοή της προθεσμίας υπαναχώρησης μόνο μετά από γραπτή δήλωση του καταναλωτή. Αυτό σημαίνει ότι κατά τη διάρκεια της προθεσμίας υπαναχώρησης η υποχρέωση εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων του προμηθευτή αναστέλλεται, μέχρις ότου περιέλθει σ'αυτόν γραπτή δήλωση του καταναλωτή ότι συναινεί στην άμεση εκτέλεση της σύμβασης. Αυτή η υποχρεωτική αναστολή ίσως αποσκοπεί στην ψυχραιμότερη αξιολόγηση της σκοπιμότητας άσκησης ή μη του δικαιώματος υπαναχώρησης του καταναλωτή. Δηλαδή, αξιολογείται ότι η εκπλήρωση της

168. Λιναρίτης (2005), 386.

κύριας παροχής του προμηθευτή ενδέχεται να δεσμεύσει ψυχολογικά τον καταναλωτή, ώστε να επηρεάσει τη βούληση του για μη άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης¹⁶⁹.

4.3. Συνέπειες ασκήσεως του δικαιώματος υπαναχώρησης

Με την νομότυπη άσκηση του δικαιώματος ανααιτιολόγητης υπαναχώρησης του καταναλωτή, οι αμοιβαίες υποχρεώσεις των μερών προς παροχή αποσβήνονται, οι δε εκπληρωθείσες παροχές αναζητούνται με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Σύμφωνα με την παρ. 7 του νόμου, ο καταναλωτής υποχρεούται να επιστρέψει στον προμηθευτή, το ταχύτερο δυνατό και το αργότερο εντός 30 ημερολογιακών ημερών, από την ημέρα αποστολής της δήλωσης υπαναχώρησης, κάθε χρηματικό ποσό ή πράγμα (π.χ. μέσο πληρωμής) που έλαβε από αυτόν. Αντίστοιχα, προβλέπεται και η υποχρέωση του προμηθευτή να επιστρέψει στον καταναλωτή το αργότερο εντός 30 ημερών από την ημερομηνία λήψης της σύμβασης, όλα τα ποσά που έχει λάβει από αυτόν στο πλαίσιο της χρηματοοικονομικής σύμβασης.

Ειδικότερα, όσον αφορά την αξίωση απόδοσης της αξίας της ήδη παρασχεθείσας χρηματοοικονομικής υπηρεσίας ισχύουν τα εξής. Ο καταναλωτής υποχρεούται να καταβάλει αντάλλαγμα για τη χρηματοοικονομική υπηρεσία που του έχει ήδη παράσχει ο προμηθευτής μόνο αν συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις, ήτοι: α) Να έχει παρασχεθεί η προσήκουσα προσυμβατική διαφώτιση του καταναλωτή, τόσο για την εν λόγω υποχρέωση απόδοσης, όσο και τη μέθοδο υπολογισμού του ύψους του αποδοτέου πλουτισμού και β) Να υφίσταται δήλωση βούλησης του καταναλωτή για άμεση εκτέλεση της χρηματοοικονομικής σύμβασης μέσω Διαδικτύου, πριν από την πάροδο της προθεσμίας υπαναχώρησης. Κατά συνέπεια, τυχόν πλημμελής προσυμβατική διαφώτιση εκ μέρους του προμηθευτή ως προς το συγκεκριμένο θέμα ή τυχόν έλλειψη της δήλωσης βούλησης του καταναλωτή για άμεση εκτέλεση της συμφωνίας θα αποστερεί τον προμηθευτή από την ανωτέρω αξίωση.

4.4. Εξαιρέσεις από το δικαίωμα υπαναχώρησης

Η Οδηγία 2002/65/EK εισάγει υποχρεωτική εξαίρεση για ορισμένα είδη συμβάσεων και προαιρετική εξαίρεση για κάποια άλλα από το δικαίωμα υπαναχώρησης. Ωστόσο στο άρθρο 4^α του νόμου, προβλέπονται μόνο οι υποχρεωτικές εξαιρέσεις της Οδηγίας και όχι οι προαιρετικά προβλεπόμενες που αναφέρονται σε αυτήν.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 6, παρ.2 του άρθρου 4^α, το δικαίωμα υπαναχώρησης δεν εφαρμόζεται σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες η τιμή των οποίων εξαρτάται από διακυμάνσεις της κεφαλαιαγοράς, επί των οποίων ο προμηθευτής δεν έχει

¹⁶⁹. Λιναρίτης (2005), 382.

καμία επίδραση και μπορεί να επέλθουν κατά τη διάρκεια της προθεσμίας υπαναχώρησης. Ειδοποιό χαρακτηριστικό της κατηγορίας αυτής συμβάσεων είναι η ανάληψη επενδυτικού κινδύνου οργανωμένης αγοράς από τον καταναλωτή¹⁷⁰. Με τις συμβάσεις αυτές επέρχονται οικονομικά αποτελέσματα στην περιουσιακή σφαίρα του καταναλωτή, τα οποία εξαρτώνται από τις άγνωστες εκ των προτέρων διακυμάνσεις των χρηματοοικονομικών αγορών. Η έκταση των εν λόγω αποτελεσμάτων μεταβάλλεται συνεχώς, μεσούσης της προθεσμίας υπαναχώρησης, αναλόγως των προαναφερθεισών διακυμάνσεων. Έτσι είναι πολύ πιθανό η απόφαση του καταναλωτή για το αν θα ασκήσει ή όχι το δικαίωμα υπαναχώρησης από τις συμβάσεις αυτές να εξαρτηθεί από το κατά πόσο οι συγκεκριμένες συμβάσεις – λόγω της διακύμανσης των αγορών εντός της προθεσμίας υπαναχώρησης – έχουν αποφέρει κέρδος ή ζημία στην περιουσία του. Συνεπώς, με το τρόπο αυτό διευκολύνεται η αποδέσμευση του καταναλωτή από συμφωνίες που απέβησαν ζημιογόνες για τον ίδιο, εξαιτίας επιγενόμενων περιστατικών της σύναψης τους. Επομένως, η δυνατότητα υπαναχώρησης ευρίσκεται σε δυσαρμονία με τις επιταγές της καλής πίστης.

Στη συνέχεια, δικαίωμα υπαναχώρησης δεν παρέχεται, σε ασφαλιστήρια συμβόλαια ταξιδιών και αποσκευών ή παρόμοια βραχυπρόθεσμα ασφαλιστήρια συμβόλαια με διάρκεια μικρότερη του ενός μηνός. Εδώ εμπίπτουν οι μέσω Διαδικτύου ασφαλίσεις ταξιδιών και μεταφερόμενων αποσκευών. Οι συμβάσεις αυτές συνήθως συνάπτονται ως παρεπόμενες συμφωνίες των κυρίων συμβάσεων ταξιδιού ή μεταφοράς, κατεχοχόν με την διαμεσολάβηση του προμηθευτή των προαναφερθεισών υπηρεσιών μέσω Διαδικτύου. Ως κύριο επιχείρημα για την δικαιολόγηση της εξαίρεσης αυτής φέρεται η υπέρμετρη επιβάρυνση του προμηθευτή, σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης του καταναλωτή, λόγω χρονικής αδυναμίας διάθεσης των ταξιδιωτικών, μεταφορικών υπηρεσιών του προς άλλο πρόσωπο. Υποστηρίζεται ωστόσο ότι η αδιάκριτη εξαίρεση των συμβάσεων αυτών από το δικαίωμα υπαναχώρησης δεν είναι ορθή. Σύμφωνα με την άποψη αυτή η σχετική επιβάρυνση του προμηθευτή δεν είναι πάντα υπέρμετρη αφού είναι πολύ πιθανό η ταξιδιωτική ή μεταφορική σύμβαση, αν και είναι βραχυπρόθεσμης διάρκειας, να καταρτίζεται αρκετό χρόνο πριν από την εκτέλεση της παροχής του προμηθευτή. Έτσι θα έπρεπε να υφίσταται περιθώριο αναγνώρισης δικαιώματος υπαναχώρησης του καταναλωτή και στις συμβάσεις αυτές¹⁷¹.

Τρίτη κατηγορία συμβάσεων στις οποίες αποκλείεται η άσκηση δικαιώματος υπαναχώρησης αποτελούν οι συμβάσεις χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίες έχουν εκπληρωθεί πλήρως, κατόπιν ρητής αίτησης του καταναλωτή, προτού ο καταναλωτής ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης. Στη περίπτωση αυτή οι προϋποθέσεις είναι οι εξής: Τόσο ο προμηθευτής όσο και ο καταναλωτής θα πρέπει να έχουν εκπληρώσει το σύνολο των συμβατικών τους υποχρεώσεων προσηκόντως. Κάτι τέτοιο είναι πιο πιθανό σε

170. Λιναρίτης (2005), 361.

171. Λιναρίτης (2005), 366.

χρηματοοικονομικές συμφωνίες που εκτελούνται στιγμιαία (για παράδειγμα στις εντολές ανάληψης ή πληρωμής) παρά σε διαρκείς χρηματοοικονομικές συμφωνίες (π.χ. ασφάλισης) όπου οι παροχές εκτελούνται κατά την διάρκεια ισχύος των συμφωνιών αυτών, που είναι συνήθως μακρότερη από τη σύντομη προθεσμία της υπαναχώρησης. Απαιτείται ρητή αίτηση του καταναλωτή για εκτέλεση της σύμβασης πριν παρέλθει η προθεσμία υπαναχώρησης. Με τη δήλωση αυτή ο καταναλωτής σπεύδει να οριστικοποιήσει την απόφαση του να δεσμευτεί, παραιτούμενος ουσιαστικά από τη δυνατότητα επαναξιολόγησης της δικαιοπρακτικής του απόφασης. Να σημειωθεί ότι η εν λόγω αίτηση δεν χρειάζεται να περιβληθεί κάποιον ιδιαίτερο τύπο. Μπορεί να διατυπωθεί προφορικά ή γραπτά, αρκεί να καθίσταται σαφής η βούληση του καταναλωτή για άμεση εκτέλεση της σύμβασης¹⁷².

Από την άλλη πλευρά, ενώ στην Οδηγία οι χρηματοοικονομικές συμβάσεις στεγαστικής και ενυπόθηκης πίστης καθώς και οι δηλώσεις καταναλωτών στο πλαίσιο συμβάσεων παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση, οι οποίες συνάπτονται με τη σύμπραξη δημόσιου λειτουργού, ανήκουν στις προαιρετικά εξαιρούμενες συμβάσεις από την παροχή δικαιώματος υπαναχώρησης στη χώρα μας εμπίπτουν κανονικά στην προστατευτική ρύθμιση του άρθρου 4^α.

Επισημαίνεται ότι το περιεχόμενο της Οδηγίας είναι αναγκαστικού δικαίου και ως εκ τούτου δεν χωρεί παραίτηση του καταναλωτή από τα δικαιώματα τα οποία του παρέχονται μέσω αυτής. Τέλος, η Οδηγία 2002/65/EK είναι νομοθετικό μέτρο πλήρους εναρμόνισης σε σχέση με το κανονιστικό της περιεχόμενο, που εκφράζει την απόλυτη απόφαση του Ευρωπαϊκού Νομοθέτη για την εγκαθίδρυση ενιαίας αγοράς χρηματοοικονομικών προϊόντων¹⁷³.

III. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

Στη σημερινή εποχή έχουν εμφανισθεί νέοι τρόποι κατάρτισης των παραδοσιακών συμβάσεων. Σε αυτό έχει συμβάλλει και η εμφάνιση τεχνικών μέσων επικοινωνίας, όπως για παράδειγμα του διαδικτύου, στο οποίο εκ των πραγμάτων είναι φυσιολογική η έλλειψη της φυσικής παρουσίας των συμβαλλομένων στον ίδιο χώρο κατά την κατάρτιση της σύμβασης. Το δικαίωμα της υπαναχώρησης συνιστά το σκληρό πυρήνα της προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις από απόσταση. Έχει δε άμεση επίπτωση στον ανταγωνισμό με την έννοια ότι διευκολύνεται η αποδέσμευση του καταναλωτή από την παραγγελία που πραγματοποίησε και ενδεχομένως η προσφυγή του σε άλλο ανταγωνιστικό προϊόν ή υπηρεσία.

Οι συμβάσεις από απόσταση συνιστούν στην ουσία εξειδίκευση των συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος. Για τον λόγο αυτό η ρύθμιση του άρθρου 4 του ν.2251/1994

¹⁷². Αλεξανδρίδου/Δεσποτίδου (2008), 303.

¹⁷³. Κουτσούμπας, Χρ/δΔ Ε/2005, 953.

παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την ρύθμιση του άρθρου 3. Ειδικότερα, όσον αφορά το δικαίωμα υπαναχωρήσεως, ο βασικός κορμός των δύο ρυθμίσεων είναι κοινός. Υποστηρίζεται ότι θα μπορούσε να ενταχθεί η ρύθμιση για τις συμβάσεις από απόσταση στην ενιαία ρύθμιση για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, με τις απαραίτητες βέβαια διευκρινίσεις και διαφοροποιήσεις.

Τέλος, η Οδηγία 2002/65/EK - και συνακόλουθα το άρθρο 4^α του ν. 2251/1994 - ως ειδικότερη ρύθμιση για τις χρηματοοικονομικές συμφωνίες αποκλείει την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 4 παρ. 7 και 10 του ν.2251/1994 και καθιερώνει διαφορετικά χαρακτηριστικά του δικαιώματος υπαναχώρησης. Έτσι, ο καταναλωτής αποστερείται του δικαιώματος υπαναχώρησης από σημαντικό αριθμό χρηματοοικονομικών συμβάσεων μέσω Διαδικτύου. Οι διαφοροποιήσεις που αναλύθηκαν ανωτέρω κρίνονται επιτυχείς στο βαθμό που ανταποκρίνονται στις δικαιολογικές ανάγκες πρόσβασης του καταναλωτή σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω Διαδικτύου, υπό όρους ταχύτητας, ασφάλειας συναλλαγών, διαφάνειας και χρηματοοικονομικής σταθερότητας¹⁷⁴.

174. Λιναρίτης (2005), 400 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ - ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Ι. Η υπαναχώρηση στην Καταναλωτική Πίστη

1. Η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ

1.1. Σκοπός της Οδηγίας

Η πίστωση, κινητήριος μοχλός της κατανάλωσης, παρέχεται στους καταναλωτές είτε από επαγγελματικούς φορείς ειδικευμένους στην χορήγηση πιστώσεων (τράπεζες, χρηματοοικονομικά ιδρύματα κλπ.) είτε από τους ίδιους τους εμπόρους απευθείας στους πελάτες τους. Οι κυριότεροι κίνδυνοι για τους καταναλωτές έγκειται, αφενός μεν, στην έλλειψη κατάλληλης πληροφόρησης και, αφετέρου στους δυσμενείς γι' αυτούς όρους που περιέχονται στις συμβάσεις πίστωσης¹⁷⁵. Η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ¹⁷⁶ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη θεσπίζει διατάξεις ελάχιστης προστασίας.

Η Οδηγία προβλέπει προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη καθώς και ένα ορισμένο επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, αλλά δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ή να διατηρήσουν σε ισχύ αυστηρότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών¹⁷⁷. Να σημειωθεί ότι η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από την Οδηγία 90/88/ΕΚ¹⁷⁸. Βασικό αντικείμενο της Οδηγίας αυτής είναι η διατύπωση ενός ενιαίου μαθηματικού τύπου για τον υπολογισμό του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου και ο καθορισμός των συντελεστών του κόστους της πίστωσης που πρέπει να χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό αυτόν, με την υπόδειξη των εξόδων που δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη¹⁷⁹.

Η εναρμόνιση της ελληνικής έννομης τάξης με την Οδηγία πραγματοποιήθηκε με την ΚΥΑ Φ1-983/7.3.1991¹⁸⁰ η οποία στη συνέχεια τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ Φ1-5353/14.12.1994¹⁸¹ και την ΚΥΑ Ζ1-178/13.2.2001¹⁸².

¹⁷⁵. Χριστιανός, Κοινοτικό Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 1997, 105 επ.

¹⁷⁶. Οδηγία 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη, ΕΕ 12.2.1987, L. 42/46.

¹⁷⁷. Χριστιανός (1997), 105 επ.

¹⁷⁸. Οδηγία 90/88/ΕΚ της 22^{ης} Φεβρουαρίου 1990 για την τροποποίηση της Οδηγίας 87/102/ΕΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη, ΕΕ 10.3.1990, L., 061/14.

¹⁷⁹. Περαιτέρω τροποποιήσεις της Οδηγίας 87/102/ΕΚ πραγματοποιήθηκαν με την Οδηγία 98/7/ΕΚ της 16^{ης} Φεβρουαρίου 1998 σχετικά με την τροποποίηση της Οδηγίας 87/102/ΕΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη, ΕΕ 1.4.1998, L., 101/17.

¹⁸⁰. ΦΕΚ/Β/172/21.3.1991.

¹⁸¹. ΦΕΚ/Β/947/21.12.1994.

¹⁸². ΦΕΚ/Β/255/9.3.2001. Για τις συναλλαγές που γίνονται με κάρτες και την εναρμόνιση με τις διατάξεις της Σύστασης 97/489/ΕΚ της Επιτροπής της 30.7.1997 σχετικά με τις συναλλαγές που

1.2. Περιεχόμενο της Οδηγίας

Η Οδηγία καθιερώνει ένα σύστημα προστασίας των καταναλωτών το οποίο εκδηλώνεται σε διάφορα επίπεδα. Εναρμονίζει τους βασικούς όρους χορήγησης της πίστωσης, διασφαλίζει την ενημέρωση των καταναλωτών και εναρμονίζει ορισμένα στοιχεία της σύμβασης όσον αφορά τις σχέσεις του καταναλωτή με τον πιστωτικό φορέα. Για παράδειγμα, σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης του δανείου ο καταναλωτής πρέπει να έχει το δικαίωμα να ζητήσει μείωση του συνολικού κόστους της πίστωσης.

Στο άρθρο 1 της Οδηγίας δίνεται ένας ευρύς ορισμός της σύμβασης πίστωσης, ώστε να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας όσο το δυνατό περισσότερες πιστωτικές συμβάσεις¹⁸³. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής περιορίζεται αρκετά με μία σειρά εξαιρέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 2. Έτσι, για παράδειγμα, εξαιρούνται οι συμβάσεις πίστωσης που αφορούν ποσά κατώτερα των 200 Ecu ή ανώτερα των 20.000 Ecu, οι συμβάσεις πίστωσης βάσει των οποίων ο καταναλωτής δεν βαρύνεται με τόκο ή άλλες επιβαρύνσεις (δωρεάν πιστώσεις) καθώς επίσης και οι πιστώσεις για την απόκτηση ή τη μετατροπή ενός ακινήτου, ήτοι τα στεγαστικά δάνεια.

Το άρθρο 3 προβλέπει ότι κάθε διαφήμιση ή προσφορά που εκτίθεται σε εμπορικά καταστήματα, μέσω της οποίας ο διαφημιζόμενος δηλώνει ότι προσφέρεται να χορηγήσει πίστωση ή να μεσολαβήσει για τη σύναψη συμβάσεων πίστωσης και η οποία αναφέρει το επιτόκιο ή άλλα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με το κόστος της πίστωσης, πρέπει επίσης να αναφέρει το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο με ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, εάν δεν υπάρχει άλλος τρόπος.

Η Οδηγία καθιερώνει τον έγγραφο τύπο για την κατάρτιση των συμβάσεων πίστωσης. Ο καταναλωτής πρέπει να λαμβάνει αντίτυπο της έγγραφης σύμβασης. Στη σύμβαση πρέπει να αναφέρονται τα εξής στοιχεία: Το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο και οι προϋποθέσεις τυχόν τροποποίησης του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου, το ποσό, ο αριθμός και η περιοδικότητα ή οι ημερομηνίες των δόσεων τις οποίες πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής για την εξόφληση του δανείου και την πληρωμή των τόκων και των λοιπών εξόδων, καθώς και το συνολικό ποσό αυτών των δόσεων, όταν αυτό είναι δυνατόν, περιγραφή των στοιχείων του κόστους της πίστωσης¹⁸⁴. Επίσης στο παράρτημα που περιλαμβάνει η Οδηγία περιέχεται κατάλογος των στοιχείων που θεωρούνται ουσιώδη και για τα οποία τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν να αναφέρονται στο έγγραφο της σύμβασης (π.χ. περιγραφή των αγαθών ή των υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της σύμβασης).

γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου.

183. Χριστοπούλου, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 968 επ.

184. Χριστιανός (1997), 105 επ.

Η γνώση του επιτοκίου δεν αρκεί για τον υπολογισμό του κόστους της πίστωσης για τον καταναλωτή, δεδομένου ότι ο καταναλωτής επιβαρύνεται και με άλλα έξοδα και δαπάνες. Έτσι, το ενδιαφέρον του κοινοτικού νομοθέτη στην Οδηγία αυτή επικεντρώνεται στο συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο, στην απεικόνιση δηλαδή του πραγματικού συνολικού κόστους της πίστωσης, εκφραζόμενη ως ετήσιο ποσοστό επί του ποσού της παρεχόμενης πίστωσης. Συνεπώς δεν αρκεί ο καταναλωτής να ενημερώνεται μόνο για το επιτόκιο, αλλά απαιτείται επιπλέον και η ενημέρωση του και για οποιαδήποτε άλλη τυχόν επιβάρυνση, ευρισκόμενη σε άμεση συνάρτηση με την σύμβαση. Με τον τρόπο αυτό ο καταναλωτής δεν παρασύρεται από ενδεχομένως χαμηλά επιτόκια, τα οποία όμως συνοδεύονται από επιπλέον έξοδα, τα οποία αν είχαν εκφρασθεί σε ποσοστό και είχαν συμπεριληφθεί στο επιτόκιο, θα έδειχναν τις πραγματικές διαστάσεις αυτού¹⁸⁵.

Τέλος η Οδηγία ενισχύει με ορισμένες διατάξεις την προστασία που παρέχεται στον καταναλωτή. Το άρθρο 14 επιβάλλει στα κράτη μέλη αφενός να εξασφαλίζουν ότι οι συμβάσεις πίστωσης δεν παρεκκλίνουν, εις βάρος του καταναλωτή, από τις προστατευτικές διατάξεις της Οδηγίας και αφετέρου να φροντίζουν ώστε οι διατάξεις της Οδηγίας να μην καταστρατηγούνται μέσω της ειδικής μορφής των εκάστοτε συμβάσεων, για παράδειγμα μέσω της κατάτμησης του ποσού της πίστωσης, ώστε να αποφευχθεί η εφαρμογή της Οδηγίας.

Ωστόσο, η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ δεν προέβλεπε την παροχή δικαιώματος υπαναχώρησης από την σύμβαση πίστωσης.

2. Η νέα Οδηγία 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη

2.1. Γενικά

Η ανάγκη για αναθεώρηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ αποτυπώθηκε για πρώτη φορά το 1995 σε έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της στα κράτη μέλη. Οι κυριότεροι λόγοι που κατέστησαν αναγκαία την αναθεώρηση είναι οι εξής. Καταρχάς, τα κράτη μέλη έκαναν ευρύτατη χρήση της ρήτρας της ελάχιστης εναρμόνισης που περιείχε η Οδηγία¹⁸⁶. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την επίτευξη περιορισμένου βαθμού εναρμόνισης των νομοθεσιών που διέπουν την λειτουργία της καταναλωτικής πίστης στην Κοινότητα, παρά τον αντίθετο αρχικό στόχο που ήταν η επίτευξη της εναρμόνισης των κανόνων προστασίας του καταναλωτή στο εν λόγω πεδίο.

Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη νέων μορφών πιστώσεων, η ιδιαίτερα μεγάλη διάδοση των πιστωτικών καρτών, η διεύρυνση των φορέων παροχής πιστώσεων με την εμφάνιση και αυξανόμενη δράση και άλλων φορέων εκτός των πιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και η αυξανόμενη τάση υπερχρέωσης των νοικοκυριών, κατέστησαν αναγκαία τη λήψη

¹⁸⁵. Χριστιανός (1997), 105.

¹⁸⁶. Χριστοπούλου, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 1024.

μέτρων, ώστε να καλύπτονται τομείς που δεν αποτελούσαν αντικείμενο ρύθμισης της προαναφερόμενης Οδηγίας, με γνώμονα την ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή.

Έτσι άρχισαν οι διαβουλεύσεις για την αναθεώρηση της Οδηγίας. Το 2002 διατυπώθηκε η αρχική πρόταση Οδηγίας που υπέστη πολλές τροπολογίες έως ότου εκδοθεί τελικώς η νέα Οδηγία 2008/48/ΕΚ για την καταναλωτική πίστη¹⁸⁷.

Η Οδηγία 2008/48/ΕΚ καταργεί την 87/102/ΕΟΚ. Η Οδηγία αποσκοπεί στη δημιουργία και εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της καταναλωτικής πίστης, δηλαδή ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα όπου να εξασφαλίζονται η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων και υπηρεσιών και η ελευθερία εγκατάστασης. Λόγω των μεγάλων αποκλίσεων που παρατηρούνται στον τομέα της καταναλωτικής πίστης στα κράτη μέλη, οι οποίες συνιστούν εμπόδιο στην εσωτερική αγορά η Οδηγία υιοθετεί μια στοιχειώδη εναρμόνιση και περιορίζεται σε μια επιλεκτική εναρμόνιση συγκεκριμένων νομοθετικών ζητημάτων που αφορούν ειδικότερα τα ακόλουθα: προσυμβατικές πληροφορίες, συμβατικές πληροφορίες, δικαίωμα υπαναχώρησης, πρόωρη αποπληρωμή, συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο, αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας καταναλωτή.

2.2. Πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας

Στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας εμπίπτει κάθε σύμβαση πίστωσης που συνάπτεται μεταξύ του πιστωτικού φορέα και του καταναλωτή και προορίζεται να ενισχύσει την αγοραστική δύναμη φυσικού προσώπου που με τις δικαιοπράξεις που συνάπτει επιδιώκει σκοπούς άσχετους με την εμπορική, επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα του. Συνεπώς η Οδηγία καλύπτει μόνο τις καταναλωτικές πιστωτικές συμβάσεις.

Σύμφωνα με την Οδηγία μια σύμβαση πίστωσης μπορεί να χορηγηθεί με την μορφή προθεσμιακής καταβολής, δανείου ή οποιασδήποτε άλλης χρηματοδοτικής διευκόλυνσης¹⁸⁸.

Η σύμβαση πίστωσης με τη μορφή προθεσμιακής καταβολής αποτελεί μορφή έμμεσης πίστωσης αφού παρέχεται η δυνατότητα στον καταναλωτή να προμηθεύεται αγαθά ή υπηρεσίες χωρίς να είναι υποχρεωμένος να καταβάλει το αντίτιμο τους κατά το χρόνο που λαμβάνει χώρα η συναλλαγή. Συνίσταται στην παροχή προθεσμίας στον καταναλωτή για την πληρωμή του αγαθού ή της υπηρεσίας και στην αποπληρωμή του ποσού με μία ή περισσότερες δόσεις. Ωστόσο, προκειμένου μια τέτοια σύμβαση να υπάγεται στο πεδίο

187. Οδηγία 2008/48/ΕΚ της 23^{ης} Απριλίου 2008 για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ, ΕΕ 22.5.2008, L., 133/66.

188. Λιβαδά, Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη, (2008), 151.

εφαρμογής της Οδηγίας θα πρέπει η προθεσμία της πληρωμής να ξεπερνά τους τρεις μήνες και να συνοδεύεται από τόκους ή άλλες σημαντικές επιβαρύνσεις¹⁸⁹.

Το δάνειο αποτελεί μορφή άμεσης πίστωσης κατά την οποία ο ένας συμβαλλόμενος μεταβιβάζει στον άλλο κατά κυριότητα χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα και ο τελευταίος έχει υποχρέωση να αποδώσει στον πρώτο άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας. Με το δάνειο ο καταναλωτής αποκτά άμεσα αγοραστική δύναμη για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών. Προκειμένου να εμπίπτει ένα δάνειο στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας θα πρέπει όπως προαναφέρθηκε να παρέχεται από τον πιστωτικό φορέα στον καταναλωτή και επιπλέον θα πρέπει να είναι έντοκο, να πρόκειται δηλαδή για αμφοτεροβαρή σύμβαση στο πλαίσιο της οποίας ο καταναλωτής αναλαμβάνει την υποχρέωση, εκτός από την επιστροφή του κεφαλαίου να καταβάλει και τους συμφωνηθέντες τόκους, καθώς και άλλες επιβαρύνσεις.

Τέλος, παραδείγματα άλλης χρηματοδοτικής διευκόλυνσης αποτελούν οι συμβάσεις ανοίγματος πίστωσης και οι πιστωτικές κάρτες.

Στη συνέχεια, η Οδηγία προβλέπει ορισμένες κατηγορίες συμβάσεων που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/EK. Εξαιρούνται συμβάσεις πίστωσης που έχουν ως εξασφάλιση υποθήκη ή άλλη παρόμοια εγγύηση ή σχετίζονται με την απόκτηση ή διατήρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επί κτιρίου. Έτσι, για παράδειγμα εξαιρούνται οι συμβάσεις πίστωσης που εξασφαλίζονται με προσημείωση υποθήκης επί ακινήτου¹⁹⁰.

Ως προς το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής, πιστωτικός φορέας σύμφωνα με την Οδηγία θεωρείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει πίστωση στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας. Για την μεγαλύτερη διασφάλιση του καταναλωτή προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών μελών να υπαγάγουν τους πιστωτικούς φορείς σε καθεστώς εποπτείας από οργανισμό ή αρχή ανεξάρτητη από χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή σε κανονιστικές ρυθμίσεις.

Τέλος, να επισημάνουμε ότι η Οδηγία πρέπει να ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία των κρατών μελών πριν από τις 11 Ιουνίου 2010¹⁹¹. Στην χώρα μας έχουν ήδη ξεκινήσει οι διεργασίες για την ενσωμάτωση της.

189. Να σημειωθεί ότι οι συμβάσεις που συνάπτονται για τη συνεχή παροχή υπηρεσιών ή για την προμήθεια αγαθών του ίδιου είδους, σύμφωνα με τις οποίες ο καταναλωτής καταβάλλει με δόσεις το τίμημα για τις εν λόγω υπηρεσίες ή αγαθά κατά τη διάρκεια της παροχής τους δεν θεωρούνται ως συμβάσεις πίστωσης.

190. Λιβαδά (2008), 151 επ.

191. Σύμφωνα με Διορθωτικό κείμενο στην Οδηγία 2008/48/EK (ΕΕ 22.5.2008, L. 207/14).

2.3. Καθιέρωση νέων δικαιωμάτων των καταναλωτών

Η Οδηγία κατοχυρώνει ορισμένα δικαιώματα, τα οποία παρέχονται στον καταναλωτή μετά την κατάρτιση της σύμβασης, και τα οποία στοχεύουν στην αποκατάσταση της διαπραγματευτικής αδυναμίας του καταναλωτή.

Η Οδηγία καταρχάς καθιερώνει για πρώτη φορά σε κοινοτικό επίπεδο το δικαίωμα μονομερούς υπαναχώρησης του καταναλωτή από τη σύμβαση πίστωσης, η οποία συνάπτεται με ταυτόχρονη φυσική παρουσία του πιστωτικού φορέα και του καταναλωτή. Το δικαίωμα υπαναχώρησης θα μπορούσε να λεχθεί ότι αποτελεί το δραστικότερο μέσο προστασίας του καταναλωτή, για το λόγο ότι του παρέχει τη δυνατότητα αποδέσμευσης από τις συμβατικές υποχρεώσεις του εκ των υστέρων. Εκτενέστερα το δικαίωμα υπαναχώρησης θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Στη συνέχεια, η Οδηγία προβλέπει το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης το οποίο συνίσταται στην δυνατότητα του καταναλωτή να εκπληρώσει εν όλω ή εν μέρει τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από την καθορισμένης διάρκειας σύμβαση πίστωσης που έχει συνάψει, ανά πάσα στιγμή πριν από την λήξη της. Βέβαια τέτοια δυνατότητα παρείχε και η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ, χωρίς βέβαια να διευκρινίζει ότι μπορεί να ασκηθεί ανά πάσα στιγμή και να αφορά το σύνολο ή μέρος των υποχρεώσεων του που απορρέουν από τη σύμβαση πίστωσης. Επίσης η νέα Οδηγία ρυθμίζει και το θέμα της αποζημίωσης του πιστωτικού φορέα σε περίπτωση άσκησης εκ μέρους του καταναλωτή του δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης.

Η Οδηγία επίσης περιέχει κάποιες ρυθμίσεις που αφορούν ειδικότερες κατηγορίες συμβάσεων πίστωσης. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι στις συμβάσεις πίστωσης αόριστης διάρκειας ο καταναλωτής έχει δικαίωμα να καταγγείλει οποτεδήποτε την σύμβαση χωρίς επιβάρυνση ενώ αντίστοιχα ο προμηθευτής μπορεί να την καταγγείλει μόνο υπό προϋποθέσεις. Επίσης, υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις για τις συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης¹⁹².

Τέλος, κεντρική θέση στην Οδηγία κατέχουν οι διατάξεις για την πληροφόρηση του καταναλωτή προς αποκατάσταση της πληροφοριακής ασυμμετρίας. Η παρεχόμενη πληροφόρηση διαφοροποιείται ανάλογα με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η συναλλαγή, εάν αφορά δηλαδή το προσυμβατικό στάδιο¹⁹³, το στάδιο της σύναψης της σύμβασης

192. Στις συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης η πίστωση χορηγείται αποκλειστικά για τη χρηματοδότηση σύμβασης που αφορά την προμήθεια συγκεκριμένων αγαθών ή την παροχή συγκεκριμένης υπηρεσίας και η σύμβαση πίστωσης και η σύμβαση για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών συνιστούν αντικειμενικά μια οικονομική ενότητα.

193. Σχετικά άρθρα της Οδηγίας 5 έως 7. Κατά το στάδιο αυτό παρέχονται κυρίως τα στοιχεία ταυτότητας και επικοινωνίας του πιστωτικού φορέα, πληροφορίες για τα βασικά χαρακτηριστικά της πίστωσης, για το κόστος της πίστωσης συμπεριλαμβανομένου και του ΣΕΠΕ.

πίστωσης¹⁹⁴ ή το στάδιο μετά την κατάρτιση της και ανάλογα με το είδος της σύμβασης πίστωσης¹⁹⁵. Η πληροφόρηση του καταναλωτή για την ύπαρξη του δικαιώματος υπαναχώρησης καθώς και την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί το εν λόγω δικαίωμα πρέπει να γίνεται κατά το προσυμβατικό στάδιο.

2.4. Ειδικότερα: Το δικαίωμα υπαναχώρησης

2.4.1. Περιεχόμενο του δικαιώματος της υπαναχώρησης

Η Οδηγία 2008/48/EK εισάγει ένα δικαίωμα υπαναχώρησης στα πρότυπα της Οδηγίας 2002/65/EK για την από απόσταση εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, προκειμένου να του δώσει τη δυνατότητα να απαλλαγεί από ενδεχόμενες επιπρόλαιες και απερίσκεπτες δεσμεύσεις αναγνωρίζοντας ότι ενδέχεται οι πιέσεις του πωλητή να υπερισχύσουν της ελεύθερης και συνειδητής συγκατάθεσης του¹⁹⁶.

Εξαιτίας της ελάχιστης προσοχής που αποδίδεται κατά την κατάρτιση ορισμένων κατηγοριών συμβάσεων, όπως στην προκειμένη περίπτωση των πιστωτικών αλλά και του χρόνου που απαιτείται για την ανάγνωση και μελέτη των συμβατικών όρων και τη στάθμιση των επαγόμενων υποχρεώσεων του, ο κοινοτικός νομοθέτης αναγνωρίζει στον καταναλωτή ένα προστατευτικό δικαίωμα που καταλύει την αυτοδέσμευση των μερών, ως εγγύηση ωριμότητας και ορθής λειτουργίας της δικαιοπρακτικής του ελευθερίας. Το δικαίωμα αυτό έχει άμεση επίπτωση στον ανταγωνισμό, δεδομένου ότι διευκολύνει την αποδέσμευση από υφισταμένη παραγγελία και ενδεχομένως την προσφυγή σε άλλη ανταγωνιστική υπηρεσία. Δίνει μάλιστα τη χρονική δυνατότητα προσφυγής σε σύμβουλο για ζητήματα πιστώσεων και εξόφλησης οφειλών για την πληρέστερη ενημέρωση του καταναλωτή. Το γεγονός ότι ο καταναλωτής έχει την δυνατότητα να ακυρώσει τα αποτελέσματα της αποδοχής της σύμβασης συμπιέζει τις τιμές και αντιπαρέρχεται ως ένα βαθμό τον κίνδυνο μη δέουσας εκπλήρωσης της παροχής ή μιας παροχής κατώτερης των προσδοκιών του καταναλωτή¹⁹⁷.

Η άμεση οικονομική συνέπεια του δικαιώματος υπαναχώρησης προς όφελος του καταναλωτή είναι η δημιουργία ενός κινήτρου για βελτίωση της ενημέρωσής του από τον

194. Άρθρο 10 της Οδηγίας. Προβλέπεται επίσης ότι αντίγραφο της σύμβασης πίστωσης θα δίνεται όχι μόνο στον καταναλωτή (αυτό άλλωστε προβλεπόταν και στην Οδηγία 87/102/EOK) αλλά και στον εγγυητή, εφόσον βέβαια υπάρχει. Έτσι, διασφαλίζεται και η προστασία του εγγυητή ως συμβαλλόμενου μέρους στη σύμβαση πίστωσης.

195. Στην περίπτωση αυτή η διάκριση που γίνεται είναι μεταξύ συμβάσεων πίστωσης στην κλασική τους μορφή, εκείνων που παρέχουν δικαίωμα υπερανάληψης και ορισμένων άλλων περιπτώσεων συμβάσεων πίστωσης για τις οποίες λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους προβλέπεται η παροχή ειδικής πληροφόρησης. Σχετικά άρθρα της Οδηγίας 11 & 12. Βλ. Λιβαδά (2008), 166 επ.

196. Παπαϊωάννου, Η προστασία του καταναλωτή στο ουσιαστικό ευρωπαϊκό δίκαιο της καταναλωτικής πίστης, 2007, 314 επ.

197. Παπαϊωάννου (2007), 314 επ.

πιστωτικό φορέα προς αποτροπή του ενδεχομένου προσφυγής στην άσκηση του δικαιώματος.

Όσον αφορά στη νομική φύση του δικαιώματος υπαναχώρησης στις συμβάσεις καταναλωτική πίστης υποστηρίζονται και εδώ οι απόψεις που έχουν αναπτυχθεί στα προηγούμενα κεφάλαια. Έτσι, το δικαίωμα υπαναχώρησης χαρακτηρίζεται είτε ως διαπλαστικό δικαίωμα, το οποίο ασκείται προς άρση της ήδη υφιστάμενης συμβατικής δέσμευσης είτε ως απλή ευχέρεια ματαίωσης εκκρεμούσας δέσμευσης. Ωστόσο ανεξάρτητα από το ποια άποψη υιοθετείται δεν υπάρχει κάποια διαφοροποίηση ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης¹⁹⁸.

2.4.2. Άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης

Η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης, το οποίο ασκείται αναπαισιολόγητα από τον καταναλωτή, καθορίζεται, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1, σε δεκατέσσερις ημερολογιακές ημέρες. Σημείο εκκίνησης της προθεσμίας αυτής αποτελεί είτε η ημερομηνία σύναψης της σύμβασης πίστωσης είτε η ημερομηνία κατά την οποία ο καταναλωτής παραλαμβάνει τους όρους της σύμβασης και τις πληροφορίες που προβλέπονται στο άρθρο 10 της Οδηγίας με την προϋπόθεση ότι η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη από εκείνη της σύναψης σύμβασης. Η ρύθμιση αυτή αποσκοπεί στην αποτροπή του φαινομένου εσκεμμένων καθυστερήσεων ανάμεσα στη σύναψη της σύμβασης και τη λήψη αντιγράφου της¹⁹⁹.

Η προθεσμία αυτή συμπίπτει με την προθεσμία υπαναχώρησης που παρέχεται για την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοπιστωτικών προϊόντων, η οποία αναλύθηκε ανωτέρω. Όπως επισημαίνεται στο αιτιολογικό της Οδηγίας 2008/48/EK, η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης κρίθηκε αναγκαίο να προβλεφθεί με παρεμφερείς όρους σε σχέση με εκείνους που καθιερώνονται αντίστοιχα στην Οδηγία 2002/65/EK με γνώμονα την προσέγγιση των διαδικασιών άσκησης του δικαιώματος αυτού σε ορισμένους τομείς²⁰⁰.

Να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την παρ.7 του άρθρου 14 της Οδηγίας εάν βάσει του εθνικού δικαίου κράτους μέλους ορίζεται ήδη ειδική προθεσμία κατά τη διάρκεια της οποίας δεν μπορεί να αρχίσει η εκτέλεση της σύμβασης, τότε οι διατάξεις της Οδηγίας για την άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης δεν εφαρμόζονται. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι με τη διάταξη αυτή καθιερώνεται έμμεση διακριτική ευχέρεια των κρατών

¹⁹⁸. Λιβαδά (2008), 279 επ.

¹⁹⁹. Παπαϊωάννου (2007), 319.

²⁰⁰. Οδηγία 2008/48/EK, στ. 34 αιτιολογικού.

μελών να διατηρήσουν τυχόν ισχύουσα νομοθεσία τους, η οποία λειτουργεί κατά κάποιον τρόπο εναλλακτικά με το καθιερούμενο με την Οδηγία δικαίωμα υπαναχώρησης²⁰¹.

Για να έχει ισχύ η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης ο καταναλωτής οφείλει, πριν από τη λήξη της προθεσμίας των δεκατεσσάρων ημερών, να ενημερώσει σχετικά τον πιστωτικό φορέα σύμφωνα με τις πληροφορίες που του έχει δώσει ο τελευταίος στη σύμβαση πίστωσης (άρθρο 10). Η ενημέρωση αυτή πρέπει να γίνει με μέσα που μπορούν να αποδειχθούν σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Άρα ο καταναλωτής μπορεί να ενημερώσει τον πιστωτικό φορέα με οποιοδήποτε μέσο, που μπορεί βέβαια να αποδειχθεί βάσει του εθνικού δικαίου, αρκεί βέβαια ο προμηθευτής να λάβει την ενημέρωση αυτή εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας²⁰².

Ωστόσο ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να ενημερώσει τον πιστωτικό φορέα και αυτός να λάβει την ενημέρωση αυτή και μετά την πάροδο των δεκατεσσάρων ημερών, υπό τις εξής όμως προϋποθέσεις: η αποστολή της ειδοποίησης να λάβει χώρα εντός των δεκατεσσάρων ημερών και να γίνει με έγγραφο ή άλλο σταθερό μέσο το οποίο έχει τεθεί στη διάθεση του πιστωτικού φορέα και αυτός έχει πρόσβαση σε αυτό. Στην περίπτωση αυτή γίνεται δεκτό ότι η τήρηση του εγγράφου ή σταθερού μέσου έχει ισχύ συστατικού και όχι αποδεικτικού τύπου²⁰³.

Από τη στιγμή που ο καταναλωτής ασκεί το δικαίωμα υπαναχώρησης, οφείλει να επιστρέψει στον πιστωτικό φορέα το ποσό που του καταβλήθηκε και τους δεδουλευμένους τόκους επί του ποσού αυτού από την ημερομηνία ανάληψης του ποσού μέχρι την ημερομηνία εξόφλησης (άρθρο 14 παρ.3 της Οδηγίας). Οι τόκοι υπολογίζονται βάσει του συμφωνηθέντος χρεωστικού επιτοκίου.

Ο πιστωτικός φορέας δεν δικαιούται να απαιτήσει από τον καταναλωτή καμία άλλη αποζημίωση εκτός της αποζημίωσης για μη επιστρεφόμενα τέλη τα οποία κατέβαλε σε οποιαδήποτε δημόσια διοικητική υπηρεσία. Στα δάνεια και στις πιστώσεις που αφορούν μεγάλα ποσά το κόστος της αποζημίωσης για τα τέλη αυτά είναι αρκετά μεγάλο ώστε να μπορεί στις περιπτώσεις αυτές να αποθαρρύνεται η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης²⁰⁴.

2.4.3. Ειδικότερες ρυθμίσεις της Οδηγίας ως προς το δικαίωμα υπαναχώρησης

Η Οδηγία προβλέπει ρητά ότι όταν ο καταναλωτής έχει δικαίωμα άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης σύμφωνα με αυτήν (την Οδηγία) στο πλαίσιο της σύναψης σύμβασης πίστωσης, δεν εφαρμόζονται οι αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας 2002/65/EK για

²⁰¹. Λιβαδά (2008), 282.

²⁰². Λιβαδά (2008), 282 επ.

²⁰³. Αντίθετα με Λιναρίτη, σελ. 386 σε ό,τι αφορά την αντίστοιχη διάταξη της παρ. 6 του άρθρου 6 της Οδηγίας 2002/65/EK.

²⁰⁴. Λιβαδά (2008), 284.

την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ή της Οδηγίας 85/577/EK για τη σύναψη σύμβασης εκτός εμπορικού καταστήματος. Έτσι για παράδειγμα σε περιπτώσεις συμβάσεων πίστωσης που συνάπτονται εξ αποστάσεως και ο καταναλωτής επιθυμεί να υπαναχωρήσει θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις της Οδηγίας 2008/48/EK, οι οποίες εξάλλου υπερισχύουν ως νεότερες και ειδικότερες.

Επίσης, η Οδηγία προβλέπει ότι σε περίπτωση που στο πλαίσιο της σύμβασης πίστωσης παρέχεται συμπληρωματική υπηρεσία είτε από τον πιστωτικό φορέα είτε από τρίτο πρόσωπο με βάση συμφωνία μεταξύ του τρίτου και του πιστωτικού φορέα, ο καταναλωτής ο οποίος υπαναχωρεί από τη σύμβαση πίστωσης δε δεσμεύεται πλέον ούτε ως προς τη συμπληρωματική υπηρεσία. Βέβαια απαιτείται η συμπληρωματική υπηρεσία να είναι σχετική με τη σύμβαση πίστωσης και στην περίπτωση που αυτή παρέχεται από τρίτο πρόσωπο να υπάρχει συμφωνία μεταξύ αυτού και του πιστωτικού φορέα.

Τέλος, σύμφωνα με την Οδηγία τα κράτη μέλη έχουν σε σχέση με το δικαίωμα υπαναχώρησης δύο διακριτικές ευχέρειες²⁰⁵.

Πρώτον, κατ'εξαίρεση τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν ότι η προθεσμία άσκησης υπαναχώρησης θα μπορεί να είναι μικρότερη των δεκατεσσάρων ημερών στην περίπτωση της συνδεδεμένης σύμβασης πίστωσης εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις. Να υπάρχει ρητό αίτημα του καταναλωτή για τη μείωση της προθεσμίας υπαναχώρησης. Η νομοθεσία του κράτους μέλους να προβλέπει ότι δεν μπορούν να διατεθούν στον καταναλωτή κεφάλαια πριν από την παρέλευση συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Η νομοθεσία αυτή να ισχύει κατά το χρόνο έναρξης της Οδηγίας. Ο λόγος καθιέρωσης της διάταξης αυτής συνίσταται στο ότι αν το επιθυμεί ο καταναλωτής και υποβάλλει σχετικό αίτημα, να είναι δυνατή η παράδοση των αγαθών ή υπηρεσιών, πριν από την εκπνοή της προθεσμίας των δεκατεσσάρων ημερών, ώστε να συμπίπτει με τη βραχύτερη προθεσμία πριν από την οποία δεν επιτρέπεται να διατεθούν στον καταναλωτή τα κεφάλαια για τη χρηματοδότηση της αγοράς του.

Δεύτερον, τα κράτη μέλη έχουν την δυνατότητα να προβλέψουν ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης δεν ασκείται στην περίπτωση συμβάσεων πίστωσης οι οποίες εκ του νόμου συνάπτονται ενώπιον συμβολαιογράφου. Στην περίπτωση αυτή βέβαια θα πρέπει ο συμβολαιογράφος να επιβεβαιώσει ότι ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα προσυμβατικής πληροφόρησης και πληροφόρησης κατά τη σύναψη της σύμβασης σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 10 της Οδηγίας. Και αυτό για να διασφαλίζεται ότι ο καταναλωτής είχε λάβει την αναγκαία πληροφόρηση που του επέτρεψε να λάβει συνειδητά την απόφαση του για τη χορήγηση ή μη πίστωσης.

205. Λιβαδά (2008), 287 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' - ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΧΡΟΝΟΜΕΡΙΣΤΙΚΗΣ ΜΙΣΘΩΣΗΣ (TIME SHARING)

Ι. Η υπαναχώρηση στις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης

1. Η Οδηγία 94/47/ΕΚ

1.1. Αντικείμενο και στόχοι της Οδηγίας

Το time sharing, το οποίο είναι γνωστό στη χώρα μας με την ονομασία χρονομεριστική μίσθωση, αποτελεί μία από τις νεότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, ένα σύστημα που γίνεται όλο και περισσότερο δημοφιλές.

Πρόκειται για ένα ιδιόρρυθμο σύστημα, το οποίο σε γενικές γραμμές έχει το εξής περιεχόμενο: ένα πρόσωπο αποκτά το δικαίωμα να χρησιμοποιεί κάθε χρόνο και για πολλά χρόνια, για το διάστημα που συμφωνείται, καταρχήν προκαθορισμένο, ένα κατάλυμα διακοπών. Αυτό γίνεται έναντι τιμήματος, που συνήθως προσδιορίζεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια και το οποίο καταβάλλεται στο σύνολο του, είτε εφάπαξ είτε με δόσεις, σε πολύ σύντομο όμως χρονικό διάστημα μετά τη σύναψη της σύμβασης. Εκτός από το αρχικό αυτό ποσό, το οποίο αποτελεί και το αντίτιμο για τη χρήση του καταλύματος με τον συγκεκριμένο τρόπο, καταβάλλεται από τον μισθωτή και ένα πρόσθετο ποσό κάθε χρόνο για τη συντήρηση του ακινήτου και τις συναφείς υπηρεσίες που έχει συμφωνηθεί να παρέχονται²⁰⁶.

Για την προστασία των καταναλωτών που συνάπτουν συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης εκδόθηκε η Οδηγία 94/47/ΕΚ²⁰⁷. Σκοπός της Οδηγίας είναι η εναρμόνιση των νομικών διατάξεων των κρατών-μελών που αφορούν την προστασία των αγοραστών ενός δικαιώματος χρονομεριστικής χρήσης ενός ακινήτου, με το οποίο όμως δεν αποκτάται κανενός είδους ιδιοκτησία ή μελλοντικό δικαίωμα ιδιοκτησίας. Επίσης, η Οδηγία στοχεύει στην εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών-χρονομεριδιούχων, αφενός με τη θέσπιση ορισμένων ελάχιστων στοιχείων που πρέπει να περιλαμβάνει η σύμβαση και την επιβολή προηγούμενης πλήρους πληροφόρησης του καταναλωτή και αφετέρου με την παροχή στον καταναλωτή του δικαιώματος υπαναχώρησης και καταγγελίας της σύμβασης.

Η Οδηγία έχει αναγκαστικό χαρακτήρα και συνεπώς η παραίτηση του χρονομεριδιούχου από τα δικαιώματα που αυτή προβλέπει είναι άκυρη. Επίσης, αποτελεί Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης, έτσι ώστε τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να θεσπίσουν ευνοϊκότερες διατάξεις υπέρ του καταναλωτή.

²⁰⁶. Ευθυμιάτου-Πουλάκου, Το time-sharing στον τουρισμό – Σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης, 2003, 19 επ.

²⁰⁷. Οδηγία 94/47/ΕΚ της 26^{ης} Οκτωβρίου 1994 περί προστασίας των αγοραστών ως προς ορισμένες πλευρές των συμβάσεων που αφορούν την απόκτηση δικαιώματος χρήσης ακινήτων υπό καθεστώς χρονομεριστικής μίσθωσης.

Η Οδηγία καλύπτει τα ζητήματα που αφορούν την ενημέρωση σχετικά με τα στοιχεία που συνθέτουν την σύμβαση και με τις διαδικασίες αναίρεσης της σύμβασης. Τα υπόλοιπα ζητήματα θα ρυθμίζονται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών.

Ειδικότερα καθορίζει μια ελάχιστη διάρκεια ισχύος της σύμβασης, κάποιες υποχρεώσεις ελάχιστης εναρμόνισης εκ μέρους του πωλητή, τη γλώσσα σύνταξης της σύμβασης, το δικαίωμα ακύρωσης και υπαναχώρησης και την απαγόρευση πληρωμής προκαταβολών²⁰⁸.

Ο πυρήνας της Οδηγίας έγκειται στα δικαιώματα υπαναχώρησης και καταγγελίας του αγοραστή, τα οποία παρέχονται σωρευτικά προς τις δυνατότητες ακύρωσης της σύμβασης που προσφέρονται στον αγοραστή από τις διατάξεις των εθνικών νομοθεσιών.

1.2. Κατάρτιση της σύμβασης χρονομεριστικής μίσθωσης

Η Οδηγία θεμελιώνει την υποχρέωση του πωλητή να παράσχει λεπτομερή πληροφόρηση στον αγοραστή τόσο στο στάδιο πριν την σύναψη της σύμβασης όσο και σε εκείνο κατά τη σύναψη της σύμβασης.

Ο πωλητής, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Οδηγίας, παραδίδει στον υποψήφιο αγοραστή ένα έγγραφο με ορισμένα στοιχεία του ακινήτου και της σύμβασης. Ειδικότερα, τα στοιχεία αυτά αφορούν την ακριβή φύση του κτηθέντος δικαιώματος, ακριβή περιγραφή του ακινήτου και αν αυτό βρίσκεται υπό κατασκευή εγγυήσεις ορθής αποπεράτωσης του και επιστροφής των καταβληθέντων ποσών σε περίπτωση μη αποπεράτωσης, κοινόχρηστες υπηρεσίες και κοινόχρηστες εγκαταστάσεις στις οποίες θα έχει πρόσβαση ο αγοραστής, γενικούς κανόνες καθαρισμού, συντήρησης, διοίκησης και διαχείρισης του ακινήτου, διάρκεια και χρονικό διάστημα άσκησης του δικαιώματος, τίμημα και εκτίμηση του ποσού των πρόσθετων δαπανών διοικητικής φύσης, κόστος ανταλλαγής και μεταπώλησης και τέλος πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης ή καταγγελίας από τη σύμβαση²⁰⁹. Όταν συναφθεί η σύμβαση όλα τα παραπάνω στοιχεία θα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της.

Η σύμβαση χρονομεριστικής μισθώσεως υποχρεωτικά συντάσσεται εγγράφως. Στην περίπτωση που δεν καταρτισθεί εγγράφως, επιβάλλονται κυρώσεις, οι οποίες βέβαια δεν προβλέπονται στην Οδηγία αλλά επαφίενται στην βούληση του εκάστοτε εθνικού νομοθέτη των κρατών μελών. Ορισμένα κράτη προβλεπουν ως κύρωση την ακυρότητα της σύμβασης.

Περαιτέρω, η Οδηγία προβλέπει την υποχρεωτική σύνταξη της σύμβασης στη γλώσσα ή μια από τις γλώσσες του κράτους μέλους στο οποίο διαμένει ο χρονομεριδιούχος ή εκείνου από το οποίο προέρχεται, σύμφωνα με τη βούληση του.

²⁰⁸. Ευθυμιάτου-Πουλάκου (2003), 127 επ.

²⁰⁹. Παπαρσενίου, Κοινοτικές Οδηγίες και δικαιώματα ιδιωτών – Ένα παράδειγμα: Η σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης, 2002, σελ. 282.

Τέλος, σύμφωνα με την Οδηγία η ελάχιστη συνολική διάρκεια της σύμβασης θα πρέπει να είναι τρία χρόνια και ο ελάχιστος χρόνος χρήσης του καταλύματος κάθε χρόνο θα πρέπει να μην είναι μικρότερος από μία εβδομάδα²¹⁰.

1.3. Το δικαίωμα υπαναχώρησης

1.3.1. Τρόπος και προθεσμία άσκησης

Ο μισθωτής, σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας, έχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει εντός προθεσμίας 10 ημερολογιακών ημερών από την υπογραφή της σύμβασης ή δεσμευτικού προσυμφώνου, χωρίς να κάνει μνεία συγκεκριμένου λόγου.

Σκοπός της διάταξης είναι να παράσχει στον μισθωτή ένα εύλογο χρονικό διάστημα περισυλλογής, στο οποίο με ψυχραιμία και χωρίς πλέον την ψυχολογική πίεση του πωλητή θα μπορέσει να αξιολογήσει και να εκτιμήσει τη σκοπιμότητα, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις γενικότερες συνέπειες που απορρέουν από τη σύμβαση και να αποφασίσει εάν πραγματικά είναι προς το συμφέρον του η διατήρηση της σύμβασης ή η υπαναχώρηση από αυτήν²¹¹. Με τον τρόπο αυτό ο μισθωτής μπορεί να διαπιστώσει, συνήθως με την παροχή νομικών συμβουλών, εάν έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις και οι όροι του νόμου.

Στη συνέχεια, ο μισθωτής δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση σε περίπτωση που δεν περιέχονται σε αυτήν οι απαιτούμενες πληροφορίες κατά την στιγμή της υπογραφής της σύμβασης ή του δεσμευτικού προσυμφώνου εντός προθεσμίας τριών μηνών από την στιγμή αυτή. Εντός του διαστήματος αυτού, μπορεί να διαπιστώσει εάν έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις και οι όροι του νόμου. Εάν εντός της τρίμηνης προθεσμίας ο εκμισθωτής παράσχει τις πληροφορίες αυτές, τότε αναβιώνει υπέρ του μισθωτή η δεκαήμερη προθεσμία υπαναχώρησης. Εάν κατά τη λήξη της τρίμηνης προθεσμίας δεν έχει ασκηθεί το δικαίωμα καταγγελίας και η σύμβαση δεν έχει τις απαιτούμενες πληροφορίες που προβλέπει η Οδηγία τότε ο μισθωτής έχει δικαίωμα να κάνει χρήση της προθεσμίας υπαναχώρησης από την επόμενη ημέρα της λήξης αυτής.

Για την άσκηση των δύο παραπάνω δικαιωμάτων ο μισθωτής πρέπει να απευθύνει σχετική κοινοποίηση, πριν από τη λήξη της προθεσμίας και κατά τρόπο που να υπάρχει απόδειξη, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες, στο πρόσωπο του οποίου το όνομα και η διεύθυνση αναγράφονται στη σύμβαση για το σκοπό αυτό. Σε περίπτωση που η κοινοποίηση αποσταλεί γραπτά, θεωρείται εμπρόθεσμη, αν η αποστολή της πραγματοποιηθεί πριν από τη λήξη της προθεσμίας.

²¹⁰. Ευθυμιάτου-Πουλάκου (2003), 127 επ.

²¹¹. Κοτρώνης, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), σελ. 880 επ.

Να σημειωθεί ότι όσον αφορά την υπαναχώρηση, η πλειοψηφία των κρατών μελών υιοθέτησε τη δεκαήμερη προθεσμία την οποία προβλέπει η Οδηγία. Ορισμένα κράτη ωστόσο, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, προέβλεψαν μακρύτερο χρονικό διάστημα.

Όσον αφορά τη Γαλλία υιοθέτησε ένα σύστημα πολύ ευνοϊκό για τον χρονομεριδιούχο. Συγκεκριμένα, προβλέπει ότι η προσφορά του επιχειρηματία, η οποία πρέπει να είναι γραπτή, δεν μπορεί να ανακληθεί για ένα διάστημα επτά ημερών. Στο διάστημα αυτό ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να μελετήσει όλα τα στοιχεία της σύμβασης. Εάν ο καταναλωτής δεχθεί την προσφορά του επιχειρηματία, την υπογράφει υπογεγραμμένη, και από εκείνη τη χρονική στιγμή ο καταναλωτής διαθέτει το περιθώριο των δέκα ημερών για υπαναχώρηση²¹².

1.3.2. Σχέση υπαναχώρησης με το δικαίωμα καταγγελίας

Με την άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης αφενός αποσβέννουνται *ex nunc* οι μη εκπληρωθείσες πρωτογενείς υποχρεώσεις προς παροχή και αφετέρου δημιουργείται μια σχέση εκκαθάρισης, στο πλαίσιο της οποίας γεννάται αμοιβαία υποχρέωση των μερών προς απόδοση των ληφθεισών παροχών.

Από την άλλη πλευρά, με την άσκηση του δικαιώματος καταγγελίας επέρχεται λήξη της διαρκούς σύμβασης *ex nunc*. Η συμβατική σχέση αίρεται για το μέλλον, πράγμα που σημαίνει ότι επέρχεται απόσβεση των ενοχικών υποχρεώσεων των μερών για το μετά την άσκηση της καταγγελίας χρονικό διάστημα, ενώ η σύμβαση δεν θίγεται για το μέχρι την καταγγελία χρονικό διάστημα. Συνακόλουθα, οι παροχές που εκπληρώθηκαν δεν αναζητούνται με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, αφού η νόμιμη αιτία τους δεν ανατρέπεται αναδρομικά. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν γεννώνται κάποιες αναστροφικές αξιώσεις, αυτές όμως εντοπίζονται στο χρονικό διάστημα που έπεται της άσκησης της καταγγελίας. Στο πλαίσιο αυτό είναι δυνατόν να αναζητηθούν βάσει των διατάξεων για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (ΑΚ 904 επ.) και παροχές που έχουν γίνει προκαταβολικά για το χρόνο μετά την παραγωγή των εννόμων αποτελεσμάτων της καταγγελίας, παροχές όμως που εκπληρώθηκαν κατά το διάστημα που λειτούργησε η σύμβαση δεν αναζητούνται. Αυτό είναι το κύριο σημείο ως προς το οποίο διαφέρουν τα δύο προαναφερόμενα δικαιώματα²¹³.

Επίσης, όπως προαναφέρθηκε, το δικαίωμα υπαναχώρησης εναπόκειται στην πλήρη διακριτική ευχέρεια του μισθωτή και ασκείται χωρίς μνεία λόγου. Αντίθετα, το δικαίωμα καταγγελίας προϋποθέτει την ύπαρξη σπουδαίου λόγου για την άσκηση του, ο οποίος έγκειται στην παράλειψη αναφοράς στην σύμβαση ορισμένων πληροφοριών, οι οποίες πρέπει υποχρεωτικά να συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν. Όσον αφορά βέβαια τις έννομες

²¹² *Ευθυμιάτου-Πουλάκου* (2003), 127 επ.

²¹³ *Παπαρσενίου* (2002), σελ. 294.

συνέπειες των δικαιωμάτων υπαναχώρησης και καταγγελίας στη σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης είναι κοινές.

1.4. Ο προγενέστερος νόμος 1652/1986

Στη χώρα μας ο θεσμός της χρονομεριστικής μίσθωσης είχε ρυθμιστεί ήδη νομοθετικά με τον νόμο 1652/1986²¹⁴, ως μία ιδιαίτερη μορφή μίσθωσης.

Ο νόμος καθορίζει το γενικό πλαίσιο λειτουργίας του θεσμού χωρίς να υπεισέρχεται σε λεπτομερειακή περιγραφή του. Έτσι, ο νόμος στη συνέχεια συμπληρώθηκε με απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας²¹⁵, η οποία αναφέρεται σε ζητήματα που άπτονται των όρων υπαγωγής τουριστικών καταλυμάτων στις διατάξεις του νόμου, των θεμάτων που αναφέρονται στη λειτουργία και οργάνωση των καταλυμάτων και των πρόσθετων όρων που πρέπει να περιέχονται στη σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης.

Η νομική φύση της χρονομεριστικής μίσθωσης είναι ιδιότυπη. Ρυθμίστηκε ως μία ενοχική, υποσχετική δικαιοπραξία, η οποία υπάγεται στο ρυθμιστικό πεδίο του δικαίου των μισθώσεων με σημαντικές ωστόσο αποκλίσεις από τον Αστικό Κώδικα.

Για λόγους προστασίας του μισθωτή, ο νόμος εισήγαγε μια εξαίρεση αναφορικά με τον ενοχικό χαρακτήρα της μισθωτικής σύμβασης. Τα απορρέοντα από τη σύμβαση δικαιώματα του μισθωτή προβάλλονται όχι μόνο έναντι των καθολικών αλλά και έναντι των ειδικών διαδόχων του εκμισθωτή. Έτσι, διατηρείται αφενός ο ενοχικός χαρακτήρας διότι δεν θίγονται τρίτα πρόσωπα πλέον των διαδόχων του εκμισθωτή, παράλληλα όμως θεσπίζεται μια απολυτοποίηση τους στο μέτρο που δεσμεύουν τους παραπάνω διαδόχους του εκμισθωτή²¹⁶.

Για την κατάρτιση της σύμβασης της χρονομεριστικής μίσθωσης απαιτείται σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου και μεταγραφή του στα βιβλία μεταγραφών (άρθρο 1 παρ.2). Να σημειωθεί ότι ο νόμος δεν προβλέπει δικαίωμα υπαναχώρησης του μισθωτή από την σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης.

1.5. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 94/47/ΕΚ στη χώρα μας

Με αρκετή χρονική καθυστέρηση, η ελληνική νομοθεσία προσαρμόστηκε τελικά στις διατάξεις της Οδηγίας για τις χρονομεριστικές μισθώσεις με την έκδοση του υπ' αριθμόν 182/1999²¹⁷ Προεδρικού Διατάγματος. Να σημειωθεί ότι ενώ το διάταγμα ισχύει στην

²¹⁴. ΦΕΚ/Α/167/30.10.1986.

²¹⁵. Υπ' αριθμ. Α 9953/ΔΙΟΝΟΣΕ/1789/11.12.1987 απόφαση του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (ΦΕΚ/Β/15.12.1987).

²¹⁶. Σταματιάδης, Η σύμβαση χρονομερισμού (Time-sharing), 2003, σελ. 82.

²¹⁷. ΦΕΚ/Α/171/25.8.1999.

ελληνική έννομη τάξη από 25.8.1999, ειδικότερα οι διατάξεις αναφορικά με τα δικαιώματα υπαναχώρησης και καταγγελίας ισχύουν αναδρομικά από 25.4.1999.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι λόγω του κατά βάση διαφορετικού ρυθμιστικού τους πεδίου ο νόμος 1652/1986 παραμένει σε ισχύ μετά την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 94/47/ΕΚ με το π.δ. 182/1999, έχοντας βέβαια υποστεί επιμέρους τροποποιήσεις και μεταβολές.

Ως προς το δικαίωμα υπαναχώρησης, το π.δ. 182/1999, όπως αυτό ισχύει μετά την τροποποίηση του από το π.δ. 293/2001²¹⁸, εισάγει ρύθμιση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης και καταγγελίας της σύμβασης. Σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι η προστασία του αδύνατου μέρους της σύμβασης, δηλαδή του μισθωτή, ώστε να αποκλειστεί η περίπτωση συναλλαγής του κάτω από ευθύνες ανατροπής της συμβατικής ισορροπίας, με την πρόφαση ιδιαίτερα ευνοϊκής προσφοράς ή την εισβολή επαχθών συναλλακτικών όρων.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 4, ο μισθωτής δικαιούται εντός 10 ημερών από την παράδοση σε αυτόν σωρευτικά αντιγράφου της σύμβασης ή του προσυμφώνου και του ειδικού ενημερωτικού εντύπου να υπαναχωρήσει. Ο μισθωτής υπαναχωρεί από την σύμβαση χωρίς να αναφέρει τον λόγο, καταβάλλοντας μόνο τα σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης και την υπαναχώρηση έξοδα, τα οποία σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνουν το 3% του συμφωνηθέντος τιμήματος²¹⁹.

Ακόμα, ο μισθωτής δικαιούται εντός τριών μηνών από την υπογραφή της σύμβασης ή του προσυμφώνου να καταγγείλει τη σύμβαση αν αυτή δεν περιέχει τις πληροφορίες του άρθρου 3. Εάν ωστόσο εντός του τριμήνου αυτού του παρασχεθούν οι απαραίτητες πληροφορίες, από την στιγμή που θα του δοθούν έχει την δεκαήμερη προθεσμία υπαναχώρησης.

Η υπαναχώρηση πρέπει να γίνεται με έγγραφο βεβαίας χρονολογίας και μάλιστα με συστημένη επιστολή ή άλλο αντίστοιχο μέσο²²⁰. Εάν τυχόν το τίμημα καλύπτεται από πίστωση η δήλωση βέβαιης χρονολογίας θα πρέπει να κοινοποιηθεί και προς τον τρίτο, ο οποίος παρέχει την πίστωση²²¹.

Περαιτέρω, το δικαίωμα υπαναχώρησης ισχυροποιείται ακόμη περισσότερο με την διάταξη του άρθρου 5, η οποία απαγορεύει την μεταγραφή της σύμβασης και την καταβολή της προκαταβολής πριν την παρέλευση της προθεσμίας άσκησης του δικαιώματος της υπαναχώρησης²²².

218. ΦΕΚ/Α/205/17.9.2001.

219. Σταματιάδης (2002), σελ. 82.

220. Ωστόσο, σύμφωνα με την απόφαση C-423/97 του ΔΕΚ (ΕλλΔνη 2000, σελ. 256), η ειδοποίηση περί υπαναχώρησης δεν υπόκειται σε κάποια προϋπόθεση ως προς τον τύπο.

221. Ευθυμιάτου-Πουλάκου (2003), 291 επ.

222. ΑΠ 438/2004 ΧρΙΔ 2004, 717, ΜπρΑθ 3841/2003 ΧρΙΔ 2004, 53, ΜπρΑθ 753/2001 ΧρΙΔ 2001, 337.

II. Η νέα Οδηγία 2008/122/EK και το δικαίωμα υπαναχώρησης

Μετά την έκδοση της αναλυθείσας ανωτέρω 94/47/EK Οδηγίας, ακολούθησαν σημαντικές εξελίξεις της χρονομεριστικής μίσθωσης στην αγορά. Αναπτύχθηκαν νέα προϊόντα και συμβάσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της νομοθεσίας. Για παράδειγμα, τα νέα προϊόντα ενδέχεται να παρέχουν την δυνατότητα στον καταναλωτή να χρησιμοποιεί διαφορετικά είδη καταλύματος (π.χ. κρουαζιερόπλοια, τροχόσπιτα) ή να συνάπτονται συμβάσεις που διαρκούν λιγότερο από τρία χρόνια.

Έτσι, εκδόθηκε η Οδηγία 2008/122/EK²²³ η οποία αντικαθιστά την Οδηγία 94/47/EK. Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να ενσωματώσουν την νέα Οδηγία έως τις 23 Φεβρουαρίου 2011. Η Ελλάδα δεν έχει ενσωματώσει ακόμα την Οδηγία. Στόχος της Οδηγίας είναι η περαιτέρω ενίσχυση της εμπιστοσύνης του καταναλωτή στον τομέα των χρονομεριστικών μισθώσεων.

Η νέα Οδηγία αποσκοπεί να καλύψει κενά των υφιστάμενων κανόνων. Έτσι, εισάγει ένα σύγχρονο, απλοποιημένο και συνεκτικό πλαίσιο που καλύπτει όχι μόνο τη χρονομεριστική μίσθωση αλλά και τα μακροπρόθεσμα προϊόντα διακοπών²²⁴, καθώς και την ανταλλαγή²²⁵ και την μεταπώληση²²⁶. Επίσης, με την νέα Οδηγία καλύπτονται πλέον και οι συμβάσεις με διάρκεια μικρότερη από τρία χρόνια καθώς και συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης σε κινητά καταλύματα, όπως κρουαζιερόπλοια και τροχόσπιτα.

Σκοπός των νέων κανόνων είναι να εξασφαλίζεται η ίση και σωστή προστασία των καταναλωτών σε όλη την Κοινότητα και η δημιουργία ισότιμων όρων στην αγορά της χρονομεριστικής μίσθωσης και ορισμένων άλλων προϊόντων που αφορούν τις διακοπές.

Η νέα Οδηγία δεν αρκείται στην παροχή στον καταναλωτή ενημερωτικών φυλλαδίων πριν την σύναψη της σύμβασης αλλά απαιτεί παροχή στον καταναλωτή τυποποιημένου ενημερωτικού εντύπου που περιέχεται στο παράρτημα της Οδηγίας. Επίσης, η σύμβαση πρέπει να περιλαμβάνει χωριστό τυποποιημένο έντυπο υπαναχώρησης, όπως αυτό καθορίζεται στο Παράρτημα της Οδηγίας, ώστε να διευκολύνεται η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης.

Ειδικότερα, σε σχέση με το δικαίωμα υπαναχώρησης, η νέα Οδηγία παρέχει στον καταναλωτή μεγαλύτερο διάστημα υπαναχώρησης, ήτοι διάστημα 14 ημερολογιακών ημερών

²²³. Οδηγία 2008/122/EK της 14^{ης} Ιανουαρίου 2009 για την προστασία των καταναλωτών ως προς ορισμένες πτυχές των συμβάσεων χρονομεριστικής μίσθωσης, μακροπρόθεσμων προϊόντων διακοπών, μεταπώλησης και ανταλλαγής, L 33/10, 3.2.2009.

²²⁴. Στα προϊόντα αυτά περιλαμβάνονται λέσχες διακοπών, στις οποίες οι καταναλωτές πληρώνουν για να αποκτήσουν κωδικό πρόσβασης σε ένα δικτυακό τόπο όπου πληροφορούνται σχετικά με εκπώσεις σε καταλύματα διακοπών κα.

²²⁵. Οι ιδιοκτήτες χρονομεριδίων με την πληρωμή κάποιου τέλους μπορούν να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε σχέση ανταλλαγής όπου μπορούν να ανταλλάξουν την εβδομάδα τους σε κάποιο κατάλυμα με κάποιο άλλο.

²²⁶. Εμπορικοί παράγοντες πλησιάζουν πολλούς ιδιοκτήτες χρονομεριδίων και ζητούν αμοιβή ως αντάλλαγμα για την πώληση του χρονομεριδίου τους.

από την ημέρα σύναψης της σύμβασης ή του δεσμευτικού προσυμφώνου ή από την ημέρα παραλαβής από τον καταναλωτή αντιγράφου της σύμβασης ή του δεσμευτικού προσυμφώνου, αν αυτή είναι μεταγενέστερη της σύναψης της σύμβασης.

Σε περίπτωση που δεν παρασχεθεί στον καταναλωτή τυποποιημένο έντυπο υπαναχώρησης συμπληρωμένο από τον έμπορο εγγράφως, σε χαρτί ή σε άλλο σταθερό μέσο, το διάστημα υπαναχώρησης είναι ένα έτος και 14 ημερολογιακές ημέρες (άρθρο 6, παρ.3) από τις προαναφερόμενες ημερομηνίες. Αν μέσα στο διάστημα αυτό δοθεί από τον έμπορο το έντυπο αυτό, τότε από την ημέρα αυτή αρχίζει προθεσμία υπαναχώρησης 14 ημερών.

Σε περίπτωση επίσης που δεν παρασχεθούν στον καταναλωτή, οι πληροφορίες που προβλέπονται στην Οδηγία, συμπεριλαμβανομένου και του τυποποιημένου ενημερωτικού εντύπου, εγγράφως σε χαρτί ή άλλο σταθερό μέσο, το διάστημα υπαναχώρησης είναι τρεις μήνες και δεκατέσσερις ημερολογιακές ημέρες. Αντιστοίχως με την προηγούμενη περίπτωση, αν στο διάστημα αυτό δοθούν οι πληροφορίες, τότε από τη ημέρα αυτή αρχίζει προθεσμία υπαναχώρησης 14 ημερών.

Προκειμένου ο καταναλωτής να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης πρέπει να ενημερώσει εγγράφως τον έμπορο για αυτή του την απόφαση. Δύναται αλλά δεν υποχρεούται να χρησιμοποιήσει το τυποποιημένο έντυπο υπαναχώρησης, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στη σύμβαση. Για να είναι εμπρόθεσμη η δήλωση υπαναχώρησης, αρκεί να έχει πραγματοποιηθεί πριν την εκπνοή της προθεσμίας η αποστολή της κοινοποίησης. Ο καταναλωτής που ασκεί το δικαίωμα υπαναχώρησης δεν βαρύνεται με κανένα έξοδο, ούτε ευθύνεται για ποσά που αντιστοιχούν στις υπηρεσίες που ενδεχομένως είχαν παρασχεθεί πριν την υπαναχώρηση.

III. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

Η δεκαήμερη προθεσμία που είχε καθιερώσει η προϊσχύσασα Οδηγία 94/47/EK αποτέλεσε αντικείμενο έντονης κριτικής ως υπερβολικά σύντομη, αφενός σε σχέση με την πολυπλοκότητα της σύμβασης χρονομεριστικής μίσθωσης και αφετέρου σε σχέση με το γεγονός ότι στην πράξη τέτοιες συμβάσεις συνάπτονται κατά τη διάρκεια των διακοπών, οπότε είναι αδύνατον να ελεγχθεί επιμελώς το περιεχόμενό τους. Επίσης κριτική ασκήθηκε και για το γεγονός ότι ακόμα και στην περίπτωση που ο εκμισθωτής δεν παρέχει τις ουσιώδεις πληροφορίες που αφορούν τα ελάχιστα σημεία της σύμβασης το δικαίωμα υπαναχώρησης αποσβέννυται σε διάστημα 3 μηνών και 10 ημερών. Και αυτό διότι γίνεται αντιληπτό ότι ο εκμισθωτής είναι δυνατόν να αποκρύπτει για χρονικό διάστημα 3 μηνών και 10 ημερών όσες πληροφορίες θεωρεί για τον ίδιο και την προοπτική σύναψης της σύμβασης

επιβλαβείς, αφού σε κάθε περίπτωση με την άπρακτη παρέλευση της ανωτέρω προθεσμίας η σύμβαση καθίσταται καθόλα έγκυρη και δεσμευτική.

Από την άλλη πλευρά η νέα Οδηγία (2008/122/EK) είναι φανερό ότι καθιέρωσε ένα πληρέστερο πλαίσιο προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης, καθώς πλέον είναι μεγαλύτερο το διάστημα εντός του οποίου μπορεί να υπαναχωρήσει ο καταναλωτής. Ωστόσο και πάλι το διάστημα αυτό δεν κρίνεται επαρκές. Και αυτό γιατί στη χρονομεριστική μίσθωση για να μπορέσει ο καταναλωτής να ελέγξει πραγματικά και πλήρως, αν η σύμβαση που κατήρτισε ανταποκρίνεται στις ιδιότητες του πράγματος ενόψει των οποίων προέβη στην σύναψη της, θα πρέπει να διαμείνει ένα διάστημα στην κατοικία που αποτελεί το αντικείμενο της σύμβασης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κυριότερη εκδήλωση της ιδιωτικής αυτονομίας αποτελεί η συμβατική ελευθερία. Η ελευθερία των συμβάσεων σημαίνει μεταξύ άλλων και ότι, εφόσον τα μέρη αποφάσισαν να συμβληθούν, είναι υποχρεωμένα να τηρήσουν τους όρους της συμφωνίας τους. Τα συμφωνηθέντα τους δεσμεύουν. Εντούτοις, πλέον παρατηρείται μια τάση δυσχέρασης της αυτοδέσμευσης με σκοπό την προστασία του καταναλωτή ως του ασθενέστερου συμβαλλομένου. Στόχος είναι να αποτραπεί ο καταναλωτής από βιαστικές συμβατικές δεσμεύσεις. Μέσο για την επιτεύξη του στόχου αυτού αποτελεί το δικαίωμα της υπαναχώρησης²²⁷.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης στη χώρα μας ρυθμίζεται καταρχήν στον Αστικό Κώδικα και στην συνέχεια ειδικότερα στον νόμο 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, με αποτέλεσμα το δικαίωμα αυτό να είναι επαρκώς κατοχυρωμένο για τους καταναλωτές.

Σε κοινοτικό επίπεδο είναι αναμφισβήτητο ότι οι Οδηγίες που αναλύθηκαν ανωτέρω δημιούργησαν ένα πλαίσιο προστασίας των καταναλωτών, παρέχοντας τους ένα σύνολο δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα της υπαναχώρησης.

Πάντως είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών είναι αποσπασματική και περιπτωσιολογική. Αυτό συμβαίνει λόγω της σταδιακής αντιμετώπισης των επιμέρους τομέων δράσης του καταναλωτή και της μεμονωμένης ψήφισης κάθε Οδηγίας, χωρίς την ύπαρξη μιας σφαιρικής θεώρησης και φιλοσοφίας απέναντι στο πρόβλημα συνολικά, και χωρίς την απαραίτητη μέριμνα για συνοχή αυτών των κανόνων²²⁸. Έτσι, ειδικότερα για το δικαίωμα της υπαναχώρησης στις καταναλωτικές συμβάσεις, όπως άλλωστε προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε, δεν υπάρχει ενιαία αντιμετώπιση του θέματος, αλλά μεμονωμένη ρύθμιση από την κάθε Οδηγία. Έτσι για παράδειγμα το διάστημα μέσα στο οποίο ο καταναλωτής μπορεί να

²²⁷. Σταθόπουλος (1995), 28 επ.

²²⁸. Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου (1999), 36.

υπαναχωρήσει δεν είναι το ίδιο σε όλες τις Οδηγίες. Η διαφορά αυτή επιτείνεται περισσότερο κατά την ενσωμάτωση των Οδηγιών στα κράτη μέλη.

Η αποσπασματικότητα αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι η καθολικότερη ρύθμιση σε κάθε έννομη τάξη απαιτεί μακρόχρονη προεργασία πόσο μάλλον στην κοινοτική έννομη τάξη όπου τίθεται και το θέμα σύγκλησης και συναίνεσης των κρατών μελών. Η κοινοτική έννομη τάξη άρχισε να νομοθετεί σε ειδικά επιμέρους θέματα και σταδιακά με τη βαθμιαία ωρίμανση της θα προχωρήσει σε συστηματικότερες ρυθμίσεις. Δείγμα αυτής της αλλαγής αποτελεί η Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών, όπου το δικαίωμα υπαναχωρήσεως ρυθμίζεται κοινά για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και για τις συμβάσεις από απόσταση²²⁹.

I. Η Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών

1. Γενικά

Το 2004 ξεκίνησε η επανεξέταση του κοινοτικού κεκτημένου για τους καταναλωτές με στόχο να απλουστεύσει και να συμπληρώσει το υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο. Αποτέλεσμα των διεργασιών αυτών υπήρξε η Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών. Η Πρόταση στοχεύει στην αντικατάσταση της Οδηγίας 85/577/ΕΟΚ σχετικά με τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές²³⁰, της Οδηγίας 97/7/ΕΚ σχετικά με τις εξ αποστάσεως συμβάσεις και της Οδηγίας 1999/44/ΕΚ σχετικά με την πώληση και τις εγγυήσεις καταναλωτικών αγαθών.

Οι υπό αντικατάσταση Οδηγίες περιέχουν ρήτρες ελάχιστης εναρμόνισης γεγονός που σημαίνει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρήσουν ή να υιοθετήσουν αυστηρότερους κανόνες προστασίας των καταναλωτών. Τα κράτη μέλη έχουν κάνει εκτεταμένη χρήση αυτής της δυνατότητας. Έτσι για παράδειγμα ως προς το δικαίωμα της υπαναχώρησης υπάρχουν αρκετές διαφοροποιήσεις μεταξύ των εθνικών δικαίων των κρατών μελών. Το αποτέλεσμα είναι ένα κατακερματισμένο κανονιστικό πλαίσιο σε ολόκληρη την Κοινότητα, το οποίο είναι ένας από τους λόγους που το επίπεδο εμπιστοσύνης των καταναλωτών για διασυνοριακές αγορές είναι χαμηλό.

Η Πρόταση απομακρύνεται από την προσέγγιση της ελάχιστης εναρμόνισης που ακολουθήθηκε στις τέσσερις Οδηγίες για να υιοθετήσει την προσέγγιση πλήρους εναρμόνισης, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διατηρούν ή να εγκρίνουν διατάξεις που να αποκλίνουν από εκείνες που ορίζονται στην εκάστοτε Οδηγία.

²²⁹. Σταθόπουλος (1995), 14.

²³⁰. Οδηγία 93/13/ΕΟΚ της 5^{ης} Απριλίου 1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ΕΕ 21/4/1993, L. 095/29.

Ο στόχος της Πρότασης είναι να συμβάλλει στην καλύτερη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών με την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στην εσωτερική αγορά και τη μείωση της απροθυμίας των επιχειρήσεων για διασυννοριακές εμπορικές συναλλαγές. Ο γενικός αυτός στόχος πρέπει να επιτευχθεί με μείωση του κατακερματισμού, ενίσχυση του κανονιστικού πλαισίου και παροχή στους καταναλωτές υψηλού κοινού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών και επαρκούς πληροφόρησης σχετικά με τα δικαιώματά τους και τον τρόπο άσκησής τους.

Δημιουργείται ένα ενιαίο σύνολο κανόνων οι οποίοι εξασφαλίζουν υψηλό κοινό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών σε ολόκληρη την Κοινότητα και επιτρέπουν στους εμπόρους να πωλούν σε καταναλωτές σε 27 κράτη μέλη όπως θα το έπρατταν στην πατρίδα τους με, παραδείγματος χάρη, τους ίδιους τυποποιημένους συμβατικούς όρους και το ίδιο ενημερωτικό υλικό. Συνεπώς θα μειωθεί το κόστος συμμόρφωσης των εμπόρων, ενώ θα παράσχει στους καταναλωτές υψηλό επίπεδο προστασίας. Το πεδίο εφαρμογής της πρότασης περιορίζεται σε κανόνες προστασίας των καταναλωτών σε συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ εμπόρων και καταναλωτών.

Τα τρέχοντα διαστήματα των περιόδων υπαναχώρησης, που διαφέρουν αρκετά μεταξύ των κρατών μελών όσο και μεταξύ των συμβάσεων εξ αποστάσεως και εκτός εμπορικού καταστήματος προκαλούν αβεβαιότητα δικαίου και δαπάνες συμμόρφωσης. Συνεπώς κρίνεται σκόπιμο να εφαρμόζεται η ίδια περίοδος υπαναχώρησης σε όλες τις εξ αποστάσεως συμβάσεις και τις συμβάσεις εκτός εμπορικών καταστημάτων.

Προς εξασφάλιση της ασφάλειας δικαίου, ο Κανονισμός 1182/71, περί καθορισμού των κανόνων που εφαρμόζονται στις προθεσμίες, ημερομηνίες και διορίες πρέπει να εφαρμόζεται και στον υπολογισμό των περιόδων που περιέχονται στην παρούσα Οδηγία. Συνεπώς, όλες οι περίοδοι που περιέχονται στην παρούσα Οδηγία πρέπει να νοείται ότι εκφράζονται σε ημερολογιακές ημέρες.

2. Περιεχόμενο της Πρότασης Οδηγίας

Η Πρόταση Οδηγίας καταρχάς στο πρώτο κεφάλαιο περιέχει τους κοινούς ορισμούς, όπως για παράδειγμα την έννοια του καταναλωτή, η οποία δεν αλλάζει σε σχέση με τις υπό επανεξέταση Οδηγίες. Επίσης ορίζει την αρχή της πλήρους εναρμόνισης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προβλέπεται ένα πλαίσιο παροχής πληροφόρησης του καταναλωτή, όπως άλλωστε και οι υπό επανεξέταση Οδηγίες. Οι καταναλωτές πρέπει να έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν πληροφορίες πριν από τη σύναψη της σύμβασης. Ο έμπορος οφείλει ιδίως να ενημερώσει τον καταναλωτή για τα κύρια χαρακτηριστικά ενός προϊόντος, την ταυτότητα του εμπόρου, τις ρυθμίσεις για την παράδοση και για την ύπαρξη δικαιώματος υπαναχώρησης. Ωστόσο, οι έμποροι δεν πρέπει να είναι υποχρεωμένοι να

παρέχουν τις πληροφορίες αυτές, όταν είναι ήδη εμφανείς από το συγκεκριμένο πλαίσιο, όπως για παράδειγμα σε μια συναλλαγή σε εμπορικό κατάστημα. Αντίθετα σε περιπτώσεις συναλλαγών εξ αποστάσεως και συναλλαγών εκτός εμπορικού καταστήματος, ο έμπορος πρέπει πάντα να παρέχει τις πληροφορίες αυτές όπως επίσης και πληροφορίες σχετικά με τις ρυθμίσεις για την πληρωμή, τις επιδόσεις και την πολιτική διαχείρισης παραπόνων. Επίσης ο καταναλωτής πρέπει να γνωρίζει κατά πόσο συνάπτει σύμβαση με τον έμπορο ή με κάποιον μεσάζοντα, καθώς στη δεύτερη περίπτωση ο καταναλωτής ενδέχεται να μην απολαύει της προστασίας βάσει της παρούσας Οδηγίας. Συνεπώς, ο μεσάζων πρέπει να ενημερώσει για το γεγονός αυτό και για τις συνέπειες του.

Το τρίτο κεφάλαιο το οποίο εφαρμόζεται μόνο στις συμβάσεις εξ αποστάσεως και συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, προβλέπει ειδικές απαιτήσεις πληροφόρησης και ρυθμίζει νομοθετικά το δικαίωμα της υπαναχώρησης, το οποίο θα αναλυθεί κατωτέρω.

Το τέταρτο κεφάλαιο αποσαφηνίζει τις διατάξεις της Οδηγίας 1999/44/EK για τις καταναλωτικές πωλήσεις.

Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο αντιγράφει σε μεγάλο βαθμό τις διατάξεις της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Εφαρμόζεται σε καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες οι οποίες δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όπως οι τυποποιημένοι συμβατικοί όροι.

3. Ειδικότερα: Το δικαίωμα υπαναχώρησης

Το δικαίωμα υπαναχώρησης σύμφωνα με την Πρόταση παρέχεται στις συμβάσεις εξ αποστάσεως και στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος. Όσον αφορά τις συμβάσεις καταναλωτικών πωλήσεων σε αντίθεση με την υπό κατάργηση Οδηγία 1999/44/EK, η οποία προβλέπει την άσκηση δικαιώματος υπαναχώρησης, η Πρόταση προβλέπει το δικαίωμα για ακύρωση της σύμβασης, όταν η έλλειψη συμμόρφωσης του εμπόρου δεν είναι ελάσσονος σημασίας.

3.1. Ενημέρωση του καταναλωτή και προθεσμία υπαναχώρησης

Ο καταναλωτής, σύμφωνα με το άρθρο 12, διαθέτει προθεσμία δεκατεσσάρων ημερολογιακών ημερών προκειμένου να υπαναχωρήσει είτε από μία σύμβαση εξ αποστάσεως είτε από μία σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος.

Ειδικότερα για το δικαίωμα υπαναχώρησης ο προμηθευτής πρέπει να ενημερώνει τον καταναλωτή για τους όρους και τις διαδικασίες για την άσκηση του δικαιώματος αυτού, όπως λεπτομερώς αναφέρονται σε Παράρτημα της Οδηγίας.

Στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος οι πληροφορίες αυτές παρέχονται σε τυποποιημένο έντυπο υπαναχώρησης²³¹, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στο έντυπο παραγγελίας, σε απλή και κατανοητή γλώσσα και να είναι ευανάγνωστες.

Στις συμβάσεις από απόσταση ο καταναλωτής πρέπει να λαμβάνει επιβεβαίωση για τις ανωτέρω πληροφορίες σε σταθερό εναπόθεμα²³², σε εύλογο χρονικό διάστημα μετά τη σύναψη της σύμβασης και το αργότερο κατά τη στιγμή της παράδοσης των προϊόντων ή όταν έχει αρχίσει η εκτέλεση της υπηρεσίας, εκτός βέβαια αν οι πληροφορίες έχουν δοθεί στον καταναλωτή πριν από τη σύναψη της σύμβασης σε σταθερό εναπόθεμα.

Εάν ο έμπορος δεν ενημερώσει τον καταναλωτή για τις προαναφερόμενες πληροφορίες σύμφωνα με τα παραπάνω, τότε η προθεσμία υπαναχώρησης λήγει τρεις μήνες αφότου ο έμπορος έχει πλήρως εκτελέσει τις λοιπές συμβατικές υποχρεώσεις του (άρθρο 13).

3.2. Συνέπειες άσκησης της υπαναχώρησης και υποχρεώσεις των μερών

Σύμφωνα με το άρθρο 14 της Πρότασης ο καταναλωτής ενημερώνει τον έμπορο για την απόφαση του να υπαναχωρήσει σε σταθερό εναπόθεμα είτε σε δήλωση που απευθύνεται στον έμπορο συνταγμένη με δικά του λόγια είτε χρησιμοποιώντας το τυποποιημένο έντυπο υπαναχώρησης, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στη σύμβαση. Ειδικότερα για τις συμβάσεις εξ αποστάσεως που συνάπτονται μέσω διαδικτύου, ο καταναλωτής μπορεί να συμπληρώσει και να υποβάλει ηλεκτρονικά το τυποποιημένο έντυπο υπαναχώρησης που βρίσκεται στο δικτυακό τόπο του εμπόρου. Στην περίπτωση αυτή, ο έμπορος κοινοποιεί στον καταναλωτή επιβεβαίωση παραλαβής της υπαναχώρησης με ηλεκτρονικό μήνυμα χωρίς καθυστέρηση.

Ο έμπορος οφείλει να επιστρέψει όλα τα ποσά που έλαβε από τον καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που καλύπτουν τις δαπάνες που επιβαρύνουν τον έμπορο για την παράδοση των προϊόντων στον καταναλωτή, εντός τριάντα ημερών από την ημέρα κατά την οποία έλαβε την δήλωση υπαναχώρησης του καταναλωτή.

Ο καταναλωτής πρέπει να επιστρέψει τα προϊόντα το αργότερο δεκατέσσερις ημέρες αφότου έχει ενημερώσει τον έμπορο σχετικά με την απόφαση του να υπαναχωρήσει. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να αποφευχθεί η περίπτωση ο έμπορος να επιστρέψει χρήματα σε έναν καταναλωτή ο οποίος δεν έχει επιστρέψει τα προϊόντα. Να σημειωθεί ωστόσο ότι η Πρόταση Οδηγίας δεν περιλαμβάνει ρύθμιση η οποία να μεριμνά για την μη επιβάρυνση του καταναλωτή με τα έξοδα επιστροφής ή φύλαξης των επιστρεφόμενων πραγμάτων.

²³¹. Όπως αυτό ορίζεται στο Παράρτημα Ι(Β) της Οδηγίας.

²³². Ο ορισμός του σταθερού εναποθέματος σύμφωνα με το προοίμιο της Οδηγίας περιλαμβάνει ιδίως έγγραφα σε χαρτί, σε κλειδιά USB, σε CD-ROM, σε DVD, σε κάρτες μνήμης και στο σκληρό δίσκο του υπολογιστή στον οποίο αποθηκεύεται το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή ένα αρχείο pdf.

Ορισμένοι καταναλωτές ασκούν το δικαίωμα υπαναχώρησης αφού έχουν χρησιμοποιήσει τα προϊόντα σε βαθμό μεγαλύτερο από αυτόν που απαιτείται για να βεβαιωθεί η φυσική λειτουργία του προϊόντος. Στη περίπτωση αυτή, ο καταναλωτής πρέπει να είναι υπεύθυνος για τυχόν μείωση της αξίας των προϊόντων. Για το λόγο αυτό ο καταναλωτής πρέπει να χειρίζεται ή να δοκιμάζει το προϊόν με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο θα του επιτρεπόταν να το πράξει σε κάποιο κατάστημα.

3.3. Εξαιρέσεις από το δικαίωμα υπαναχώρησης

Η Πρόταση προβλέπει στο άρθρο 19 ορισμένες κατηγορίες συμβάσεων που εξαιρούνται του δικαιώματος υπαναχώρησης.

Ειδικότερα, σε περίπτωση συμβάσεων εξ αποστάσεως για την παροχή υπηρεσιών, για τις οποίες η εκτέλεση αρχίζει κατά τη διάρκεια της περιόδου υπαναχώρησης (π.χ. αρχεία δεδομένων που τηλεφορτώνονται από τον καταναλωτή κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου), θα ήταν άδικο να επιτραπεί στον καταναλωτή να υπαναχωρήσει αφότου η υπηρεσία έχει παρασχεθεί στον καταναλωτή πλήρως ή εν μέρει. Συνεπώς, ο καταναλωτής πρέπει να χάνει το δικαίωμα υπαναχώρησης, όταν αρχίζει η εκτέλεση με την προηγούμενη ρητή συμφωνία του.

Επίσης δικαίωμα υπαναχώρησης δεν πρέπει να παρέχεται σε περιπτώσεις όπου το δικαίωμα αυτό θα ήταν απρόσφορο δεδομένης της φύσης του προϊόντος. Έτσι υπαναχώρηση δεν προβλέπεται στην προμήθεια εμπορευμάτων ή παροχή υπηρεσιών η τιμή των οποίων εξαρτάται από διακυμάνσεις της χρηματαγοράς τις οποίες δεν είναι δυνατόν να ελέγξει ο έμπορος και στην προμήθεια των εμπορευμάτων που κατασκευάζονται σύμφωνα με τις προδιαγραφές του καταναλωτή ή σαφώς εξατομικευμένων, ή τα οποία μπορούν να αλλοιωθούν ή λήγουν σύντομα. Επίσης σε συμβάσεις υπηρεσιών στέγασης, μεταφοράς και αναψυχής που προβλέπουν συγκεκριμένη ημερομηνία ή περίοδο εκτέλεσης, αποκλείεται το δικαίωμα υπαναχώρησης γιατί σε αντίθετη περίπτωση ο έμπορος ενδέχεται να δυσκολευόταν να εκπληρώσει.

Όσον αφορά τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, με σκοπό την απλούστευση και την ασφάλεια δικαίου, το δικαίωμα υπαναχώρησης πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα είδη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, εκτός από εκείνες που συνάπτονται στο πλαίσιο αυστηρά καθορισμένων συνθηκών οι οποίες μπορούν εύκολα να αποδειχθούν. Συνεπώς, δεν πρέπει να εφαρμόζεται δικαίωμα υπαναχώρησης για επείγουσες επιδιορθώσεις στην κατοικία του καταναλωτή για τις οποίες αυτό το δικαίωμα υπαναχώρησης θα ήταν ασύμβατο με την επείγουσα κατάσταση καθώς και για συστήματα παράδοσης στο σπίτι από σούπερ-μάρκετ που επιτρέπουν στους καταναλωτές να επιλέξουν τρόφιμα, ποτά και άλλα προϊόντα που προορίζονται για τρέχουσα κατανάλωση σε ένα

νοικοκυριό μέσω του δικτυακού τόπου του σούπερ μάρκετ και να τα παραλαμβάνουν στο σπίτι τους. Τα εμπορεύματα αυτά δεν είναι ακριβά και αγοράζονται τακτικά από τους καταναλωτές για καθημερινή κατανάλωση ή χρήση στο νοικοκυριό τους²³³.

II. Επίλογος

Επί της Προτάσεως Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών ήδη έχει ασκηθεί κριτική. Η Επιτροπή Περιφερειών σε γνωμοδότηση της²³⁴ υποστηρίζει ότι χρειάζονται περαιτέρω διευκρινήσεις και προσαρμογές, ειδικότερα ως προς τις συμβάσεις από απόσταση. Είναι αντίθετη με την αρχή της πλήρους εναρμόνισης - κυρίως ως προς τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος - διότι εγκυμονεί τον κίνδυνο να εξαναγκαστούν ορισμένα κράτη μέλη να καταργήσουν για λόγους απλούστευσης ειδικές ρυθμίσεις προστασίας των καταναλωτών, μολοντί οι ρυθμίσεις αυτές έχουν αποδειχθεί πολύ αποτελεσματικές στην πράξη.

Ειδικότερα ως προς το δικαίωμα υπαναχώρησης, η ρύθμιση της Πρότασης για το δικαίωμα αυτό, ως ανελαστική ρύθμιση πλήρους εναρμόνισης περισσότερα προβλήματα δημιουργεί στο ήδη υψηλό επίπεδο προστασίας που παρέχεται στους έλληνες καταναλωτές²³⁵.

Καταλήγοντας, να επισημάνουμε ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή είναι κατοχυρωμένο και ρυθμίζεται λεπτομερώς από τις ισχύουσες διατάξεις τόσο σε εθνικό όσο και κοινοτικό επίπεδο. Ωστόσο, δεδομένης της απειρίας της πλειοψηφίας των καταναλωτών σχετικά με τις ισχύουσες νομικές ρυθμίσεις και συνακόλουθα και των ρυθμίσεων για το δικαίωμα υπαναχώρησης και τις προϋποθέσεις άσκησης του, προβληματίζει το κατά πόσο τελικά αυτοί θα εκμεταλλευτούν την δυνατότητα αυτή που τους παρέχεται. Να σημειωθεί ότι η μεμονωμένη ρύθμιση του δικαιώματος υπαναχώρησης για κάθε είδος συμβάσεως ξεχωριστά και όχι η πρόβλεψη γενικού δικαιώματος υπαναχώρησης για το σύνολο των καταναλωτικών συμβάσεων επιτείνει την ανασφάλεια δικαίου και την σύγχυση των καταναλωτών για το ισχύον δίκαιο. Συνεπώς, πρέπει να δοθεί βαρύτητα στην ενημέρωση των καταναλωτών για το δικαίωμα υπαναχώρησης.

233. Προοίμιο Πρότασης Οδηγίας.

234. Γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα τα δικαιώματα των καταναλωτών, 79^η Σύνοδος Ολομέλειας, 21 & 22 Απριλίου 2009.

235. Χριστοδούλου, Η Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών, ΕφΑΔ 2009, 9.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ *Αλεξανδρίδου Ε.*, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, 2008.
- ❖ *Αρνοκούρος Γ.*, Η Οδηγία σχετικά με τις καταναλωτικές πωλήσεις, ΔΕΕ 2/2001, σελ. 131.
- ❖ *Βαλτούδης Α.*, Αποζημίωση του αγοραστή για πραγματικά ελαττώματα. Σώρευση υπαναχώρησης και αποζημίωσης, ΕΝΟΒΕ 55/2009.
- ❖ *Γεωργιάδης Απ.*, Το νέο δίκαιο της ευθύνης του πωλητή για ελαττώματα του πράγματος, ΧρΙΔ Δ/2004, 5.
- ❖ *Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο – Γενικό Μέρος, 2000.
- ❖ *Δέλλιος Γ.*, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, 2005.
- ❖ *Δεσποτίδου Α.*, Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις από απόσταση κατά το άρθρο 4 ν. 2251/1994, ΕπισκΕΔ Γ/2005, σελ. 563.
- ❖ *Δήμας Α.*, Πεδίο εφαρμογής της συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για τις διεθνείς πωλήσεις κινητών πραγμάτων, ΔΕΕ 5/1998, 452.
- ❖ Ο ίδιος, Διεθνείς Συμβάσεις πώλησεως προϊόντων: Η Συνθήκη (Σύμβαση) των Ηνωμένων Εθνών (Βιέννης) του 1980, ΝοΒ 46/1998, 432.
- ❖ *Δημητριάδης Π.*, Το δίκαιο της πώλησης στον ΑΚ και τη διεθνή σύμβαση για την πώληση κινητών πραγμάτων (CISG), Αρμενόπουλος 2006, 1183.
- ❖ *Δούβλης Β./Μπώλος Α.*, Δίκαιο προστασίας καταναλωτών, 2008.
- ❖ *Ευθυμιάτου-Πουλάκου Α.*, Το time-sharing στον τουρισμό - Σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης, 2003.
- ❖ *Θέμελη Χ.*, Η Σύμβαση της χρονομεριστικής μίσθωσης (TIME-SHARING)
- ❖ *Καράκωστας Ι.*, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, 2008
- ❖ Ο ίδιος, Αστικός Κώδικας, Ερμηνεία-Σχόλια-Νομολογία, 2006.
- ❖ *Κορνηλάκης Α.*, Η αθέτηση της αμφοτεροβαρούς σύμβασης, 2009.
- ❖ Ο ίδιος, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, 2002.
- ❖ Ο ίδιος, Ζητήματα εφαρμογής της Σύμβασης της Βιέννης για τις διεθνείς πωλήσεις κινητών πραγμάτων (Ν. 2532/97)/Πρακτικά Ημερίδας, 2004
- ❖ *Κουτσούμπας Θ.*, Προστασία καταναλωτή στην εξ αποστάσεως εμπορεία χρηματοοικονομικών προϊόντων σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό και Εθνικό Δίκαιο, ΧρΙΔ Ε/2005, 253.
- ❖ *Λιβαδά Χ.*, Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη, 2008.
- ❖ *Η ιδία,*, Η νέα Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταναλωτική πίστη, ΔΕΕ 3/2008, 386.
- ❖ *Λιναρίτης Ι.*, Η πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου (Internet), 2005.

- ❖ *Μακρής Σπ.*, Η προστασία του καταναλωτή στα πλαίσια του ηλεκτρονικού εμπορίου μετά τη μεταφορά των Οδηγιών 97/7/EΚ και 2000/31/EΚ στο ελληνικό δίκαιο, ΔΕΕ 8-9/2004, σελ 882.
- ❖ *Μπεχρή Γ.*, Ο καταναλωτής και η σύμβαση που καταρτίζεται εκτός εμπορικού καταστήματος, ΕπισκΕΔ Α/1995, 273.
- ❖ *Μπεχλιβάνης Α.*, Η τροποποίηση το δικαίου της πώλησης του ΑΚ – Σχετικά με τον Ν 3043/2002 για την ευθύνη του πωλητή για πραγματικά ελαττώματα και έλλειψη συνυπολογισμένων ιδιοτήτων, ΔΕΕ 6/2003, σελ. 620.
- ❖ *Μπώλος Α.*, Το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή κατά τη σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος στην πρόσφατη νομολογία του ΔΕΚ, ΕΛΛΔ 47/2006, 687.
- ❖ *Νικολαΐδης Γ.*, Η διεθνής πώληση κινητών κατά τη Σύμβαση της Βιέννης, 2000.
- ❖ *Νικολόπουλος Π.*, Η υπαναχώρηση στην πώληση, 2007.
- ❖ *Παντελίδου Ρ.*, Αυτοδέσμευση και αποδέσμευση στις συμβάσεις που καταρτίζονται εκτός εμπορικού καταστήματος, 1^ο συνέδριο Ελλήνων Αστικολόγων, σελ. 149, 1994.
- ❖ *Παπαϊωάννου Γ.*, Η σύμβαση από απόσταση κατά το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ΔΕΕ 2/2003, σελ. 153.
- ❖ *Ο ίδιος*, Η προστασία του καταναλωτή στο ουσιαστικό ευρωπαϊκό δίκαιο της καταναλωτικής πίστης, 2007.
- ❖ *Παπανικολάου Π.*, Το νέο δίκαιο της ευθύνης του πωλητή, 2003.
- ❖ *Παπαρσενίου Π.*, Κοινοτικές Οδηγίες και δικαιώματα ιδιωτών – Ένα παράδειγμα: Η Σύμβαση Χρονομεριστικής Μίσθωσης (TIME-SHARING), 2002.
- ❖ *Παπαχρίστου Θ.*, Μισθωτικές Συμβάσεις, 2009.
- ❖ *Πουλιάδης Αθ.*, Η κοινοτική Οδηγία σχετικά με την πώληση καταναλωτικών αγαθών, Κριτική Επιθεώρηση 2000/1, 47.
- ❖ *Ο ίδιος*, Η ευθύνη του πωλητή στο σύστημα των συμβατικών παραβάσεων, 2005.
- ❖ *Προβατά-Κυριλλοπούλου Θ.*, Ζητήματα νομοθετικής πολιτικής στο νέο δίκαιο της πώλησης - Μελέτη προσαρμογής του Ελληνικού Δικαίου στην Κοινοτική Οδηγία 1999/44, με στοιχεία Συγκριτικού και Ομοιόμορφου Δικαίου, 2008.
- ❖ *Ρούσσος Κλ.*, Χαρακτηριστικά και περιεχόμενο των αξιώσεων του αγοραστή στο νέο δίκαιο της πώλησης, ΧρΙΔ Δ/2004, 577.
- ❖ *Schwenzer I.*, Υπαναχώρηση του αγοραστή από τη σύμβαση πώλησης, λόγω μη συμφωνίας του πράγματος ή του εγγράφου με τη σύμβαση, στο διεθνές εμπόριο, Αρμ. 2006/5, 689.
- ❖ *Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου Ξ.*, Η προστασία του καταναλωτή στη σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος, 1999.

- ❖ Σταθόπουλος Μ., Υπαναχώρηση και αποζημίωση, Αφιέρωμα στον Αλέξανδρο Λιτζερόπουλο 1985.
- ❖ Ο ίδιος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, 2004.
- ❖ Σταματιάδης Δ., Η σύμβαση χρονομερισμού (Time-Sharing), 2003.
- ❖ Στεργιαννίδου Ισμ., Το δικαίωμα επιλογής μεταξύ των προβλεπόμενων στο άρθρο 540 ΑΚ αξιώσεων, Digesta 2003, 170.
- ❖ Φλάμπουρας Δ., Η πρόσφατη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων για τη σύμβαση της Βιέννης του 1980 για τις διεθνείς πωλήσεις κινητών – Ζητήματα Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου, 17^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, 2007.
- ❖ Χελιδόνης Απ., Κάποιες πρώτες σκέψεις για το ν. 3043/2002 (νέο δίκαιο της πώλησης), Αρμενόπουλος 2003, 314.
- ❖ Ο ίδιος, Υπαναχώρηση και αποζημίωση, 2007.
- ❖ Ο ίδιος, Το πλέγμα θεσμών και συνεπειών στην παθολογία της ενοχής – Το ειδικότερο παράδειγμα της υπαναχώρηση και της αποζημίωσης, Digesta 2008, 123.
- ❖ Χριστιανός Β., Κοινοτικό Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή, 1997.
- ❖ Ο ίδιος, Η προστασία του καταναλωτή στην ευρωπαϊκή κοινότητα – 16^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου 2006, 2007.
- ❖ Χριστοδούλου Κ., Η Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών, ΕφΑΔ 2009, 9.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Carbonnier J., Droit civil. Les obligations, 1992.
- ❖ Fischer A./Machunsky J., Hausturwiderrufsgesetz – Kommentar, 1995.
- ❖ Ulmer P., Münchener Kommentar, Bürgerliches Gesetzbuch, Schuldrecht. Besonderer Teil, 1. Halbband, Anlang II nach § 515, 1988.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Οδηγία 85/577/ΕΟΚ της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1985 για την προστασία των καταναλωτών κατά την σύναψη συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, ΕΕ 31.12.1985, L. 372/31.
- Νόμος 1652/1986 για την χρονομεριστική μίσθωση (ΦΕΚ/Α/167/30.10.1986).
- Οδηγία 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη, ΕΕ 12.2.1987, L. 42/46.
- Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών (Βιέννης) για την διεθνή πώληση κινητών πραγμάτων και ο υπ'αριθμόν 2532/1997 νόμος για την ενσωμάτωση της στο ελληνικό δίκαιο (ΦΕΚ/Α/227/11.11.1997).
- Οδηγία 90/88/ΕΚ της 22^{ης} Φεβρουαρίου 1990 για την τροποποίηση της Οδηγίας 87/102/ΕΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη, ΕΕ 10.3.1990, L., 061/14.
- Οδηγία 94/47/ΕΚ της 26^{ης} Οκτωβρίου 1994 περί προστασίας των αγοραστών ως προς ορισμένες πλευρές των συμβάσεων που αφορούν την απόκτηση δικαιώματος χρήσης ακινήτων υπό καθεστώς χρονομεριστικής μίσθωσης.
- Νόμος 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών (ΦΕΚ/Α/191/16.11.1994), όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο 3587/2007 (ΦΕΚ/Α/152/10.7.2007).
- Οδηγία 97/7/ΕΚ της 20^{ης} Μαΐου 1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις, ΕΕ 4.6.1997, L. 144/19.
- Οδηγία 1999/44/ΕΚ της 25^{ης} Μαΐου 1999 σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών, ΕΕ 7.7.1999, L.171/12.
- ΠΔ 182/1999 (ΦΕΚ/Α/171/25.8.1999) για την χρονομεριστική μίσθωση, όπως αυτό ισχύει μετά την τροποποίηση του από το ΠΔ 293/2001 (ΦΕΚ/Α/205/17.9.2001)
- Οδηγία 2002/65/ΕΚ της 23^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές, ΕΕ 9.10.2002 L. 271/16.
- Οδηγία 2008/48/ΕΚ της 23^{ης} Απριλίου 2008 για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ, ΕΕ 22.5.2008, L., 133/66.
- Οδηγία 2008/122/ΕΚ της 14^{ης} Ιανουαρίου 2009 για την προστασία των καταναλωτών ως προς ορισμένες πτυχές των συμβάσεων χρονομεριστικής μίσθωσης, μακροπρόθεσμων προϊόντων διακοπών, μεταπώλησης και ανταλλαγής, L 33/10, 3.2.2009.
- Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών (COM (2008) 614).

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ**ΔΕΚ**

Αποφ. 13.12.2001, υπόθ. C-481/99, Συλλ. 2001, I-9945 επ.

Αποφ. 25.10.2005, υπόθ. C-350/03, Schulte, Συλλ. 2005, I-9215 επ.

Αποφ. 25.10.2005, υπόθ. C-229/04, Volksbank, Συλλ. 2005, I-9273 επ.

Αποφ. 10.4.2008, υπόθ. C-412/06, Hamilton, ΧρΙΔ 2009, 460

Αποφ. 16.12.2008, υποθ. C-205/07, Gysbrechts, Αρμ. 8/2009, 1247

Αποφ. 3.9.2009, υπόθ. C-489/2007, Kruger, ΔΕΕ 11/2009, 1253

ΑΠ

Ολ 568/75 ΝοΒ 23, 1080

1069/79 ΝοΒ 28, 489

696/82 ΝοΒ 31, 659

759/86 ΝοΒ 35, 739

160/94 ΝοΒ 43, 42

1730/2001 ΧρΙΔ Β/2002, 27

438/2004 ΧρΙΔ 2004, 717

328/2007, ΧρΙΔ 2007, 701

Εφ

ΕφΘεσ 1241/90 Αρμ 44, 540

ΕφΑθ 1061/96 Αρμ 51, 1451

ΕφΑθ 108/98 ΕλλΔνη 39, 1682

ΕφΑθ 6731/98, ΕλλΔνη 1999, 1194

ΕφΑθ 8469/98 ΕλλΔνη 1999, 1193

ΕφΛαρ 105/2002 Δικογρ 2002, 411

ΕφΑθ 4286/2002, ΔΕΕ 5/2004, 575

ΕφΑθ 4794/2008, ΕφΑΔ 8-9/2009, 928

ΠΠρ

ΠΠρΑθ 15362/1981 ΕλλΔνη 23, 152

ΠΠρΘεσ 4609/98, Αρμ 1998, 1065

ΠΠρΑγριν 132/2001 ΕλλΔνη 2003, 272

ΜΠρ

ΜΠρΑθ 753/2001 ΧρΙΔ 2001, 337

ΜΠρΑθ 3841/2003 ΧρΙΔ 2004, 53

ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Αδικαιολόγητος πλουτισμός	8, 13, 43, 54, 63
Ακυρότητα σύμβασης	40 επ, 44
Αποζημίωση	15, 20 επ, 24, 55
Άσκηση αγωγής	11, 19
Δικαίωμα	
- Αντικατάστασης	5, 18, 24, 26, 28, 30
- Διαπλαστικό δικαίωμα	8, 11, 37 επ, 51
- Διόρθωσης	15, 18, 24, 26, 28, 30
- Καταγγελίας	80, 81
- Μείωσης τιμήματος	15, 18, 24, 26, 28, 30
Έξοδα επιστροφής	55, 89
Θετικό διαφέρον	21, 32
Οδηγία για την καταναλωτική πώληση	17 επ, 24, 26, 28, 33
Πληροφόρηση καταναλωτή	40 επ, 49 επ, 59 επ, 72, 78, 87
Πραγματικό ελάττωμα	14 επ, 22
Πταίσμα	13, 24
Πρόταση Οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών	86 επ.
Συγκριτικό δίκαιο	
- Αγγλοσαξωνικό δίκαιο	27 επ.
- Γαλλικό δίκαιο	25 επ.
- Γερμανικό δίκαιο	24 επ.
Συμβάσεις ακριβόχρονης εκπληρώσεως	13

Συμβάσεις από απόσταση 9, 24, 47 επ, 86, 88
 - Διαδικασία σύναψης 49 επ.

Συμβάσεις από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών 57 επ.

Συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος 9, 24, 34 επ, 66, 86, 88.

Συμβάσεις καταναλωτικής πίστης 24, 67 επ.

- Οδηγία 87/102/ΕΟΚ 67 επ.
 - Οδηγία 2008/48/ΕΚ 69 επ.

Συμβάσεις χρονομεριστικής μίσθωσης 9, 24, 27 επ.

- Οδηγία 94/47/ΕΚ 77 επ.
 - Οδηγία 2008/122/ΕΚ 83 επ.

Σύμβαση Βιέννης

- Πεδίο εφαρμογής 29
 - Σώρευση υπαναχώρησης και αποζημίωσης 32

Σχέση εκκαθάρισης 13, 54

Τύπος

- Έγγραφος 38 επ, 40, 68, 78
 - Αποδεικτικός 38 επ.
 - Συστατικός 40

Υπαίτια αδυναμία παροχής 12, 21

Υπαναχώρηση

- Αποκλεισμός δικαιώματος 14, 16
 - Εξαιρέσεις 63 επ, 90 επ.
 - Νομική φύση 37 επ, 51, 74
 - Νόμιμη 8, 12
 - Παραίτηση 45, 46
 - Προθεσμία 24, 40, 53 επ, 61 επ, 74, 79, 84, 89
 - Συμβατική 8, 11, 45
 - Συνέπειες 13, 19 επ, 32, 42 επ, 54 επ, 63 επ, 89

- Τρόπος άσκησης 18 επ, 38 επ, 52 επ, 74, 79

Υπερημερία εκπληρώσεως 12

Υπόδειγμα εγγράφου υπαναχωρήσεως 40, 84

Υποχρέωση φύλαξης προϊόντος 43 επ.